

Madelein Hofmijster

Extra-curriculair, maar niet voor niets

Een onderzoek naar de vergoeding en motivatie van extra-curriculair actieve studenten waarbij een vergelijking wordt gemaakt met theorieën over vrijwilligerswerk

Begeleiding: J.J. Vossensteyn, CHEPS
Universiteit Twente te Enschede
Oktober 2006

Voorwoord

Dit onderzoek voor mijn minor vormt een van de laatste onderdelen van mijn studie Technische Bedrijfskunde aan de Universiteit Twente. Nadat ik ruim een jaar voorzitter was van het ISO (Interstedelijk Studenten Overleg) heb ik gekozen voor een individuele minor. Tijdens mijn bestuursjaar bleek in discussies met studenten, dat extra-curriculaire activiteiten vaak een belangrijk onderdeel van de studietijd vormen. Dit bleek ook in gesprekken met Tweede Kamerleden, ambtenaren van het Ministerie van OCW en staatssecretaris Rutte. Na mijn bestuursjaar wilde ik de opgedane kennis gebruiken en verder uitbreiden. Tevens wilde ik mijn minoronderzoek aanpakken om ervaring op te doen met het 'doen van onderzoek'. Dit bracht mij ertoe om een individuele minor op te zetten met Hans Vossensteyn van CHEPS.

Voor dit onderzoek wil ik alle respondenten bedanken. De interviews brachten beide partijen vaak nieuwe inzichten en ideeën. Ook de dames van de Vrijwilligerscentrales wil ik bedanken voor hun tijd. Tevens wil ik Mark Rutte bedanken voor het feit dat hij, ondanks de hectiek rond zijn lijsttrekkerscampagne, tijd had voor een interview.

In het bijzonder wil ik Hans Vossensteyn bedanken. Met veel plezier heb ik dit onderzoek onder zijn begeleiding uitgevoerd. Onze discussies over extra-curriculaire activiteiten en eigenlijk het hele Hoger Onderwijs vond ik erg plezierig. Ik vond onze gesprekken erg leuk en inspirerend.

Madelein Hofmijster
Oktober 2006

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Inhoudsopgave	3
Deel 1 – Introductie	5
Hoofdstuk 1 Inleiding	6
1.1 Aanleiding	6
1.2 Insteek van onderzoek	7
1.3 Doelstelling	7
1.4 Probleemstelling	7
1.5 Onderzoeksvragen	7
1.6 Indeling van onderzoek	8
Hoofdstuk 2 Onderzoeksmethodologie en respondenten	10
2.1 Onderzoeksmethodologie	10
2.2 Respondenten	11
Deel 2 – Theoretisch raamwerk	13
Hoofdstuk 3 De vrijwilliger erkend, gewaardeerd en beloond	14
3.1 Definitie van vrijwilligers	14
3.2 Theoretische benadering van vrijwilligerswerk	14
3.3 Wettelijke grenzen aan de vergoeding van vrijwilligers	18
3.4 Vormen van erkennen, waarderen en belonen binnen vrijwilligersorganisaties	18
3.5 Samenvatting en conclusie	21
Hoofdstuk 4 Erkennen, waarderen en belonen in het Hoger Onderwijs	22
4.1 Definitie van extra-curriculaire activiteiten	22
4.2 Wettelijke vaststellingen voor extra-curriculaire activiteiten	24
4.3 Erkennen, waarderen en belonen van extra-curriculaire activiteiten	25
4.4 Verwachte onderzoeksresultaten.....	28
4.5 Samenvatting en conclusie	30
Hoofdstuk 5 Het leerrechtenbeleid en de mogelijkheden voor extra-curriculaire activiteiten	31
5.1 Het leerrechtenbeleid	31
5.2 Vergoeden van extra-curriculaire activiteiten binnen het leerrechtenbeleid	33
5.3 'Ruimte' in het leerrechtenbeleid voor extra-curriculaire activiteiten	33
5.4 Verwachte onderzoeksresultaten.....	35
5.5 Samenvatting en conclusie	36
Deel 3 - Praktijkstudie	38
Hoofdstuk 6 Resultaten – het Ministerie van OCW	39
6.1 Het belang dat het Ministerie van OCW hecht aan extra-curriculaire activiteiten.....	39
6.2 Vormen van erkennen vanuit het Ministerie van OCW.....	39
6.3 Vormen van waarderen vanuit het Ministerie	40
6.4 Vormen van belonen vanuit het Ministerie.....	41
6.5 Erkennen, waarderen of belonen?	41
6.6 Extra-curriculaire activiteiten en leerrechten.....	42
Hoofdstuk 7 Resultaten – de onderwijsinstellingen	43
7.1 Instellingsbeleid	43
7.2 Vormen van erkennen vanuit de onderwijsinstellingen	45
7.3 Vormen van waarderen vanuit de onderwijsinstellingen	46
7.4 Vormen van belonen vanuit de onderwijsinstellingen.....	47
7.5 Erkennen, waarderen of belonen?	47
7.6 Extra-curriculaire activiteiten en leerrechten.....	48

Hoofdstuk 8 Resultaten – de studenten	49
8.1 Activiteiten van actieve en minder-actieve studenten.....	49
8.2 Vormen van erkennen	49
8.3 Vormen van waarderen voor studenten.....	52
8.4 Vormen van belonen voor studenten	53
8.5 Erkennen, waarderen of belonen?.....	53
8.6 Extra-curriculaire activiteiten en leerrechten.....	54
Deel 4 – Samenvatting, conclusie en reflectie	57
Hoofdstuk 9 Samenvatting en conclusies	58
9.1 Extra-curriculaire activiteiten en vrijwilligerswerk	58
9.2 Erkennen	58
9.3 Waarderen.....	60
9.4 Belonen.....	61
9.5 Kiezen tussen erkennen, waarderen en belonen	62
9.6 De motivatie van studenten.....	63
9.7 Extra-curriculaire activiteiten en leerrechten.....	65
9.8 Algemene conclusies	66
9.9 Eigen reflectie.....	67
Studenten meer actief? Ik praat me de blaren op de tong! Een interview met staatssecretaris Mark Rutte op 11 mei 2006	69
Hoofdstuk 11 Aanbevelingen	72
11.1 Ministerie van OCW	72
11.2 Ministerie van OCW en onderwijsinstellingen.....	72
11.3 Onderwijsinstellingen	73
11.4 Onderwijsinstellingen en studentenorganisaties	73
11.5 Methodologische aanbevelingen	74
Deel 5 – Bronnen	75
Hoofdstuk 12 Geraadpleegde bronnen	76
Geraadpleegde internetbronnen	77
Deel 6 – Bijlagen	78
Bijlage A Beschrijving respondenten	79
A.1 Geïnterviewden van de Vrijwilligerscentrale.....	79
A.2 Beschrijving van de Hoger Onderwijsinstellingen:	79
A.3 Beschrijving geïnterviewden op de instellingen.....	79
A.4 Beschrijving van de geïnterviewde studenten	79
A.5 Beschrijving van de geïnterviewden bij het Ministerie Onderwijs Cultuur en Wetenschap.....	79
Bijlage B Verklarende woordenlijst	80

Deel 1 – Introductie

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Dit onderzoek vormt de Minor-opdracht van de opleiding Technische Bedrijfskunde en wordt begeleid door Hans Vossensteyn, onderzoekscoördinator bij CHEPS.

Dit onderzoek naar de vergoeding van extra-curriculaire activiteiten heeft een aantal aanleidingen. In de eerste plaats wordt er in het Hoger Onderwijs veel gediscussieerd over de impact van beleidswijzigingen op extra-curriculaire activiteiten, in de tweede plaats is deze discussie de laatste jaren versterkt door het voornemen van de invoering van leerrechten. In de derde plaats kreeg staatssecretaris Mark Rutte¹ in april 2005 de opdracht van de Tweede Kamer het vergoedingsbeleid van extra-curriculaire studenten verder uit te werken. In de laatste plaats speelt mijn eigen ervaring als voorzitter van het ISO (Interstedelijk Studenten Overleg) en het gebrek aan onderzoek naar vergoeding van extra-curriculaire activiteiten een belangrijke rol om dit onderzoek te starten.

1.1.1 Discussie over extra-curriculaire activiteiten

Bij menig beleidswijziging van het Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap (OCW) in het Hoger Onderwijs wordt een discussie over extra-curriculaire activiteiten gestart, omdat deze wijzigingen invloed zouden hebben op de mate waarin studenten extra-curriculair actief zijn. Aan de ene kant heb je 'protesterende' partijen, zoals studentenorganisaties, werkgevers, instellingsbestuurders. Hun protest richt zich vaak op het gebrek aan aandacht voor extra-curriculaire activiteiten en de negatieve gevolgen van de beleidswijzigingen hierop. In de discussie wordt gesteld dat door een gebrek aan beleid en wet- en regelgeving vanuit het Ministerie van OCW over de vergoeding van extra-curriculaire activiteiten studenten minder actief zouden worden naast hun studie. Het studentenactivisme staat onder druk door voorgenomen wijzigingen in bijvoorbeeld de financiering van het Hoger Onderwijs, in de financiering van de studenten en bij de veranderingen in studiesystematiek. Door andere partijen, o.a. ambtenaren van het Ministerie van OCW, wordt gesteld dat beleidswijzigingen geen invloed hebben op het studentenactivisme en dat het studentenactivisme niet onder de verantwoordelijkheid van het Ministerie valt. Nederland heeft een behoorlijk flexibel Hoger Onderwijs, wat ruimte biedt om extra-curriculair actief te zijn. Dit komt onder meer door dat studenten in tien jaar hun studie mogen afronden. Daarnaast is de student verantwoordelijk voor zijn eigen studiep pad en heeft persoonlijk profijt van hun activisme door de persoonlijke ontwikkeling. Als het studentenactivisme onder de eigen verantwoordelijkheid van de student valt, hoeft het Ministerie van OCW in principe geen expliciet beleid te voeren voor extra-curriculaire activiteiten. Ondanks deze insteek zijn er landelijke regels opgesteld voor extra-curriculaire activiteiten. Beide visies kwamen al bij de verandering van de studiefinanciering in de jaren '90, de invoering van de *BaMa* in 2000 en onlangs bij de introductie van de *leerrechten* in september '04 naar voren.

1.1.2 Recente veranderingen

Ook in de afgelopen twee jaar is er veel gedebatteerd over de invloed van beleidsvoorstellen op extra-curriculaire activiteiten. Het debat over leerrechten en studentenactivisme ging voort tot en met april 2005. Toen leek er vanuit de Tweede Kamer geen weerstand te zijn tegen het principe van leerrechten en de daarbij behorende financiering van het Hoger Onderwijs. In het oorspronkelijke leerrechtenplan was geen ruimte gemaakt voor de studenten die wat extra doen naast hun studie, wat resulteerde in een intensieve lobby en studentenprotesten. Uiteindelijk kreeg staatssecretaris Rutte in april 2005 de opdracht van de Tweede Kamer te onderzoeken welke vergoedingsvormen mogelijk zijn voor studenten die 'wat extra' doen tijdens hun studietijd. De opdracht aan de staatssecretaris was mede een aanleiding voor dit onderzoek naar de vergoeding van extra-curriculaire activiteiten. In de periode na de opdracht van de Kamer aan de staatssecretaris (vanaf april 2005) is er tot medio 2006 een aantal debatten gevoerd met de Tweede Kamer, welke zijn afgesloten na het plenaire debat in mei 2006. Na die periode ligt het voorstel over leerrechten in de Eerste Kamer.

¹ Op het moment van openbaarmaking van dit onderzoek heeft staatssecretaris Mark Rutte zijn post als staatssecretaris verlaten en wordt deze vanaf juni 2006 overgenomen door de heer Bruins. Voor het Hoger Onderwijs (en dit onderzoek) blijven de besluiten zoals die genomen zijn in de periode v/a juni 2004 van kracht.

1.1.4 Eigen ervaring

Als voorzitter van het ISO heb ik in het studiejaar 2004-2005 regelmatig met studenten gesproken over de wijze en de hoogte van vergoeden van extra-curriculaire activiteiten. Studenten lijken vaak niet tevreden over de vergoeding die ze al dan niet ontvangen. Studenten (bestuurders) geven steeds vaker aan dat het animo om extra-curriculair actief te worden lijkt te dalen. Dit wordt volgens hen veroorzaakt doordat de erkenning, waardering of beloning, kortom de vergoedingen, niet aan lijken te sluiten bij de wensen en behoeften van studenten. Daarnaast stimuleren bestuurders, bewindspersonen en ambtenaren het extra-curriculair activisme vaak wel met de mond, maar is dat niet altijd expliciet in hun beleid en handelingen terug te vinden. Ondanks de bovengenoemde punten is er nooit onderzoek gedaan naar de wijze van vergoeden en impact op de motivatie van studenten. Mijn ervaringen als voorzitter in combinatie met het ontbreken van onderzoek versterken de noodzaak voor een onderzoek.

1.2 Insteek van onderzoek

In dit onderzoek wordt een vergelijking gemaakt tussen vrijwilligers en studenten. Deze vergelijking wordt getrokken op basis van een aantal overeenkomstige kenmerken bij vrijwilligers en extra-curriculaire studenten. In de eerste plaats werken vrijwilligers en studenten voor een organisatie zonder winstoogmerk, stichting of sportvereniging. In de tweede plaats krijgen ze geen loon naar werken. In de derde plaats is een financiële vergoeding altijd in de vorm van een onkostenvergoeding. In de laatste plaats lijkt de motivatie van vrijwilligers en studenten op elkaar, beide groepen lijken actief te zijn vanwege onder meer de leermogelijkheden en ontplooiing. Deze vergelijking zal de kapstok zijn in dit onderzoek. In dit onderzoek worden de kenmerken van beide groepen verder vergeleken en de HRM²- en motivatietheorie over vrijwilligers wordt gebruikt voor de theoretische onderbouwing van dit onderzoek en de mogelijke vergoedingen van extra-curriculaire studenten. In het onderzoek kan de vergoedingsstructuur en de motivatie van vrijwilligers zorgen voor extra inzichten.

1.3 Doelstelling

Doel van het onderzoek is aanbevelingen te doen voor de vergoeding van extra-curriculaire activiteiten bij studenten. Daarnaast is het doel inzicht te krijgen in de motivatie van studenten om extra-curriculair actief te worden en deze toe te passen binnen de vergoeding van extra-curriculair actieve studenten. Om deze doelen te bereiken, wordt vanuit drie invalshoeken gekeken naar bovengenoemde onderwerpen: vanuit het Ministerie van OCW, vanuit de onderwijsinstellingen en vanuit de studenten. De uitkomst van dit onderzoek zal als advies gebruikt kunnen worden door de onderwijsinstellingen bij de beleidsbepaling over de vergoedingen van extra-curriculaire activiteiten, de landelijke studentenorganisaties in hun lobby, woordvoerders Hoger Onderwijs in de Tweede Kamer voor hun debatten, het Ministerie van OCW in het uitwerken van het leerrechtenbeleid.

1.4 Probleemstelling

De centrale onderzoeksvraag is:

Welke methode van vergoeden van extra-curriculaire activiteiten sluit het beste aan bij de motivatie van extra-curriculaire studenten en hoe vertaalt dit zich naar het leerrechtensysteem?

1.5 Onderzoeksvragen

Om antwoord te geven op de centrale onderzoeksvraag is een drietal hoofdvragen geformuleerd, welke onderverdeeld zijn in verschillende deelvragen (DV: Deelvraag).

Hoofdvraag 1:

Welke vormen van vergoeden en motiveren zijn er momenteel en binnen het leerrechtensysteem voor extra-curriculaire activiteiten?

² Human Resource Management

- DV1.1: Welke vergoedingsvormen van en motivatie voor vrijwilligerswerk bestaan er?
- DV1.1.1 Wat is de definitie van vrijwilligers?
 - DV1.1.2 Wat zeggen de theorieën over de vergoeding en de motivatie van vrijwilligers?
 - DV1.1.3 Welke wettelijke grenzen zijn er gesteld bij de vergoeding van vrijwilligers?
 - DV1.1.4 Welke vormen van vergoeding zijn er binnen vrijwilligersorganisaties?
- DV1.2: Welke vergoedingsvormen van en motivatie voor extra-curriculaire activiteiten zijn er momenteel binnen het Hoger Onderwijs?
- DV 1.2.1 Wat zijn extra-curriculaire activiteiten?
 - DV 1.2.2 Wat is wettelijk vastgesteld over de vergoeding van extra-curriculaire activiteiten in het Hoger Onderwijs?
 - DV 1.2.3 Welke (hoofd)vormen van vergoeden zijn er momenteel binnen het Hoger Onderwijs voor extra-curriculaire activiteiten?
- DV1.3: Wat is momenteel het beleid en wat zijn de mogelijkheden voor extra-curriculaire activiteiten binnen het leerrechtenbeleid?
- DV1.3.1 Wat houdt het leerrechtenbeleid in?
 - DV1.3.2 Welke vergoedingsvormen zijn er binnen het leerrechtenbeleid voor extra-curriculaire activiteiten?
 - DV1.3.3 Welke 'ruimte' is er binnen het leerrechtenbeleid voor extra-curriculaire activiteiten?

Hoofdvraag 2:

Hoe oordelen de respondentengroepen over de vergoedingsmogelijkheden van extra-curriculaire activiteiten en motivatie van studenten voor extra-curriculaire activiteiten, mede in het licht van het leerrechtenbeleid?

- DV2.1: Hoe oordeelt het Ministerie van OCW over de vergoedingsvormen van en motivatie voor extra-curriculaire activiteiten?
- DV2.2: Hoe oordelen de onderwijsinstellingen over de vergoedingsvormen van en motivatie voor extra-curriculaire activiteiten?
- DV2.3: Hoe oordelen de (actieve en minder-actieve) studenten over de vergoedingsvormen van en motivatie voor extra-curriculaire activiteiten?

Hoofdvraag 3:

Welke conclusies en aanbevelingen kunnen er gedaan worden over het vergoeden en motiveren van studenten voor extra-curriculaire activiteiten op grond van de onderzoeksresultaten en de theorie?

- DV3.1: Wat zijn de overeenkomsten tussen vrijwilligerswerk en extra-curriculaire activiteiten?
- DV3.2: Wat zijn de overeenkomsten bij de respondenten op het gebied van vergoeden en motiveren van extra-curriculair actieve studenten?
- DV3.3: Welke conclusies kunnen getrokken worden uit de bovenstaande overeenkomsten en verschillen?
- DV3.4: Wat kan op basis van bovenstaande aanbevolen worden voor de huidige vergoeding van extra-curriculaire activiteiten én de vergoeding binnen het leerrechtensysteem?

1.6 Indeling van onderzoek

De indeling van dit onderzoeksrapport is gebaseerd op bovenstaande onderzoeksvragen. Het rapport is opgesteld in een zestal delen. Het eerste deel 'Introductie' gaat in op de aanleiding en onderzoeksvragen (hoofdstuk 1) en de onderzoeksmethode en respondenten (hoofdstuk 2). Het daaropvolgende deel 'Theoretisch raamwerk' geeft antwoord op 'Hoofdvraag 1' en de bijbehorende deelvragen. Hoofdstuk 3 ('De vrijwilliger erkend, gewaardeerd en beloond') correspondeert met de deelvraag 1.1, hoofdstuk 4 ('Erkennen, waarderen en belonen in het Hoger Onderwijs') geeft antwoord op de deelvragen 1.2 en hoofdstuk 5 ('Het leerrechten beleid en de mogelijkheden voor extra-curriculaire activiteiten') gaat in op deelvraag 1.3. In het derde deel 'Praktijkstudie' worden de interviewresultaten verwerkt. Dit deel is gebaseerd op 'Hoofdvraag 2'. De resultaten van de interviews met de ambtenaren van het Ministerie van OCW, de medewerkers op onderwijsinstellingen en de studenten staan respectievelijk in hoofdstukken 6 t/m 9.

Op de laatste hoofdvraag (3) zal in deel ('Samenvatting, conclusie en reflectie') antwoord worden gegeven. Dit deel is gebaseerd op de theorie en de praktijk. In hoofdstuk 9 (deelvragen 3.1 t/m 3.3) worden de grote lijnen uit dit onderzoek samengevat en conclusies getrokken. Hoofdstuk 10 bevat het interview dat met staatssecretaris Mark Rutte is gehouden op basis van voorgaand hoofdstuk en geeft daarmee antwoord op deelvraag 3.4. Op basis van de hoofdstukken 9 en 10 worden in hoofdstuk 11 (deelvraag 3.5) vervolgens aanbevelingen gedaan. Daarmee zijn alle vragen beantwoord.

Afsluitend is er nog een tweetal delen. Deel 4 'Bronnen' (hoofdstuk 12) geeft een weergave van de geraadpleegde bronnen en deel 5 ('Bijlagen') bevat twee bijlagen. Bijlage A beschrijft de respondenten en Bijlage B de verklarende woordenlijst.

Hoofdstuk 2 Onderzoeksmethodologie en respondenten

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de aanpak van het onderzoek. De eerste paragraaf (2.1) beschrijft de onderzoeksmethodologie en de daaropvolgende paragraaf 2.2 de respondenten.

2.1 Onderzoeksmethodologie

Dit onderzoek bestaat uit grofweg twee fases: een literatuuronderzoek (desk research) en interviews.

2.1.1 Literatuuronderzoek (deel 1)

Het vooronderzoek bestaat hoofdzakelijk uit een literatuurstudie. Hiervoor zijn proefschriften bestudeerd en onderzocht naar onder meer de motivatie en de binding van vrijwilligers geraadpleegd. Verder zijn er onderzocht naar extra-curriculaire activiteiten en beleidsstukken van de overheid gebruikt. Uit de literatuur zijn onderzoeksresultaten, theorieën, argumentatie en modellen overgenomen. Daarnaast is er in het vooronderzoek een tweetal interviews gehouden met medewerkers van de Vrijwilligerscentrale (zie Bijlage A). Dit gebeurde face-to-face bij de Vrijwilligerscentrale in Enschede en telefonisch met een medewerker van de Vrijwilligerscentrale Zwolle. Het eerste interview is gehouden om een beter beeld te krijgen van vrijwilligers, vergoedingsmogelijkheden en –voorkeuren, voorbeelden en trends. In het tweede telefonische interview is er dieper ingegaan op studenten en vrijwilligerswerk.

2.1.2 Interviews(deel 2)

Een groot deel van dit onderzoek bestaat uit interviews. Hiermee is gestart na afronding van het literatuuronderzoek. Interviews geven de mogelijkheid om veel gedetailleerde en kwalitatieve data te verzamelen van een beperkt aantal onderzoekseenheden (cases). Er is gekozen voor de aanpak met interviews omdat er behoefte is aan diepgaande kennis, voorbeelden, eigen meningen en achterliggende argumentatie van de respondenten. Daarnaast maken respondenten kennis met (nieuwe) definities die uitleg nodig hebben en zal het nodig zijn verder door te vragen op antwoorden van respondenten, wat beide met interviews mogelijk is.

De interviews zijn individueel en face-to-face gehouden. Op deze manier wordt de geïnterviewde zo min mogelijk beïnvloed door anderen en kan er veel tijd worden gegeven aan de antwoorden van de geïnterviewde.

De vragenlijsten voor de drie respondentencategorieën, Ministerie, onderwijsinstellingen en studenten, komen grotendeels overeen. De vragenlijsten bestaan uit open vragen en bevatten ruimte voor discussie. In de interviews worden definities gebruikt die overeenkomen met de definities uit dit onderzoek. De definities worden op papier aan de respondenten uitgereikt.

Bij aanvang van de interviews worden relevante respondentenkenmerken gevraagd. Vervolgens wordt er gevraagd naar het huidige vergoedingsbeleid van extra-curriculaire activiteiten. Aan de hand van definities van vergoedingsvormen wordt ingegaan op de huidige en ideale vormen van erkennen, waarderen en belonen.

Afsluitend worden de respondenten geconfronteerd met vragen die betrekking hebben op het leerrechtensysteem. Voor de respondentengroep studenten is nog een aanvullende stellingenlijst gemaakt, die hen zal indelen aan de hand van de kenmerken uit het vrijwilligerskwadrant (paragraaf 3.2.5).

Aan de hand van de interviews worden de resultaten per respondentencategorie beschreven in deel 3. De hoofdstukken volgen daarbij een opbouw die overeenkomt met de indeling in de interviews. De resultaten worden vervolgens onderling vergeleken. Hieruit worden conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan.

2.1.2.2 Interview met de staatssecretaris Onderwijs

Afsluitend aan dit onderzoek er een interview met staatssecretaris Mark Rutte gehouden. De vragen van dit interview zijn gebaseerd op de interviewresultaten en conclusies. De bedoeling is om een de mening van de bewindspersoon te krijgen op de onderzochte thema's. Daarnaast zal hem een aantal stellingen en conclusie worden voorgelegd met de vraag zijn visie erop te geven. Daarbij kan een discrepantie ontstaan tussen zijn antwoorden en bijvoorbeeld die van zijn ambtenaren, hierover zal dan worden doorgesproken. Dit interview wordt ook verder verwerkt in de aanbevelingen.

2.2 Respondenten

Bij de vergoeding van extra-curriculaire activiteiten zijn drie partijen van belang: de overheid (het Ministerie van OCW) die wet- en regelgeving maken en ook vergoeding kunnen geven, de onderwijsinstellingen die een vergoeding kunnen geven en studenten die een vergoeding ontvangen. De respondenten bestaan dus uit: het Ministerie van OCW, onderwijsinstellingen (universiteiten en hogescholen) en studenten. In dit onderzoek worden de respondentengroepen ook met deze naamgeving genoemd. In onderstaande alinea's zal per onderzoeksgroep een verdere uitleg worden gegeven. In Bijlage A staan de respondenten met naam en functie.

2.2.1 Ministerie: ambtenaren van het Ministerie van OCW

De eerste groep respondenten wordt gevormd door ambtenaren van het Ministerie van OCW. In het Hoger Onderwijs zijn zij de wetgevende en beleidsmakende instantie en daarmee een belangrijke stakeholder. Bij dit onderzoek zijn de door dit Ministerie wettelijk vastgestelde vergoedingsmogelijkheden en wijzigingen in het onderwijssysteem belangrijk. Binnen het Ministerie is afzonderlijk gesproken met twee beleidsmedewerkers. Bij beide interviews is er gevraagd naar de mening van het Ministerie én de persoonlijke mening van de ambtenaar. Eén interview is gehouden met de ambtenaar die verantwoordelijk is voor de systeemverandering naar een leerrechtensystematiek. Het andere interview is gehouden met een ambtenaar die verantwoordelijk is voor de 'begeesteringsagenda' en daarmee de kwaliteit van het onderwijs en bevoegdheid van de studenten wil vergroten. Binnen dit gesprek nam aan het einde van het interview een tweede ambtenaar, van dezelfde 'agenda', deel aan het gesprek.

2.2.2 Onderwijsinstellingen: decanen, beleidsmedewerkers en anderen

De tweede categorie respondenten vormen de hoger onderwijsinstellingen. Dit zijn de hogescholen en universiteiten. Binnen onderwijsinstellingen is gesproken met de studentendecanen, beleidsmakers en hoofden of medewerkers van het Bureau Studentenzaken. Alle respondenten waren werkzaam op centraal instellingsniveau. Zij hebben kennis over (de verdeling van) de financiële ondersteuning, het instellingsbeleid en de vergoedingsmogelijkheden binnen de onderwijsinstelling. Er zijn op verschillende onderwijsinstellingen interviews gehouden, omdat het beleid en de uitvoering van de wetgeving per instelling kan verschillen. Er zijn in totaal op vier onderwijsinstellingen een interview gehouden: de Hogeschool Utrecht (HU), Universiteit Utrecht (UU), Saxion Hogeschool (Saxion) en de Universiteit Twente (UT). Op de Universiteit Twente is met twee mensen gelijktijdig gesproken.

2.2.3 Studenten: actief en minder-actief

Studenten worden voor dit onderzoek onderverdeeld in twee verschillende groepen. Op basis van de theorie in hoofdstuk 4 vallen studenten die meer dan tien uur per week extra-curriculair actief zijn (geweest) onder de respondentengroep 'actief'. De overige studenten vallen onder de groep 'minder-actief'. De respondentengroepen worden selectief gekozen en bestaan uit een gelijk aantal HBO- en WO-studenten en een bijna gelijk aantal mannen en vrouwen. Er zijn studenten gekozen die minimaal tweedejaars zijn, zodat ze ervaring hebben met het hoger onderwijs en de mogelijkheid hebben gehad extra-curriculair actief te zijn.

Om te voorkomen dat er een eenzijdig beeld wordt geschetst is er per onderwijsinstelling één actieve en één minder-actieve student geïnterviewd. Zij studeren aan de HU, de UU, Saxion en de UT. In totaal zijn acht studenten geïnterviewd.

2.2.4 Representativiteit

In deze paragraaf worden nog enkele opmerkingen over de representativiteit van dit onderzoek gemaakt. De interviews op het Ministerie van OCW en de onderwijsinstellingen geven een representatief beeld; de verantwoordelijke mensen voor het beleid zijn geïnterviewd, waardoor er over deze respondentengroepen algemene uitspraken gedaan kunnen worden. Over de respondentengroep 'studenten' kan dat niet volledig gezegd worden. In principe is er een te klein aantal studenten geïnterviewd per onderwijsinstelling om algemene uitspraken te doen. Toch zijn de uitspraken van de studenten representatief voor dit onderzoek. In de eerste plaats zijn de twee categorieën studenten geselecteerd: er is gesproken met de meest actieve studenten en hun kennis en ervaring zorgen ervoor dat er uitspraken gedaan kunnen worden. Deze steekproef is daarmee alleen niet volledig zuiver. De steekproef uit de minder-actieve studenten is zuiverder: zij zijn alleen geselecteerd op het feit dat ze minder dan tien uur per week actief zijn (geweest). In de tweede plaats betreft het een exploratief onderzoek. In dit onderzoek wordt een nieuw gebied onderzocht en wordt een vergelijking gemaakt met

M.Hofmijster – Extra-curriculair, maar niet voor niets

vrijwilligerswerk. Men zou kunnen spreken van een eerste oefening. Idealiter wordt er een groter aantal studenten (en op meer onderwijsinstellingen) geïnterviewd, maar gezien de (beperkte) tijd voor de minoropdracht, en bovengenoemde redenen kunnen er toch behoorlijk representatieve uitspraken gedaan worden.

Deel 2 – Theoretisch raamwerk

Hoofdstuk 3 De vrijwilliger erkend, gewaardeerd en beloond

Er lijkt een sterke overeenkomst tussen vrijwilligerswerk en extra-curriculaire activiteiten. De beloningsstructuur van vrijwilligers kan extra inzichten geven in de mogelijkheden voor extra-curriculaire activiteiten. In dit hoofdstuk staat de beantwoording van de vraag welke vormen van erkennen, waarderen en belonen er zijn binnen vrijwilligersorganisaties, centraal. De indeling van dit hoofdstuk is als volgt: in de eerste paragraaf wordt de definitie van vrijwilligers gegeven. In de daaropvolgende paragraaf (3.2) staat een overzicht van theorieën over de beloning van vrijwilligers. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen erkennen, waarderen en belonen. Deze termen worden in dit onderzoek ook vervangen door de overkoepelde (paraplu-)term 'vergoeding'. Daarnaast worden in deze paragraaf de effecten op de motivatie van vrijwilligers beschreven en wordt een typering van 'soorten' vrijwilligers gemaakt aan de hand van het vrijwilligerskwadrant. In paragraaf 3.3 worden de wettelijke grenzen aan vergoeden beschreven. In paragraaf 3.4 worden voorbeelden van erkennen, waarderen en belonen gegeven. Afsluitend zullen de belangrijkste conclusies worden getrokken in paragraaf 3.5.

3.1 Definitie van vrijwilligers

Voor duidelijkheid en vergelijkbaarheid zal de definitie voor 'vrijwilligers' gebaseerd worden op de definitie die de Belastingdienst hanteert. Deze definitie is opgesteld door de Minister van Financiën. Deze definitie wordt ook door verschillende organisaties gehanteerd, zoals bij de Vrijwilligerscentrale Enschede en CIVIQ³.

Deze definitie van vrijwilligers die in dit onderzoek wordt gehanteerd, luidt als volgt: vrijwilligers zijn werkzaam voor organisaties zonder winstoogmerk, sportverenigingen en stichtingen. De verrichte arbeid zal niet bij wijze van beroep worden uitgevoerd (Belastingdienst, 2006). Een belangrijk kenmerk van vrijwilligers is dat de vergoeding voor de verleende diensten niet in verhouding staat tot de omvang en de bestede tijd. Het karakter van de vergoeding is meestal in de vorm van een onkostenvergoeding.

Personen die werkzaam zijn voor hun beroep, of in dienst zijn van een organisatie, of werken voor een (sport)organisatie in de vorm van een BV of NV behoren niet tot de groep vrijwilligers (Belastingdienst, 2005a).

3.2 Theoretische benadering van vrijwilligerswerk

In Nederland zijn er zo'n vier miljoen vrijwilligers actief in duizenden organisaties. Inmiddels wordt er steeds meer onderzoek gedaan naar deze groep en in deze paragraaf zal een inzicht worden gegeven van verschillende theorieën die zijn ontstaan op het terrein van vergoedingen en motivatie. Bij vergoedingen wordt onderscheid gemaakt in (her)kennen, erkennen, waarderen en belonen. Bij de studies naar de motivatie wordt gekeken naar de gevolgen van vergoeden. Daaruit blijkt dat vergoedingen niet altijd het gewenste positieve, stimulerende effect hebben, zoals men over het algemeen aanneemt. Na de behandeling van deze onderwerpen zal de afsluitende paragraaf een model presenteren waarin de verschillende 'soorten' vrijwilligers worden ingedeeld op basis van hun motieven.

3.2.1 (Her)kennen

Voordat er aangegeven kan worden hoe vrijwilligerswerk erkend, gewaardeerd en beloond wordt, is het belangrijk dat men 'vrijwilligerswerk' kent en herkent. Pas als men vertrouwd is met vrijwilligerswerk kan men vrijwilligers vergoeden. Voorbeelden van (her)kenning volgens onderzoek van Broenink, Plempers & Wentink (2005) zijn: publiciteit, voorlichting, oefening zoals het 'leren' van vrijwilligerswerk op jonge leeftijd, onderzoek naar vrijwilligerswerk en herkenbaarheid door middel van badges, of kleding.

3.2.2 Erkennen

Als men het belang van vrijwilligerswerk inziet en serieus neemt, het vrijwilligerswerk wettig aanvaardt en dankbaarheid toont naar de vrijwilliger en naar de organisatie waar vrijwilligers actief zijn, kan men spreken van erkennen. Erkennen laat zich onder meer zien door lokaal en landelijk vrijwilligersbeleid, wetgeving, aandacht

³ CIVIQ: instituut vrijwillige inzet

voor de individuele wensen van een werknemer. Ook kan er gedacht kunnen worden aan het erkennen van opgedane ervaring als elders verworven competenties (Broenink, Plempers & Wentink, 2005).

3.2.3 Waarderen en belonen

Bij waarderen gaat het om het uiten van appreciatie en het toekennen van een hoge waarde van de inzet van vrijwilligers. De waardering kan worden geuit door het sturen van een kaartje, of het geven van een compliment. Een bijzondere vorm van waarderen is belonen. Volgens de Van Dale (Van Dale, 2006) is belonen *'een stoffelijke vergelding voor diensten of verdiensten geven aan (honoreren, remunereren, vergoeden)'*. In deze betekenissen ligt het onderscheid in het 'stoffelijke', waarbij beloning uit materie bestaat in tegenstelling tot een waardering, wat meer gestoeld is op de gevoelswaarde.

In andere onderzoeken wordt er juist bij de term belonen een onderscheid gemaakt. Broenink (2001, p.8) maakt onderscheid in financiële en niet-financiële beloning. Een financiële beloning betekent dan *'een stoffelijke vergelding die op geldzaken betrekking heeft voor diensten of verdiensten, of een op geldzaken betrekking hebbende manier van voldoening geven'*. Een niet-financiële beloning is dus *'een beloning die niet op geldzaken betrekking heeft'*. Om het onderscheid zo helder mogelijk te houden, zal voor dit onderzoek het financieel onderscheid toegepast worden op het verschil tussen 'waarderen' en 'belonen'. Niet-financiële beloningen vallen dan grotendeels onder waardering en financiële beloningen vallen onder 'beloning'. Hierbij valt de stoffelijke vergoeding als honorering dus onder belonen.

In het onderzoek van Broenink (2001, p.8) wordt aangegeven dat er geen concrete scheidingslijn is tussen de financiële en niet-financiële beloning. Voor dit onderzoek betekent dit dat er geen concrete scheidingslijn is tussen waarderen en belonen, omdat veel vormen van waarderen of belonen kenmerken hebben van beide. Een voorbeeld is een uitje waar vrijwilligers gratis aan deel kunnen nemen. Dit kan worden gezien als een waardering voor de inzet en kost de vrijwilliger niets, waardoor het niet-financieel is en onder waardering valt. Aan de andere kant kost het de organisatie wel geld. Waardoor het uitje dus wel als financiële beloning gezien kan worden en onder 'belonen' valt.

Uit de beschrijvingen is te zien dat er geen absoluut onderscheid te maken is tussen erkennen, waarderen en belonen. Zowel bij de gever als bij de ontvanger is er een verschil bij de beleving van de erkenning, de waardering en de beloning. In dit onderzoek zal het onderscheid zo goed mogelijk plaatsvinden door indeling te maken op basis van het perspectief van de ontvanger en door de literatuur te volgen. Het uitje valt dan onder de categorie waarderen.

3.2.4 Intrinsieke en extrinsieke motivatie

Erkennen en waarderen worden vaak in een adem met motivatie genoemd. Daarbij wordt er onderscheid gemaakt tussen intrinsieke en extrinsieke motivatie. Intrinsieke motivatie komt van binnenuit en heeft met name te maken met de inhoud van het werk en erkenning. Men is gemotiveerd om bepaalde dingen te doen, zelfs als daar geen controle of beloning tegenover staat (van de Ven, 2003, p.180). Vinke en Logger (1996, p.46) geeft aan dat intrinsieke motivatie meestal wordt gestuurd door gevoelens van tevredenheid en voldoening. Het gaat om de aard van de activiteit en heeft niets te maken met externe beloning. Men werkt vanwege de verrijkende ervaring, de uitdaging en de ontwikkeling, aldus Watson (1995, p.119). Hij omschrijft intrinsieke motivatie als 'werken om het werken' als het de arbeidsmotivatie betreft. Een voorbeeld hiervan is idealisme. De Moor (1993, p.31) onderscheidt intrinsieke en extrinsieke motivatie door onder intrinsieke motivatie cultuur- (betrokkenheid en synergie) en groeimotivatie (zelfontplooiing en –waardering) te scharen. Bij cultuurmotivatie is men betrokken bij de organisatie en wil men de kwaliteiten van de groepsleden optimaliseren. Als er sprake is van groeiprikkels, dan is wat anderen vinden niet belangrijk, het gaat erom dat men 'wat van zichzelf kwijt kan'. Vonk, hoogleraar sociale psychologie aan de Radboud Universiteit Nijmegen, maakt het onderscheid tussen intrinsiek en extrinsiek als vrij en onvrij gedrag (de Bruin, 2005). Intrinsiek staat voor 'ik wil' en extrinsiek over 'ik moet'. De extrinsieke motieven komen van buiten af en de motivatie wordt gevoed door straf of beloning, zoals betaling (Vinke 1996, p.46). Watson (1995, p.119) stelt dat in de arbeidsmotivatie extrinsieke motivatie geen doel is maar een middel en de voldoening uit andere zaken wordt gehaald; het werken om het geld. Tentamenbriefjes zijn een voorbeeld van extrinsieke motivatie, aldus Martens (2006). Daarbij laat De Moor (1993) economische- (salaris, zekerheid en werkomstandigheden) en sociale motivatie (erkenning, erbij horen) onder extrinsieke motivatie vallen. Bij de economische motivatie gaat de motivatie uit van de waardering die aan het werk wordt ontleend, het geld, de

werkomstandigheden en de zekerheid van het behoud van de baan. Onder de sociale motivatie gaat het om het aanzien vanuit de maatschappij, het 'erbij horen', de status en promotiekansen.

3.2.4.1 Motivatie van werknemers

Werknemers laten zich binden aan een organisatie, omdat ze zich verbonden voelen, of doordat ze persoonlijke uitdaging vinden in het werk (Bruel en Colson, 1998). Verder zijn werknemers gemotiveerd om hun werk goed uit te voeren en het doel van de organisatie, zoals de toename van het economisch voordeel, speelt daarbij een rol (Broenink, 2001). Bij betaalde arbeid is de noodzaak van het salaris aanwezig.

3.2.5 *Intrinsiek en extrinsiek gemotiveerde vrijwilligers*

Intrinsieke en extrinsieke motieven zijn van invloed op vrijwilligers. Uit onderzoek van Broenink, Plempers & Wentink (2005) blijkt dat vrijwilligers zowel intrinsiek als extrinsiek gemotiveerd zijn. Zij doen vrijwilligerswerk omdat het werk boeiend is en omdat ze hun marktwaarde willen vergroten. De intrinsieke motivatie is bij vrijwilligers sterker dan de extrinsieke motivatie zoals een salaris. In het onderzoek van Broenink, Plempers & Wentink (2005, p.55-56) geeft de meerderheid van de vrijwilligers aan geen behoefte te hebben aan hoge beloningen. Dit is een groot verschil met betaalde arbeid, waar de noodzaak van het salaris wel aanwezig. Vrijwilligers doen hun vrijwilligerswerk vaak naast de betaalde arbeid, of de uitkering. De extrinsieke motieven binnen het vrijwilligerswerk is minder essentieel en minder effectief dan bij betaalde arbeid (Broenink, Plempers & Wentink, 2005). Een uitzondering vormt een kleine groep vrijwilligers (delinquenten en bijstandsgerechtigden) die meer behoefte hebben aan een geldelijke beloning, omdat het vrijwilligerswerk grotendeels hun inkomen bepaalt. In het gesprek met de Vrijwilligerscentrale in Enschede blijkt dat daarbij de behoefte aan een onkostenvergoeding sterk afhankelijk is van het inkomen van de vrijwilliger. Bij een bijstandsuitkering of een laag inkomen wordt de onkostenvergoeding een selectie criterium, omdat het vrijwilligerswerk anders geld zou kosten. De extrinsieke motivatie is bij deze groep vrijwilligers sterker.

3.2.5.1 Negatieve beïnvloeding van de motivatie

Het vergoeden van mensen heeft invloed op hun gedrag. Naast de positieve effecten als de stimulering van mensen door een vergoeding, zitten er ook negatieve effecten aan vergoedingen. Binnen de arbeidspsychologie wordt de regel "hoe meer beloond, hoe harder men werkt" vaak als uitgangspunt gehanteerd. Zonder in te gaan op de vraag of deze stelling klopt, blijkt uit studies over vrijwilligers en hun motivatie, dat er aan belonen negatieve gevolgen voor de motivatie vast kunnen zitten. De intrinsieke motieven worden negatief beïnvloed door zaken of beloningen van buitenaf (Titmus, 1970). Dit kwam naar voren bij een studie onder bloeddonoren, waarbij een hoge beloning voor bloeddonatie zorgde voor minder donoren, een ander type donateur en zelfs een lagere kwaliteit bloed. Het proefschrift van Van de Ven (2003, p.180) laat zien dat belonen een negatief effect heeft op de intrinsieke motivatie van mensen en deze motivatie wordt verdrongen door het (geldelijk) belonen. Gedrag dat voortkomt uit een intrinsieke motivatie wordt geremd indien er een extrinsieke beloning tegenover staat. Vrijwilligers geven zelf ook aan dat ze geen behoefte hebben aan een hoge beloning (Broenink, Plempers & Wentink, 2005). Uit eerder onderzoek van Frey en Goette (1999) blijkt ook dat geldelijke beloning de intrinsieke motivatie van vrijwilligers ondermijnt, terwijl de intrinsieke motivatie van belang is voor vrijwilligers (Frey en Goette 1999).

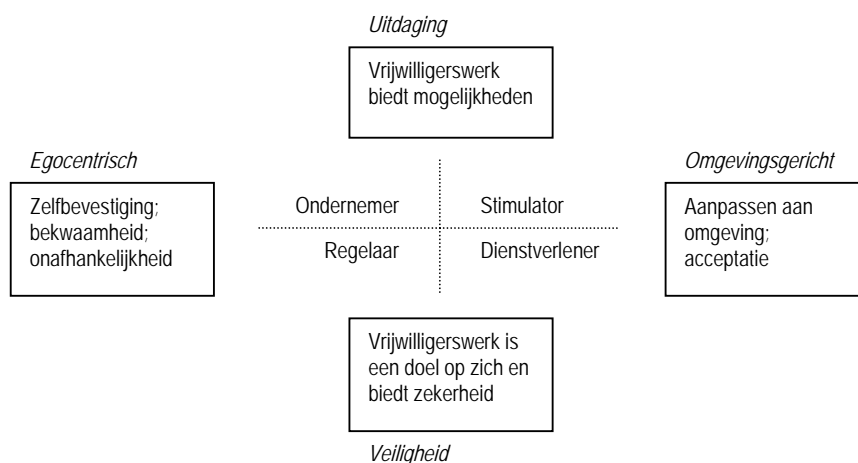
3.2.5.2 Overige onverwachte effecten

Naast de negatieve effecten op de motivatie is er een ander onverwacht effect van waarderen en belonen. Daarbij wordt de grootte van de waardering of beloning verschillend gewaardeerd: kleine waarderingen worden meer gewaardeerd, dan hoge beloningen. Binnen het vrijwilligerswerk wordt dat verschijnsel onderschreven: vrijwilligers geven de voorkeur aan een relatief klein bedankje, dan aan een groot uitje. (Van de Ven, 2003, p.181) In de ogen van de vrijwilliger is dit uitje duur en kost het de organisatie onnodig geld dat beter aan andere zaken besteed kan worden. Vaak zien vrijwilligers hun werk als een bijdrage aan de maatschappij en hebben daarbij behoefte aan sociale waardering. Door een beloning kan deze waardering in de ogen van de vrijwilliger afnemen. In de studie van Van de Ven (2003, p.182) blijkt tevens dat mensen die giften geven, met als doel sociale waardering, *niet* beloond willen worden. Beloning maakt de opoffering en daarbij de sociale waardering kleiner (Van de Ven, 2003, p.183).

3.2.5 Een model van typen vrijwilliger

Er is niet één soort vrijwilliger. Daarom heeft het kenniscentrum en adviesbureau voor de vrijwillige inzet, CIVIQ, een model opgesteld om de vrijwilligers te typeren; 'het CIVIQ Vrijwilligerskwadrant' (Broenink, Plempers & Wentink, 2005, p.16). Het model (figuur 1) bestaat uit twee dimensies waarin vier typen vrijwilligers beschreven worden.

- *Verticale as*: van 'uitdaging tot veiligheid'; geeft de manier waarop de vrijwilliger het werk ervaart en benut. Aan de ene kant biedt het vrijwilligerswerk uitdaging en de mogelijkheid te experimenteren, te ondernemen en kansen te grijpen. Aan de andere kant biedt het werk juist veiligheid, wat zich uit in rust en zekerheid.
- *Horizontale as*: van 'egocentrisch tot omgevingsgericht'; geeft het gedrag van de vrijwilliger naar zijn sociale omgeving. Aan de ene kant is het vrijwilligerswerk egocentrisch gericht waarbij bekwaamheid, onafhankelijkheid en zelfbevestiging centraal staan. Aan de andere kant is het werk omgevingsgericht waarbij men op zoek is naar acceptatie, waardoor zij zich aanpassen aan de omgeving.

Figuur 1 Het vrijwilligerskwadrant

Aan de hand van dit model is een viertal typen vrijwilligers te onderscheiden (Broenink, Plempers & Wentink, 2005, p.17-18):

- *Ondernemers* zien vrijwilligerswerk als een uitdaging en zijn eerder op zoek naar zelfbevestiging, dan naar acceptatie. Ze hebben een actieve en initiatiefrijke houding. Openheid, ruimte om te groeien en om invloed uit te oefenen zijn van belang.
- *Stimulatoren* zien de omgeving als een uitdaging en vol met kansen. Zij hebben behoefte aan acceptatie en erkenning van anderen. Het vrijwilligerswerk moet (zichtbare) resultaten opleveren en voor hen is feedback, begeleiding en samenwerken belangrijk.
- *Dienstverleners* zoeken rust en zekerheid in het vrijwilligerswerk. Daarbij is voor hen (gelijk de 'stimulatoren') sociale acceptatie belangrijk naast de zorg voor anderen en waardering. Veiligheid en zekerheid krijgen 'dienstverleners' door gemakkelijk haalbare doelen, heldere structuur en taakafbakening.
- *Regelaars* zoeken rust en zekerheid en zijn betrokken bij de organisatie. Controle en verantwoordelijkheid horen bij 'regelaars' waarbij ze meer op zichzelf gericht zijn dan op de sociale omgeving. Duidelijke afspraken, regels en het uitoefenen van invloed is voor hen van belang.

De indeling in dit vrijwilligerskwadrant zal in dit onderzoek gebruikt worden om de ondervraagde studenten in te delen. Als de studenten in te delen zijn in één of enkele kwadranten kan de indeling gebruikt worden bij het doen van aanbevelingen over de methoden van erkennen, waarderen en belonen van extra-curriculaire activiteiten om deze zo goed mogelijk aan te laten sluiten bij de doelen die de typen studenten hebben.

3.3 Wettelijke grenzen aan de vergoeding van vrijwilligers

In Nederland zijn voor de betaling van werknemers wetten opgesteld die de loon- en inkomstenbelasting bepalen. Vrijwilligers vallen daarbij niet onder de 'werknemers', maar hebben een eigen 'vrijwilligersregeling' (Belastingdienst, 2005b). Vrijwilligers werken veelal voor stichtingen en organisaties en kunnen een (onkosten)vergoeding voor de gemaakte kosten en een beloning voor hun werk ontvangen. Indien de vergoeding wordt gegeven voor de door de vrijwilliger werkelijk gemaakte kosten, dan wordt dit niet belast. Daarnaast kunnen vrijwilligers ook geld ontvangen voor hun vrijwilligerswerk, wat niet belast wordt. De vergoeding zal dan de vorm hebben van een forfaitaire kostenvergoeding. Vanaf 2006 zijn de bedragen verhoogd. In 2005 hoefde er geen belasting betaald te worden als vrijwilligers niet meer dan €21 per week met een maximum van 35 weken en op jaarbasis €735 ontvingen. Voor het jaar 2006 geldt dat vrijwilligers niet meer dan €150 per maand, of €1.500 per jaar mogen ontvangen (Belastingdienst, 2006). Als de vergoeding niet onder de bovenstaande voorwaarden valt, wordt wel belast met loon- en inkomstenbelasting.

3.4 Vormen van erkennen, waarderen en belonen binnen vrijwilligersorganisaties

In de literatuur (Broenink, 2001; Broenink, Plempers & Wentink, 2005; CIVIQ, 2005) worden erkenning, waardering en beloning onderscheiden en voorbeelden gegeven, maar is er geen absolute grens te trekken tussen de vergoedingsvormen. Op basis van de literatuur en het gesprek met de Vrijwilligerscentrale Enschede is een samenstelling gemaakt van verschillende vormen van erkennen, waarderen en belonen. Daarbij zal in onderstaande alinea's onderscheid worden gemaakt tussen individueel en organisatorisch niveau, waarbij dit onderscheid betrekking heeft op de ontvangende partij.

3.4.1 Individueel niveau

Bij individueel niveau gaat het over de individuele de vrijwilligers. Zij kunnen erkenning, waardering en beloning krijgen van de organisatie waar ze hun vrijwilligerswerk uitoefenen, maar ook van lokale of landelijke organisaties.

Erkenning: 'Vrijwilligers serieus nemen'

- *Wet- en regelgeving*: toegespitst op vrijwilligers. Over het algemeen vastgesteld op landelijk niveau. Voorbeelden zijn de WA-, ongevallenverzekeringen en arboregels. Voorbeelden van regelingen binnen organisaties zijn regels over een vertrouwenspersoon, of kinderopvang;
- *Vrijwilligersbeleid*: speciaal beleid gericht op het werven, behouden, binden en boeien van vrijwilligers. Onderdelen van het beleid is een duidelijke visie op vrijwilligerswerk binnen de organisatie, taakafbakening, plaats van vrijwilligers binnen de organisatie, het opstellen van vacatures voor vrijwilligers, het houden van functioneringsgesprekken en exitgesprekken met vertrekkende vrijwilligers;
- *Begeleiding*: dit bestaat uit persoonlijke aandacht, duidelijke (werk)afspraken, ruimte voor intervisie en werkbeprekingen;
- *Onkostenvergoeding van de werkelijke kosten*: voor reëel gemaakte kosten. Voorbeelden zijn reis-, telefoon- en andere werkgerelateerde kosten zoals eenmalige aanschaf van zwemkleding bij vrijwillig zwemles geven aan gehandicapten. De betaling gaat op basis van declaraties en telt niet mee in het maximum dat door de Belastingdienst wordt gehanteerd;
- *Flexibele tijdsindeling*: mogelijkheid geven om vrijwilligerswerk te combineren;
- *Werkplek*: goede (arbo)werkplek, die ook aangepast kan worden aan de vrijwilliger;
- *Kwaliteit*: aandacht voor persoonlijke kwaliteiten van de vrijwilliger en daar ook vrijwilligers op werven;
- *Noodzakelijke cursussen en scholing*: als basis voor het vrijwilligerswerk, zoals een EHBO-cursus, een cursus 'omgaan met dementie' voor in verzorgingshuizen et cetera;
- *Certificering en competentiebeloning*: erkennen van elders verworven competenties (ECV's). Voor de EVC's en de gevolgde trainingen ontvangt men een getuigschrift of certificaat. Vrijwilligers hebben ook het recht om deel te nemen aan een interne sollicitatieprocedure en het schrijven van aanbevelingsbrieven en kunnen voorrang krijgen bij sollicitaties;
- *Toekennen van studiepunten*: studenten SPH (Sociaal Pedagogische Hulpverlening) en Maatschappelijk werk aan de Hogeschool Windesheim en de Gereformeerde Hogeschool in Zwolle kunnen studiepunten krijgen voor vrijwilligerswerk. Ook in het voortgezet onderwijs (Thorbecke school in Zwolle) kunnen leerlingen

in schoolverband vrijwilligerswerk doen, omdat ze van de school iets voor de maatschappij moeten doen tijdens hun schooltijd. Op het MBO kunnen scholieren voor hun vrijwilligerswerk studiepunten krijgen. De erkenning met studiepunten is afhankelijk van de opleiding. Van studenten wordt meestal verwacht dat ze vrijwilligerswerk doen dat in het verlengde van hun studie ligt. De studiepunten komen soms in de plaats van een stage en kunnen soms ingewisseld worden voor vakken. Bij de erkenning met studiepunten zijn het vakken waar dezelfde competenties worden opgedaan als in het vrijwilligerswerk. Vaak komt deze vorm van erkennen voor in het onderwijs waar POP's (Persoonlijk Opleidings Plan) en portfolio's worden gehanteerd (telefonisch interview Bianca Talen, 2006);

- *Mogelijkheid om andere competenties te vergroten*: speciale vrijwilligers, zoals werkzoekende en jongeren, hebben de mogelijkheid om bepaalde (sociale) competenties te ontwikkelen;
- *Werksfeer*: aandacht besteden aan een prettige werksfeer, die mogelijk anders is dan de werksfeer van werknemers;
- *Consumpties*: koffie, thee en andere consumpties;
- *Lidmaatschap van personeelsvereniging*: vrijwilligers mogen lid worden en betrokken worden bij de initiatieven die de vereniging onderneemt;
- *Inspraak*: via bijvoorbeeld een vrijwilligersraad.

Waardering: 'Laten zien dat er waarde aan gehecht wordt'

- *'Schouderklopje'*: inzet van iemand persoonlijk en publiekelijk benoemen;
- *Attentie*: klein presentje, aardigheidje in de vorm van een bos bloemen of persoonlijk kaartje;
- *Omkijken*: naar de vrijwilligers en aandacht besteden aan de aparte positie die ze in een organisatie innemen;
- *Deskundigheidsbevordering*: mogelijkheid om trainingen en cursussen te volgen. Een POP ontwikkelen. Loopbaanontwikkeling en groeimogelijkheid binnen de organisatie;
- *Vrijwilliger van het jaar/maand/week*: verkiezing om ze onder de aandacht te brengen;
- *Lintje*: koninklijke onderscheiding wordt jaarlijks uitgereikt aan personen die zich verdienstelijk hebben gemaakt voor de maatschappij;
- *Uitje of feestje*: speciaal voor vrijwilligers georganiseerd, of de deelname van vrijwilligers aan personeelsfeesten;
- *Billboards "Vrijwilligers bedankt!"*: verzorgd door de gemeente om alle vrijwilligers te bedanken;
- *(Persoonlijke) media-aandacht*: aandacht voor een vrijwilliger die lokaal of nationaal vrijwilligerswerk verricht. Aandacht voor vrijwilligers in personeelsblad of speciaal vrijwilligersblad;
- *Werkbezoek van VIP's*: een speciaal bezoek van de burgemeester, politici of andere bekende Nederlanders als een blijk van waardering.

Beloning: 'Een tastbare blijk van waardering'

- *Cadeau*: verjaardags-, jubileum-, afscheidscadeau. Vaak wordt een cadeau op één moment in het jaar gegeven, zoals een kerstpakket. Onder cadeaus vallen ook vrijkaartjes voor concerten en voorstellingen;
- *Forfaitaire kostenvergoeding*: vrijwilligers krijgen een vast bedrag per maand, met een maximum wat is vastgesteld door de Belastingdienst. Deze vergoeding kan bovenop de onkostenvergoeding gegeven worden en is niet direct gerelateerd aan de gemaakte kosten;
- *Korting*: kortingen op bijvoorbeeld het lidmaatschap van verenigingen of clubs en bij theatervoorstellingen;
- *Donatie aan een goed doel*: organisaties schenken namens vrijwilligers geld aan een goed doel. Vrijwilligers krijgen meestal de keuze tussen bijvoorbeeld een eigen kerstpakket of het schenken van een bedrag aan een goed doel door de organisatie;
- *Vrijwilligers(voordeel)kaart*: een speciale kaart voor vrijwilligers die organisaties soms voor een klein bedrag kunnen aanschaffen. Vrijwilligers krijgen korting bij acties, winkels, bedrijven en cursussen. Ze betalen bijvoorbeeld geen inschrijfgeld bij het opleidingsinstituut LOI;
- *Gebruik faciliteiten*: mogelijkheid om privé gebruik te maken van ruimtes, materiaal, gereedschap.

3.4.2 Organisatie niveau

Niet alleen individuen kunnen een vergoeding ontvangen, ook de organisaties die vrijwilligers 'in dienst' hebben kunnen dit ontvangen. In onderstaande alinea worden bij de drie categorieën voorbeelden gegeven die op organisaties van toepassing zijn.

Erkenning: 'De vrijwilligersorganisatie serieus nemen'

- *Subsidie en sponsoring*: de (lokale) overheid verleent subsidie aan vrijwilligersorganisaties. Verder worden organisaties ondersteund door giften en sponsoring uit het bedrijfsleven. Dit kan onder meer door de financiering van vrijwilligersprijzen of de financiering van een bijzondere leerstoel op het gebied van vrijwilligerswerk;
- *Steunpunten*: deze zijn er voor de bemiddeling en ondersteuning van vrijwilligerswerk, en de organisaties. Er is een aantal steunpunten in Nederland die dit werk doet, zoals de Vrijwilligerscentrale;
- *Landelijk en lokaal vrijwilligersbeleid*: op landelijk- en gemeentelijkniveau wordt er beleid voor vrijwilligers opgezet, waarbij er bijvoorbeeld geld ter beschikking komt voor onderzoek;
- *Extra ondersteuning van organisaties*: voorbeelden van extra ondersteuning zijn het ondersteunen of het overnemen van de financiële administratie, het geven van managementadviezen en cursussen. Cursussen gaan van EHBO tot en met een cursus aansturen van (vrijwillig) personeel;
- *Invloed*: politieke invloed op gemeentelijk of landelijk niveau kunnen uitoefenen, onder meer door uitnodigingen voor vergaderingen en medezeggenschap;
- *Publiciteit*: aandacht van landelijke of lokale media voor een vrijwilligersorganisatie;
- *Ambassadeurs*: ambassadeurs en bekende Nederlanders die zich verbinden aan een vrijwilligersorganisatie.

Waardering: 'Laten zien dat er waarde aan gehecht wordt'

- *Vrijwilligersorganisatie van het jaar*: lokale of landelijke verkiezing van bepaalde diensten. Daarbij worden initiatieven beloond.

Beloning: 'Een tastbare blijk van waardering'

- *Nationaal compliment*: beloning in aandacht en geld voor een vrijwilligersorganisatie;
- *Lokaal of gemeenten compliment*: beloning in aandacht en geld voor gemeentes;
- *Nationaal ondernemerscompliment*: bedrijven die zich inzetten voor vrijwilligerswerk krijgen een (geld)prijs;
- *Lokaal ondernemerscompliment*: bedrijven die zich lokaal inzetten krijgen op lokaal niveau een (geld)prijs.

3.4.3 De voorkeur van vrijwilligers en huidige trends

Bij de vergoeding van vrijwilligers wordt vrijwel direct gedacht aan geld en cadeaus. Uit een representatieve streekproef door Van Daal en Plemper (2003) blijkt dat 85% van de vrijwilligers geen geldelijke vergoeding ontvangt en 15% een vergoeding krijgt in de vorm van onkostenvergoeding, zoals voor reiskosten. Veel vergoedingen, zoals waarden, leveren juist minder tastbare voorbeelden op, zoals sociale contacten, onderlinge hulp, een gevoel van trots, waardering en betrokkenheid.

Ondanks de verschillende soorten vergoedingen is de inhoud van het werk, het contact en het (sociale) netwerk volgens vrijwilligers de belangrijkste motiverende factoren (Broenink, N., Plempers, E. & Wentink, 2005, p.56). Vrijwilligers doen het werk veelal niet voor de beloning, maar juist uit overtuiging. Persoonlijke aandacht is daarbij belangrijk en die komt voor vrijwilligers het liefst vanuit een hogere hiërarchische positie, zoals een directeur of voorzitter. Standaard of anonieme grote cadeaus zijn bij vrijwilligers minder gewenst, maar kleine presentjes juist wel. Veel vrijwilligers willen juist op een niet-financiële wijze vergoed worden. De voorkeur gaat uit naar erkenning en met name waardering, waarbij status en invloed een rol spelen (Broenink, 2001, p.53-54). Alleen als vrijwilligers rond moeten komen van de financiële onkostenvergoeding is de financiële vergoeding belangrijk voor ze. De relatie tussen de vorm van waarden en het vrijwilligerswerk is verder niet duidelijk (Broenink, Plempers & Wentink, 2005, p.48-53).

Steeds meer vrijwilligersorganisaties proberen zich aan te passen aan de wensen van de vrijwilligers. Door een toenemende individualisering in en mondigheid van de maatschappij, zal de bewustwording en de aandacht voor de manier van erkennen, waarden en belonen toenemen. De trend bij het vergoeden gaat steeds meer richting van 'vergoeding op maat'. Hierbij gaat er meer aandacht uit naar het individu en wordt de vergoeding op de

voorkeuren van de vrijwilliger afgestemd. Bij die afstemming speelt de motivatie en het type vrijwilliger een rol (zie het Vrijwilligerskwadrant, figuur 1) (Broenink, Plempers & Wentink, 2005). Vinke en Thierry (1983) en Vinke en Logger (1994) geven aan dat de beloningspakketten steeds meer toegesneden zijn op de wensen en behoeften van de individuele medewerker. In sommige organisaties kan er al gekozen worden tussen een kerstpakket, een schenking aan een goed doel, een nieuwsbrief, of verschillende trainingen. Toch is er, ondanks de wens voor vergoeding op maat, volgens onderzoeken en volgens de coördinator van de Vrijwilligersorganisatie in Enschede in de praktijk zelden sprake van.

3.5 Samenvatting en conclusie

Er zijn veel verschillende vormen van vergoeding van vrijwilligers mogelijk. Belangrijk is het onderscheid in vergoeding dat in dit hoofdstuk wordt aangebracht. Vergoedingen zijn onder te verdelen in erkenningen, waarderingen en beloningen. Alle drie hebben ze een andere lading. Daarmee wordt er dus een stap verder gegaan dan het enkel concentreren op het 'belonen'.

Voordat er sprake kan zijn van vergoedingen zal het vrijwilligerswerk eerst herkend moeten worden. Om vervolgens een duidelijk beeld te kunnen geven van de vergoedingsvormen, is er in de eerste plaats onderscheid gemaakt tussen erkennen, waarderen en belonen. Bij de erkenning van vrijwilligers laat men zien dat men het werk serieus neemt. De daaropvolgende vormen, waarderen en belonen, laten respectievelijk zien dat er waarde gehecht wordt aan het vrijwilligerswerk en dat men er een tastbare vorm van waarderen krijgt. Ondanks de driedeling is hiertussen geen strikte grens te trekken. Ter illustratie is er in dit hoofdstuk een grote lijst met voorbeelden gegeven. Deze lijst is naast de driedeling ook onderscheidend in de ontvangende partij, namelijk het individu of de organisatie waar een vrijwilliger actief is.

Een andere belangrijke bevinding in dit hoofdstuk is de indeling van vrijwilligers in vier verschillende groepen. Deze vier groepen vrijwilligers hebben andere doelen en motieven om vrijwilligerswerk te doen. De indeling is gebaseerd op de manier waarop de vrijwilliger het werk ervaart en benut: van 'uitdaging tot veiligheid', en op het gedrag van de vrijwilliger naar zijn sociale omgeving: van 'egocentrisch tot omgevingsgericht'. De vier typen die ontstaan dragen de namen: ondernemer, stimulator, regelaar en dienstverlener.

Zowel de doelen als de motieven van vrijwilligers zijn belangrijk bij de keuze van de vorm, of soort vergoeding. Om de vergoeding zo effectief mogelijk te maken, is de aansluiting bij de vier soorten vrijwilligers belangrijk.

Vrijwilligers zijn meestal intrinsiek gemotiveerd en hebben minder behoefte aan extrinsieke motivatie. Hun (intrinsieke) motivatie kan zelfs negatief beïnvloed worden door een beloning. Erkennen en waarderen zijn wel belangrijk. Als met name de waardering en erkenning niet aansluiten bij de doelen en wensen van vrijwilligers is de kans groot dat de motivatie negatief beïnvloed wordt. Vrijwilligers geven daarbij de voorkeur aan kleine vergoeding boven de grotere (anonieme) beloningen. De trend van 'vergoeding op maat' lijkt ingezet voor erkennen en waarderen. Hierbij is de indeling van de vrijwilligers naar vier groepen belangrijk.

Hoofdstuk 4 Erkennen, waarderen en belonen in het Hoger Onderwijs

In dit hoofdstuk wordt inzicht gegeven in de huidige vergoedingsvormen in het Hoger Onderwijs. Alvorens te kunnen spreken over erkennen, waarderen en belonen van extra-curriculaire activiteiten is het raadzaam om in dit onderzoek een helder beeld van deze verschillende termen te scheppen. Daarom zal in paragraaf 4.1 in kaart worden gebracht wat er onder extra-curriculaire activiteiten, ook wel 'studentenactivisme' genoemd, wordt verstaan. In deze paragraaf zal ondermeer aandacht worden besteed aan verschillende visies op extra-curriculaire activiteiten en wordt er op de vaardigheden en de tijdsbesteding die extra-curriculaire activiteiten met zich meebrengen. In paragraaf 4.2 zal vervolgens ingaan op het artikel in de Wet op het Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek (WHW) waarin aandacht besteed wordt aan financiële ondersteuning van extra-curriculaire activiteiten. In dit onderzoek wordt gekeken naar de vorm van erkennen, waarderen en belonen. Dit is vergelijkbaar met de verdeling bij vrijwilligers in hoofdstuk 3. In paragraaf 4.3 zullen eerst de definities van deze drie vergoedingsvormen worden gegeven en worden toegepast op extra-curriculaire activiteiten. Daarna wordt er per vorm een aantal voorbeelden beschreven. In paragraaf 4.4 zal op basis van de theoretische achtergrond in dit hoofdstuk en hoofdstuk 3 de verwachte resultaten van de interviews worden beschreven. Afsluitend zullen er in de laatste paragraaf (4.5) conclusies worden getrokken.

4.1 Definitie van extra-curriculaire activiteiten

4.1.1 Universiteiten, studenten en recruiters over extra-curriculaire activiteiten

Universiteiten, studenten en recruiters⁴ hanteren een vergelijkbare definitie voor extra-curriculaire activiteiten. Vanuit de universitaire wereld is er aandacht voor extra-curriculaire activiteiten. Daarbij staat de meerwaarde van deze activiteiten centraal. De ontwikkeling van de student wordt niet alleen gevoed door het opleidingsleerplan (het curriculum), maar ook door nevenactiviteiten (Brill, 1988). Volgens Brill vormen die nevenactiviteiten, het studentenactivisme, een belangrijk aandeel in de ontwikkeling van de student. (Brill 1988). Ook de Universiteit Twente hecht belang aan extra-curriculaire activiteiten. De Universiteit Twente omschrijft studentenactivisme als alle nevenactiviteiten die studenten ontplooiën bij faculteiten, studie- en studentenverenigingen en andere organisaties op en buiten de campus. (Van Dijken 1999). Uit een onderzoek naar studentenactivisme van de LKvV⁵ blijkt dat studenten die lid zijn van studentenverenigingen 'actief zijn in commissies en besturen' en 'het ontplooiën van zichzelf in activiteiten naast de studie' associëren met het studentenactivisme (LKvV, 2005, p.16). Dit is vergelijkbaar met de universiteiten. Ook recruiters, namens de werkgevers, hanteren termen die hiermee overeenkomen. Voor (toekomstige) werkgevers is bij de selectie van studenten de persoonlijke ontwikkeling naast de studie, door werk en extra-curriculaire activiteiten, belangrijk. In het onderzoek van de LKvV (2005) geven recruiters aan dat het hen gaat om de kennis en vaardigheden die niet uit de studierichting van de student zijn af te leiden. Voorbeelden van extra-curriculaire activiteiten die door de recruiters worden aangedragen, zijn het zitting nemen in besturen en commissies van onder andere studie- en studentenverenigingen, maar zij noemen ook het beoefenen van topsport.

4.1.2 De opgedane vaardigheden bij extra-curriculaire activiteiten

Zoals gesteld ontwikkelen studenten tijdens de extra-curriculaire activiteiten vaardigheden die in de studie niet of nauwelijks aan bod komen. Zoals Procee (2001) stelt, is het bij activisme van belang dat er competenties en vaardigheden worden opgedaan die een aanvulling zijn op het onderwijs. Studenten leren organisatorische vaardigheden bij verenigingen, besturen en ander studentenactivisme. Het achterliggende doel van studenten daarbij is sociale en persoonlijke vorming en het draaiende houden van een vereniging.

Voorbeelden van deze organisatorische vaardigheden zijn: effectief communiceren (schriftelijk, mondeling - vergaderen, spreken, overreden, etc.), beslissingen, en verantwoordelijkheid daarvoor leren nemen (persoonlijk en in groepen), ontwikkelen van de eigen sociale en culturele persoonlijkheid, oefenen van het oordeelsvermogen (leren oordelen bij welke problemen welke regels en wetmatigheden het beste passen), maatschappelijk effectief leren optreden (maatschappelijke waarden en normen, omgaan met kritiek).

⁴ Ook 'headhunters', of wervers genoemd. Zij selecteren in dit geval studenten voor de eerste baan na het afstuderen

⁵ Landelijke Kamer van Verenigingen; de landelijke vertegenwoordiger van studentenverenigingen

Daarbij hebben extra-curriculaire activiteiten een positieve bijdrage op de ontwikkeling van het academische denkniveau en de reflectiekwaliteiten, om zo een competente professional te worden. (Procee, 2001) Voorbeelden hiervan zijn: het inzicht krijgen in de aard en grenzen van kennis (in het algemeen, van de eigen kennis en iemands anders kennis en van de gevolgen voor de meningsvorming), het ontwikkelen van de competentie 'reflecteren' (op processen, op het eigen handelen, op doelstellingen, op de relatie van iets tot een groter geheel, etc.), het inzicht ontwikkelen in het functioneren van mensen, groepen van mensen en organisaties (sociale processen, de invloed van cultuur, de invloed van regels, et cetera) en leren conceptualiseren (leren generaliseren uit concrete kennis en leren concretiseren uit algemene kennis) (Procee, 2001). Daarnaast leren studenten samenwerken in teamverband, omgaan met conflictsituaties en leert men kritisch te zijn. Dit zijn deels vaardigheden die ook in de studie aan de orde komen. Maar extra-curriculaire activiteiten gaan verder, omdat zij de kennis in praktijk brengen, wat een aanvulling is op de academische ontwikkeling van studenten.

4.1.3 Extra-curriculaire activiteiten onderverdeeld op basis van tijdsbesteding

De ervaring leert dat extra-curriculaire activiteiten niet allemaal evenveel tijd in beslag nemen. Er kan daarom een onderverdeling gemaakt worden op basis van de geïnvesteerde tijd. In navolging van Van Dijken (1999) zijn er drie categorieën te onderscheiden:

1. *Grote extra-curriculaire activiteiten*: die een tijdsinvestering vragen van enkele tot veel uren per dag, vele maanden lang. De tijdsbesteding is vaak 32 uur of meer per week (ISO, 2005; Interviews met A. van Griethuysen, februari 2006 en Van Ee, maart 2006), gedurende een collegejaar. Deze tijdsbesteding is vergelijkbaar met het onderscheid bij betaalde arbeid. Extra-curriculaire activiteiten die een dergelijk aantal uren in beslag nemen worden ook wel 'fulltime' activiteiten genoemd. De studenten kunnen naast deze activiteiten meestal niet studeren en ontvangen doorgaans een (financiële) vergoeding. Voorbeelden van fulltime activiteiten zijn: het lidmaatschap van Universiteitsraad en de Centrale Medezeggenschapsraad, maar ook bestuursfuncties bij studie- en studentenvereniging;
2. *Middelgrote extra-curriculaire activiteiten*: deze activiteiten kosten gedurende een langere periode een redelijke hoeveelheid tijd, of vragen gedurende een korte periode heel veel tijd. De tijd die studenten aan middelgrote activiteiten besteden ligt tussen de 10-32 uur per week (ISO, 2005; Interviews met A. van Griethuysen, februari 2006 en Van Ee, maart 2006). Naast deze activiteiten kunnen studenten (parttime) studeren en krijgen eventueel een (financiële) vergoeding als ze een studievertraging oplopen. Op basis van de tijdsbesteding worden dit ook wel parttime activiteiten genoemd. Voorbeelden van parttime activiteiten zijn: commissiewerk zoals het lidmaatschap van een almanak-, activiteiten- of onderwijscommissie, maar ook lid van een faculteitsraad;
3. *Kleine extra-curriculaire activiteiten*: deze categorie bestaat uit alle activiteiten die minder dan tien uur per week vergen, waarnaast voldoende tijd is om te studeren en waarvoor doorgaans geen (financiële) vergoeding is.

4.1.4 Resumerend: de definitie

Op basis van de inzichten van de universiteiten, studenten en het bedrijfsleven is de definitie voor extra-curriculaire activiteiten: activiteiten die ondernomen worden door studenten en oorspronkelijk *niet* binnen het studiecursus vallen. Studenten zijn daarbij niet in dienst bij een werkgever of een instantie. Stages, maar ook bijbaantjes vallen dus niet onder de extra-curriculaire activiteiten. Bestuursfuncties van bijvoorbeeld een studenten(sport)vereniging, lidmaatschap van een onderwijscommissie, of almanakcommissie vallen hier wel onder.

Afhankelijk van de tijdsbesteding aan een activiteit spreekt men over parttime en fulltime activiteiten. Als de tijdsbesteding tussen de 10 en 32 uur ligt spreek je over een parttime activiteit en bij een tijdsbesteding van 32 uur of meer spreek je over een fulltime activiteit. In dit onderzoek wordt gekeken naar de erkenning, waardering en beloning van parttime- en fulltime activiteiten. Daarmee wordt de derde categorie (kleine extra-curriculaire activiteiten) niet betrokken in dit onderzoek.

Studenten die parttime of fulltime activiteiten ondernemen krijgen doorgaans een financiële ondersteuning. Deze staat vaak niet in verhouding tot de tijd die er in gestoken is en het werk dat verzet is en daarom blijft het een vorm van vrijwilligerswerk. In paragraaf 4.2 wordt ingegaan op deze vergoeding.

4.2 Wettelijke vaststellingen voor extra-curriculaire activiteiten

Extra-curriculaire activiteiten worden door de overheid en de onderwijsinstellingen mogelijk gemaakt. De overheid heeft daarvoor wettelijke kaders opgesteld. Deze zijn vaak doorvertaald in het instellingsbeleid. Studenten hebben recht op ondersteuning vanuit de overheid voor extra-curriculaire activiteiten. Deze ondersteuning is vastgelegd in de Wet Studiefinanciering (WSF 2000). Naast de 'gewone' studiefinanciering, de basisbeurs en de aanvullende beurs, kunnen bepaalde groepen studenten aanspraak maken op extra financiële ondersteuning die wordt uitgekeerd door de onderwijsinstellingen. De wettelijke regelingen hierover staan beschreven in de Wet op het Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek (WHW), welke in onderstaande alinea's kort zullen worden uitgelegd.

4.2.1 Wettelijke voorwaarden bij financiële ondersteuning

Studenten kunnen in aanmerking komen voor extra financiële ondersteuning. Die wordt uitgekeerd door de onderwijsinstelling waar de student bij ingeschreven staat. De huidige WHW heeft daarover een apart artikel (7.51) opgenomen. Om in aanmerking te komen voor financiële ondersteuning is er in dit wetsartikel een aantal bijzondere omstandigheden geformuleerd. Studenten moeten in de eerste plaats lid of voorzitter zijn van:

"De universiteitsraad/medezeggenschapsraad, de faculteitsraad/deelraad, een studentencommissie of opleidingscommissie, alsmede het bestuur van een stichting die blijkens haar statuten tot doel heeft de exploitatie van voorzieningen, behorende tot de studentenvoorzieningen, dan wel van een daarmee naar het oordeel van het instellingsbestuur, gelet de taak, gelijk te stellen orgaan"
Daarbij is het aan het instellingsbestuur om een oordeel te vellen over: *"het lidmaatschap van het bestuur van een studentenorganisatie van enige omvang met volledige rechtsbevoegdheid"*;

(WHW, 2005, Artikel 7.51 lid 2-d.1-2 en lid 2-f)

Naast deze lidmaatschappen is er in het tweede lid van artikel 7.51 een aantal bijzondere omstandigheden opgenomen om in aanmerking te komen voor de financiële ondersteuning. Een voorwaarde die de wet stelt, is dat de omstandigheden leiden tot studievertraging, of men verwacht dat ze in de toekomst zullen leiden tot studievertraging. Verder dienen studenten ingeschreven te staan bij de onderwijsinstelling, waar zij hun aanvraag doen voor de financiële ondersteuning.

4.2.2 Terminologie financiële ondersteuning

In artikel 7.51 WHW wordt er gesproken over 'financiële ondersteuning', maar dat is meestal niet de gangbare definitie zoals die in het Hoger Onderwijs gehanteerd wordt. Het wetsartikel hanteert ook de term 'afstudeerfonds'. Andere voorbeelden die vaak gebruikt worden voor financiële ondersteuning zijn: 'afstudeermaanden', 'bestuursbeurzen' en meestal 'afstudeerstein'. In dit onderzoek zal alleen de terminologie gebruikt worden die de wet hanteert.

4.2.3 Financiering van de onderwijsinstellingen voor de ondersteuning

Onderwijsinstellingen krijgen van de overheid een budget voor het onderwijs en onderzoek dat ze verrichten. Met een deel van het onderwijsbudget zijn de onderwijsinstellingen door de overheid verplicht om een minimaal aantal studenten financieel te ondersteunen. De richtlijnen voor deze extra financiering staan in de WHW artikel 7.51. Doordat in de WHW een minimum eis aan de instellingen wordt gesteld, kan de totale omvang van de financiële ondersteuning aan studenten per onderwijsinstelling verschillen. De controle op financiële ondersteuning vindt plaats bij de verantwoording van de besteding van middelen door de onderwijsinstellingen aan de overheid.

4.2.4 Hoogte en vrijheden voor onderwijsinstellingen bij de financiële ondersteuning

Zoals al in de voorgaande alinea wordt aangegeven bepalen de onderwijsinstellingen zelf de omvang van de financiële ondersteuning. De financiële ondersteuning wordt uitgekeerd in maanden en is qua grootte minimaal gelijk aan de studiefinanciering die de student van de IB-Groep zou ontvangen (WHW, 2005, artikel 7.51, lid 4). De ondersteuning wordt op individuele basis verstrekt aan de student.

De hiervoor beschreven hoogte van het afstudeerfonds is slechts de basis. Onderwijsinstellingen zijn vrij om studenten meer uit te keren. Artikel 7.51 geeft onderwijsinstellingen de vrijheid om niet alleen de hoogte van het maandelijkse bedrag te bepalen, maar ook het aantal maanden dat wordt uitgekeerd. De wet zegt daarover

letterlijk: "De onderwijsinstelling neemt bij vaststelling van de tijdsduur van de financiële ondersteuning het verband tussen de bijzondere omstandigheden en de onderwijsprogrammering in aanmerking." (WHW, 2005, artikel 7.51).

Het artikel geeft de onderwijsinstellingen de vrijheid in het opstellen van voorwaarden aan de verlening van ondersteuning. Er is dus geen sprake van een landelijke richtlijn. Een voorwaarde die bijvoorbeeld gesteld kan worden is het minimum aantal studiepunten dat gehaald moet zijn, of dat studenten een propedeuse diploma moeten hebben om in aanmerking te komen voor financiële ondersteuning.

Naast deze vrijheden voor onderwijsinstellingen staan er in de huidige WHW geen verdere verplichtingen aan onderwijsinstellingen om extra-curriculaire activiteiten op andere wijzen te erkennen, waarderen of belonen.

4.3 Erkennen, waarderen en belonen van extra-curriculaire activiteiten

In de praktijk zijn er verschillende vergoedingsvormen voor studenten die extra-curriculair actief zijn. Ondanks dat het Wetenschappelijk Onderwijs en het Hoger Beroeps Onderwijs voor de wet gelijk zijn, is er wel een verschil in de gangbare vergoedingsvormen. In het Wetenschappelijk Onderwijs wordt er vooral financiële ondersteuning verleend. In het Hoger Beroeps Onderwijs wordt de financiële ondersteuning ook geboden, maar krijgen studenten veelal studiepunten voor hun extra-curriculaire activiteiten. Uit onderzoek van het ISO (2005) blijkt dat er ook verschillen in de hoogte van de ondersteuning tussen de onderwijsinstellingen.

Onderstaande alinea's gaan in op de driedeling van erkennen, waarderen en belonen voor het Hoger Onderwijs. In lijn van de indeling in het hoofdstuk 3 *De vrijwilligers erkend, gewaardeerd en beloond* zal de driedeling in definities hier op de extra-curriculaire activiteiten in het Hoger Onderwijs worden toegepast en toegelicht met voorbeelden.

4.3.1 Het erkennen van extra-curriculaire activiteiten

Het erkennen van extra-curriculaire activiteiten betekent dat men deze activiteiten serieus neemt, bijvoorbeeld door wetgeving, beleid, aandacht, of het tonen van dankbaarheid naar de student. Erkenning kan gegeven worden door de organisatie waarvoor de student zich inzet, door de onderwijsinstelling waaraan hij studeert en door de maatschappij.

Voorbeelden van erkenning

- *Wetgeving, financiële ondersteuning*: speciale wetgeving die is opgesteld voor studenten die extra-curriculair actief zijn. Artikel 7.51 (WHW, 2005) (zie paragraaf 3.2) is een speciale regeling 'Financiële Ondersteuning', die de extra-curriculaire activiteiten erkent. De financiële ondersteuning is gebaseerd op de beurs die de student van de IB-Groep ontvangt ten tijde van de activiteit. Deze vergoeding wordt door onder meer de overheid gezien als een onkostenvergoeding. Daardoor is deze vergoedingsvorm vergelijkbaar met de onkostenvergoeding van vrijwilligers (paragraaf 3.4.1). Uit onderzoek van het ISO (2005) blijkt dat bijna alle universiteiten een financiële vergoeding uitkeren aan studenten die parttime en fulltime actief zijn. De hoogte van de beurs, de hoeveelheid maanden en de functies die in aanmerking komen voor financiële ondersteuning verschilt per onderwijsinstelling (ISO, 2005);
- *Studentenactivismebeleid*: speciaal beleid aan de onderwijsinstelling dat ervoor moet zorgen dat studenten actief worden en blijven naast de studie;
- *Collegegeld compensatie*: om in aanmerking te komen voor een financiële vergoeding, moet de student ingeschreven staan bij de onderwijsinstelling. Dit gaat vaak gepaard met de plicht tot de betaling van collegegeld. Deze verplichting geldt meestal ook voor studenten die fulltime actief zijn en daarbij geen onderwijs volgen. In het onderzoek van het ISO (2005) blijkt dat één universiteit studenten hiervoor compenseert;
- *Vacatiegeld*: geld dat ontvangen wordt voor de aanwezigheid op vergaderingen. Binnen hogescholen wordt er vacatiegeld uitgekeerd aan studenten in de medezeggenschapsraden en van één universiteit is bekend dat ze vacatiegeld uitkeren (ISO, 2005);
- *Studiepunten*: in vergelijking met het vrijwilligerswerk kunnen studenten ook studiepunten krijgen voor extra-curriculaire activiteiten. Zo kunnen studenten hun bestuurslidmaatschap, of andere activiteiten inwisselen voor een bepaald aantal studiepunten, een minor, of een (afstudeer)stage. Onderwijsinstellingen erkennen

dan de ervaringen (verworven competenties) die studenten elders hebben opgedaan. Onderwijsinstellingen zien de activiteiten dan als extra-curriculaire activiteiten, maar geven aan dat de opgedane vaardigheden deel uitmaken van het curriculum en daarom erkend kunnen worden met studiepunten. Meestal gebeurt dit op het HBO waar de functie in het verlengde moet liggen van de opleiding;

- *Noodzakelijke cursussen en scholing*: cursussen die noodzakelijk zijn om een activiteit uit te voeren zoals een verplichte cursus voor studenten die aankomende studenten tijdens de introductieperiode van een onderwijsinstelling begeleiden, of bijvoorbeeld een EHBO-cursus;
- *Certificaat*: zoals het Studie Actief Certificaat van Pharmaceutische Studievereniging van de Universiteit Utrecht. Studenten kunnen in aanmerking komen voor dit door de faculteit Farmaceutische Wetenschappen in Utrecht geaccrediteerde certificaat als ze een aantal speciale punten vergaren. De puntenverdeling wordt door de studievereniging vastgesteld. Deze speciale punten kunnen ze krijgen als ze lid zijn van verschillende besturen en commissies, of deelnemen aan (door de studievereniging erkende) activiteiten (Universiteit Utrecht, 2005);
- *Verzekering*: zoals een WA-verzekering, ongevallenverzekering en een bestuursaansprakelijkheidsverzekering;
- *Onkostenvergoeding voor werkelijk gemaakte kosten*: studenten worden gecompenseerd voor de gemaakte kopieerkosten, reiskosten et cetera, door de organisatie of onderwijsinstelling waarvoor ze actief zijn. Deze onkostenvergoeding staat los van de financiële ondersteuning. Studenten kunnen vaak gemaakte kosten terug krijgen van de organisatie waarvoor ze actief zijn als ze betalingsbewijzen overleggen;
- *Begeleiding*: Begeleiding van studenten bij het uitvoeren van hun activiteiten, maar ook begeleiding voor het combineren van studeren en een extra-curriculaire activiteit. Hierbij kan gedacht worden aan time-management. Tevens biedt begeleiding van actieve studenten de mogelijkheid ze te begeleiden in hun persoonlijke leerproces. De begeleiding wordt door onder andere studiebegeleiders gegeven, maar ook door ouderejaars studenten;
- *Flexibele tijdsindeling*: de mogelijkheid om de studie flexibel in te richten, zodat er zo min mogelijk 'schade' door bijvoorbeeld studievertraging komt. Men kan dan denken aan flexibele tentamenmogelijkheden, het afspreken van een mondeling in plaats van een schriftelijk tentamen, of flexibiliteit in het volgen van colleges, bijvoorbeeld in de 'aanwezigheidsverplichting'. Binnen veel onderwijsinstellingen zijn dergelijke regelingen alleen van toepassing op topsporters. Enkele universiteiten hebben 'afstudeerregelingen', waarbij studenten die extra-curriculair actief zijn bij de examencommissie een gemotiveerde aanvraag kunnen doen voor bijvoorbeeld een andere tentamendatum of uitstel van een opdracht;
- *Faciliteiten*: een goede werkplek met voorzieningen om de activiteit uit te voeren. Onderwijsinstellingen bieden studenten(organisaties) soms werkplekken aan om hun activiteiten te organiseren. Deze plekken kunnen ze dan vervolgens zelf inrichten. Vaak is de huur van kantoor- en vergaderruimtes voor studentenorganisaties veel lager dan de oorspronkelijke huur of hoeft de huur helemaal niet betaald te worden.

4.3.2 Het waarderen van extra-curriculaire activiteiten

Bij waarderen gaat het om het uiten van appreciatie en het toekennen van een hoge waarde aan de inzet van studenten. De gevoelswaarde is bij de waardering van belang. Dit kan gedaan worden door de organisatie waarvoor de student zich inzet, door de onderwijsinstelling waarbij de student staat ingeschreven, of door de maatschappij.

Voorbeelden van waarderen

- *Uitje*: een uitstapje voor extra-curriculair actieve studenten georganiseerd door bijvoorbeeld de vereniging waar ze extra-curriculair actief zijn;
- *'Schouderklopje'*: geven van complimenten aan studenten;
- *Een attentie*: aardigheidje, klein presentje, of het sturen van een kaartje, persoonlijke brief door de onderwijsinstelling of organisatie waar de student actief is;
- *Omkijken naar actieve studenten*: dit kan door docenten, studiebegeleiders, de organisatie waar de student actief is door bijvoorbeeld te informeren naar de activiteit of de studievoortgang;
- *Student van de week/de maand/het jaar*: per periode wordt een student verkozen. Een voorbeeld is de 'tapper van de maand', hierbij wordt maandelijks een actieve tapper verkozen om zijn vrijwillige inzet;

- *Activismeprijs*: aan de Universiteit Twente zijn er prijzen voor studenten die met een hoog studieresultaat afstuderen en daarnaast ook extra-curriculair actief zijn geweest. Eerstejaarsstudenten aan de Universiteit Twente kunnen verder de 'Activismeprijs' winnen als ze in één jaar hun propedeuse halen en ook extra-curriculair actief zijn geweest;
- *Deskundigheidsbevordering, -training*: een individuele, of collectieve training van studenten. Studenten leren bijvoorbeeld vaardigheden die hen van pas komen in hun voorzitterschap, zoals op de Universiteit Utrecht, of in de OnderwijsCommissie, zoals op de Hogeschool van Utrecht. Deze trainingen zijn niet noodzakelijk, maar hebben een toegevoegde waarde. Deze trainingen kunnen functiespecifiek zijn, of gericht op bijvoorbeeld besturen om hun competenties te verbeteren in de samenwerking met elkaar.

4.3.3 Het belonen van extra-curriculaire activiteiten

Belonen is een bijzondere vorm van waarderen. Het onderscheid ligt in het 'stoffelijke' en daarom kunnen beloningen worden gezien als een 'tastbare blijk van waarderen' en vormen daarmee de derde categorie. De beloning kan door allerlei instanties worden gegeven, zoals de organisatie waarvoor de student zich inzet, de onderwijsinstelling waaraan hij studeert en de maatschappij.

Voorbeelden van belonen

- *Cadeau*: aan studenten kunnen cadeaus worden gegeven als bedankje en afscheidscadeau. Op sommige onderwijsinstellingen kunnen studenten ook kerstpakketten of concertkaartjes krijgen;
- *Korting*: op lidmaatschap van vereniging, of concerten et cetera;
- *Privégebruik van faciliteiten*: de mogelijkheid voor actieve studenten om privé gebruik te maken van ruimtes en materialen op de onderwijsinstelling. Dit zijn onder andere de ruimtes die worden aangeboden aan de studentenorganisaties, maar bijvoorbeeld ook vergaderruimtes en collegezalen. Studenten hoeven daarvoor niets of weinig te betalen;
- *Fortfataire kostenvergoeding*: studenten die een vast bedrag krijgen voor het organiseren van een activiteit. De hoogte van dit bedrag is niet gebaseerd op bijvoorbeeld de hoogte van de studiebeurs;
- *Voordeelkaart*: speciale pas voor studenten die extra-curriculair actief zijn. Deze pas geeft korting bij winkels op de onderwijsinstelling et cetera.

4.3.4 Bijzondere vormen van erkennen

Bij de indeling van de vergoedingsvormen dient bij een tweetal erkenningsvormen nadere toelichting gegeven te worden over de indeling. In de eerste plaats financiële ondersteuning. Bij bovenstaande vergoedingsvormen wordt de financiële ondersteuning ingedeeld bij erkennen, omdat er sprake is van een vorm van onkostenvergoeding. Bij de vrijwilligers (paragraaf 3.4.1) valt een onkostenvergoeding onder erkennen. Een student kan van zijn onderwijsinstelling een onkostenvergoeding ontvangen voor de periode dat hij parttime of fulltime extra-curriculair actief is (geweest). De student ontvangt deze financiële vergoeding voor het aantal maanden vertraging die hij oploopt door extra-curriculaire activiteiten te ondernemen. De vergoeding is gebaseerd op de studiefinanciering die de student van de IB-Groep ontvangt. Normaliter krijgen studenten die langer studeren dan de wettelijke studieduur geen studiefinanciering meer. Door de actieve studenten financiële ondersteuning te geven krijgen ze een onkostenvergoeding voor de gemiste maanden studiefinanciering. Op deze wijze worden ze tegemoet gekomen in onder meer de kosten voor levensonderhoud, zoals de IB-Groep dat met de studiefinanciering doet en valt de financiële ondersteuning onder 'erkennen'.

In de tweede plaats ontstaat discussie over de vergoeding met studiepunten. De vraag is of een –van origine– extra-curriculaire activiteit 'curriculair' of 'extra-curriculair' genoemd moet worden, als studenten studiepunten krijgen voor hun activiteit. In dit onderzoek is de vergoeding met studiepunten opgenomen als erkenningsvorm. De keuze hiervoor ligt ten eerste in de vergelijkbaarheid met vrijwilligers, waar het ontvangen van studiepunten voor vrijwilligerswerk een vorm van erkennen is. Verder is er in het Nederlandse hoger onderwijs geen structurele ruimte gereserveerd in het studiecurriculum voor extra-curriculaire activiteiten. In het studiecurriculum is geen vast aantal studiepunten die gehaald moeten worden door extra-curriculaire activiteiten te verrichten. Daarnaast is de mogelijkheid van vergoeding met studiepunten afhankelijk van de onderwijsinstelling, de studie en de Examencommissie. Om deze redenen worden de studiepunten wél opgenomen in de lijst met vergoedingen. Zodra extra-curriculaire activiteiten een vast onderdeel gaan uitmaken van het curriculum, studenten daarmee verplicht zijn extra-curriculair actief te zijn en studenten ook beoordeeld worden op hun extra-curriculaire prestaties is het begrijpelijk de discussie te voeren over de vraag in hoeverre er

sprake is van extra-curriculaire activiteiten of studie-activiteiten. Door het onderscheid, de aard van de activiteiten en de incidentele vergoeding vallen studiepunten tot die tijd onder de erkenning van extra-curriculaire activiteiten.

4.4 Verwachte onderzoeksresultaten

Afsluitend aan de theorie van de voorgaande twee hoofdstukken zal een aantal alinea's worden gewijd aan de verwachte onderzoeksresultaten. Per onderzoekscategorie, zoals beschreven in hoofdstuk 2, zullen de verwachtingen worden gegeven.

4.4.1 Het Ministerie

Uit de interviews binnen het Ministerie wordt verwacht dat ze de verantwoordelijkheid voor de vergoeding voornamelijk bij de onderwijsinstellingen neerleggen. Ze zullen zich niet verantwoordelijk voelen voor de invulling van de vergoeding op de hogescholen en universiteiten. Immers, extra-curriculaire activiteiten vallen volgens de ambtenaren buiten het studierooster en daarmee buiten de verantwoordelijkheid van het Ministerie. Opmerkelijk blijft dan de financiële ondersteuning die in de huidige en toekomstige wet blijft bestaan. Vanwege de lagere prioriteit die het Ministerie er aan hecht, worden extra-curriculaire activiteiten niet in het onderwijssysteem opgenomen. Dat betekent dat de ideale vorm niet verder zal gaan dan de ruimte in de huidige wetgeving. De ambtenaren zullen wel aangeven dat de staatssecretaris waarde hecht aan bestuursfuncties en medezeggenschap. Door het benadrukken van het belang dat de staatssecretaris hecht aan dergelijke functies, waardeert het Ministerie extra-curriculaire activiteiten. De persoonlijke meningen van de ambtenaren zal in enkele punten afwijken van de overheidsmening. De ambtenaar die de 'Begeistering' onder studenten moet vergroten zal meer waarde hechten aan waarden door de onderwijsinstellingen, dan de ambtenaar die verantwoordelijk is voor het leerrechtenconcept. De ambtenaar die verantwoordelijk is voor het leerrechtenconcept zal het toekomstige profileringsbudget meer dan voldoende vinden voor studenten die extra-curriculaire activiteiten ondernemen.

Als de geïnterviewden wordt gevraagd naar hun visie op de motivatie van studenten, verwacht ik dat zij aangeven dat studenten vooral de financiële vergoeding en het vergroten van de waarde van hun CV belangrijk vinden. Deze vergoeding zullen studenten ook willen verhogen als de studiekosten hoger worden. Tevens zullen de ambtenaren erkennen dat studenten zich bewust zijn van de zelfontplooiing tijdens extra-curriculaire activiteiten. In het geval de ambtenaren wordt gevraagd hun visie te geven over de invoering van leerrechten en de gevolgen voor extra-curriculaire activiteiten, zullen zij waarschijnlijk antwoorden dat onder invloed van de tijdsdruk de studenten bewuste keuzes maken. Studenten kiezen dan wellicht minder vaak voor studievertragende extra-curriculaire activiteiten, maar wel voor activiteiten die ze kunnen combineren met hun studie. Studenten zullen waarschijnlijk niet snel stoppen om extra-curriculair actief te zijn.

4.4.2 De onderwijsinstellingen

Hogescholen en universiteiten zullen op een aantal punten overeenkomsten en verschillen in de vergoeding hebben. In de eerste plaats zal er tussen de onderwijsinstellingen een verschil in de verdeling van financiële ondersteuning zijn. Binnen de universiteiten zal financiële ondersteuning aan een grote groep studenten worden uitgekeerd en binnen de hogescholen wordt verwacht dat de financiële ondersteuning alleen aan de groepen worden gegeven die in de wet vermeld staan. Dit verschil komt door het academische karakter van universiteiten, waar extra-curriculaire activiteiten onderdeel zijn van de academische vorming van studenten. Hogescholen hebben vaak een 'schoolser' karakter en een minder lange traditie op dit gebied. Wel zal de hoogte (de studiefinanciering die een student ontvangt) overal gelijk zijn, geen onderwijsinstelling wordt verwacht meer te geven dan noodzakelijk is. Dit gebeurt waarschijnlijk ook om zo veel mogelijk studenten te kunnen bedienen. Van alle onderwijsinstellingen wordt verwacht dat er een overkoepelend beleid op het gebied van de financiële vergoeding aanwezig is. Over flexibiliteit en begeleiding zal er naar verwachting geen beleid aanwezig zijn. Daarnaast zal er een verschil zijn tussen hogescholen en universiteiten in het geven van studiepunten voor extra-curriculaire activiteiten. Binnen hogescholen bestaat deze vorm van erkennen, terwijl die binnen universiteiten niet zal bestaan. Dit zullen de hogescholen ook verwoord hebben in hun instellingsbeleid. Daarnaast zullen de onderwijsinstellingen de studentenorganisaties faciliteiten bieden. Vormen van belonen zullen op alle hogescholen en universiteiten niet aanwezig zijn.

Volgens de onderzochte onderwijsinstellingen zal waarden het beste werken. Daarnaast zullen ze aangeven dat studenten wel veel waarde hechten aan de financiële ondersteuning. Onderwijsinstellingen zullen zich niet verantwoordelijk voelen om veel begeleiding, veel flexibiliteit en beloning te geven omdat er voor studenten veel persoonlijk voordeel, zoals zelfontplooiing, aan extra-curriculaire activiteiten zit.

4.4.3 Studenten

Voor de categorie studenten wordt een verschil in de resultaten tussen 'actieve' en 'minder-actieve' studenten verwacht. Dit verschil laat zich zien in de mate van motivatie.

Actieve studenten zijn zowel sterk intrinsiek en extrinsiek gemotiveerd. Met name de intrinsieke motivatie zal sterk aanwezig zijn. Kenmerkend voor de actieve studenten is de zelfwaardering, de zelfontplooiing en de betrokkenheid van de studenten bij de organisatie waar ze extra-curriculair actief zijn. Tevens vinden actieve studenten de inhoud van de activiteit erg belangrijk. Daarnaast zullen actieve studenten ook kenmerken van extrinsieke motivatie vertonen. Verwacht wordt dat zoals status, zekerheid, erkenning van buitenaf, het opbouwen van een netwerk en het CV belangrijk zijn in de overweging om actief te zijn.

Minder-actieve studenten onderscheiden zich op het gebied van motivatie door minder sterk gemotiveerd te zijn dan actieve studenten. Door het ontbreken van voldoende intrinsieke extrinsieke motivatie zijn ze momenteel niet voldoende extra-curriculair actief (geweest) om tot de 'actieve studenten' gerekend te kunnen worden. Willen deze studenten wel tot die groep behoren dan zal de intrinsieke en/of extrinsieke motivatie moeten toenemen. Omdat intrinsieke motivatie vanuit de student zelf moet komen, valt te verwachten dat motivatie van buitenaf, extrinsieke motivatie, eerder zal aanslaan en zal worden genoemd om minder-actieve studenten te motiveren en te compenseren voor de redenen om nu niet actief te zijn. Voorbeelden van extrinsieke motivatie die genoemd zullen worden zijn, betaling en zekerheid.

Voor actieve en minder-actieve studenten zullen er ook overeenkomsten en verschillen in de voorkeur van vergoedingen zichtbaar worden. Van beide groepen wordt verwacht dat ze bij hun voorkeur verder bouwen op de huidige situatie. Iedere onderwijsinstelling is wettelijk verplicht een minimaal aantal studenten te voorzien van financiële ondersteuning. Studenten zullen daarom aangeven dat deze vergoedingsvorm moet blijven bestaan.

Onderscheid tussen actieve en minder-actieve studenten zal ook zichtbaar worden bij hun voorkeur voor vergoedingen. In lijn met de motivatie zal de voorkeur van actieve studenten uitgaan naar erkennen, zoals flexibiliteit in hun studierooster, persoonlijke begeleiding en studiepunten en financiële ondersteuning. Met de laatste erkenningsvorm zijn actieve studenten hoogstwaarschijnlijk bekend en willen deze dan ook behouden. Ook zullen zij grote waarde hechten aan waarden. Hun voorkeur zal dan vooral uitgaan naar schouderklopjes, waaruit in hun ogen veel waardering blijkt. Waarden en erkennen zullen net als bij vrijwilligers belangrijk zijn. Deze vergoedingsvormen is het belangrijkste en meest effectief omdat ze geen negatieve invloed zullen hebben op hun intrinsieke motivatie. Actieve studenten zullen dus ook geen beloningen in de vorm van cadeaus willen ontvangen. Dit heeft ook negatieve invloed op hun (intrinsieke) motivatie, zoals dat bij vrijwilligers ook zichtbaar is.

Dit zal anders liggen bij de minder-actieve studenten. Zij ondernemen geen extra-curriculaire activiteiten en zullen als het ware 'overgehaald' moeten worden om actief te worden. Zij zullen de meeste waarde hechten aan de financiële aspecten die zitten in de financiële ondersteuning en in verschillende beloningsvormen. Door het ontbreken van een intrinsieke motivatie valt te verwachten dat deze vergoedingsvormen geen negatieve invloed hebben op hun motivatie.

Naast bovengenoemde voorkeuren wordt verwacht dat studenten een vergelijkbare motivatie hebben als de bijstandsgerechtigden en de delinquenten uit het onderzoek van Broenink, Plempers, & Wentink (2005) (paragraaf 3.2.5). Over het algemeen wordt het inkomen van studenten voor een (groot) deel bepaald door de studiefinanciering. Dit is vergelijkbaar met de bijstands- of uitkeringsgerechtigden van wie het inkomen grotendeels bepaald wordt door de (bijstands)uitkering. Voor de delinquenten en de bijstandsgerechtigden geldt dat indien het vrijwilligerswerk zorgt voor een achteruitgang in de inkomsten, de extrinsieke motivatie zal overheersen en men de voorkeur uitspreekt voor de financiële aspecten in de vergoeding. Een goede onkostenvergoeding wordt in dat geval een selectiecriteria voor deze groep. Voor studenten zal in het geval dat extra-curriculaire activiteiten zorgen voor een achteruitgang in hun inkomsten, door bijvoorbeeld het verlies van

studiefinanciering of hoge (reis)kosten, de extrinsieke motivatie overheerst. In dat geval wordt de financiële ondersteuning een selectiecriteria voor studenten. Dit betekent dat actieve en minder-actieve studenten naast de bovengenoemde voorkeuren, ook belang hechten aan de financiële ondersteuning.

Bij de indeling van de geïnterviewde studenten volgens de het vrijwilligerskwadrant (figuur 1, paragraaf 3.2.5), kan op basis van de veronderstelde motivatie verwacht worden dat actieve en minder-actieve studenten in verschillende groepen vallen. Actieve studenten zullen voornamelijk de uitdaging zoeken als ze extra-curriculair actief zijn. Daardoor vallen ze in de groep Stimulator en Ondernemer. Afhankelijk van de motivatie die overheerst zijn egocentrisch gericht (dus de groep Ondernemer) of omgevingsgericht (dus de groep Stimulator). Vanuit de veronderstelling dat zij met name intrinsiek gemotiveerd zijn, zal de meerderheid van de actieve studenten vallen onder de groep Ondernemer. De minder-actieve studenten worden aan de linkerzijde van het kwadrant verwacht; de egocentrische gerichtheid. De meerderheid zal de uitdaging boven de veiligheid zoeken en dus eerder vallen onder Ondernemer dan Regelaar.

4.5 Samenvatting en conclusie

Studenten zijn vaak actief naast hun studie. Meestal worden studenten erkend, gewaardeerd of beloond voor hun inzet voor een extra-curriculaire activiteit. Voor dit onderzoek worden onder extra-curriculaire activiteiten, activiteiten verstaan die ondernomen worden door studenten tijdens de studietijd en oorspronkelijk *niet* binnen het studie-curriculum van vallen. Een belangrijke eigenschap van deze activiteiten is dat studenten ervaringen op doen die ze in eerste instantie *niet* in de studie op doen.

Extra-curriculaire activiteiten kunnen worden onderverdeeld in parttime en fulltime activiteiten. Parttime activiteiten nemen tussen de 10 en 32 uur per week in beslag en fulltime activiteiten 32 uur of meer. De activiteiten die minder dan tien uur per week tijd kosten, worden niet in dit onderzoek meegenomen. Daarnaast geeft dit hoofdstuk een overzicht in de drie verschillende vergoedingsvormen.

Voor studenten die extra-curriculair actief zijn is er in de huidige wet (WHW) een apart artikel opgenomen, waarin is bepaald dat zij aanspraak kunnen maken op een financiële ondersteuning (afstudeerfonds). Deze vergoeding wordt door de onderwijsinstelling waaraan de student studeert uitgekeerd. De grootte van de financiële ondersteuning en de groepen die in aanmerking komt voor deze financiële vergoeding staan in grote lijnen beschreven in de wet, maar dit is geen eindige lijst. Hiervoor is er wel een aantal richtlijnen gegeven, zoals het richtbedrag dat gelijk is aan de studiefinanciering en een aantal raden en besturen die zeker in aanmerking komt, maar de exacte invulling ligt bij de onderwijsinstelling. Daarom kan dit per onderwijsinstelling verschillen.

In lijn met de driedeling die in hoofdstuk 3 voor de vrijwilligers werd gemaakt, heeft dit hoofdstuk een gelijke onderverdeling in erkennen, waarderen en belonen voor extra-curriculaire activiteiten. Op basis van deze definities valt de wettelijke vastgestelde financiële vergoeding onder erkennen. Het valt dus niet, zoals soms wordt aangenomen, onder belonen, omdat er sprake is van een vorm van onkostenvergoeding voor de studieovertraging en de gemiste studiefinanciering. Door deze vorm van onkostenvergoeding valt het, zoals bij vrijwilligers, onder 'erkennen'. Daarnaast worden studiepunten onder erkennen geplaatst. Dit geldt zolang er geen sprake is van een vaste (verplichting) vanuit de studie om extra-curriculair actief te zijn om de studie af te ronden. In de huidige situatie lijkt de studiepunterkenning incidenteel voor te komen. Daarnaast blijkt dat er verschillende vormen van erkennen, belonen en waarderen zijn, maar uit de literatuur en al gedane onderzoeken blijkt dat dit vooral vormen van erkennen zijn.

Hoofdstuk 5

Het leerrechtenbeleid en de mogelijkheden voor extra-curriculaire activiteiten

Als het aan staatssecretaris van Hoger Onderwijs Mark Rutte ligt, gaat er over een paar jaar met de invoering van leerrechten een aantal dingen grondig veranderen in de financiering van het Hoger Onderwijs. Dit zou natuurlijk z'n uitwerking kunnen hebben op extra-curriculaire activiteiten. Om met dit onderzoek direct aan te sluiten bij de politieke situatie, zal deze voorgestelde beleidsverandering deel uitmaken van dit onderzoek. Voorafgaand aan advisering over extra-curriculaire activiteiten (ook vertaald naar het leerrechtenconcept), is het raadzaam om een overzicht te geven van het leerrechtenbeleid en dit beleid betrekken op de extra-curriculaire activiteiten. In dit hoofdstuk wordt daarom het 'leerrechtenconcept' nader bekeken. In de eerste plaats zal er een algemene uitleg worden gegeven over de inhoud en de consequenties van het leerrechtenbeleid voor onderwijsinstellingen en studenten (paragraaf 5.1). In paragraaf 5.2 zal aangegeven worden welke vormen van belonen er momenteel in het beleid zijn opgenomen en in de daaropvolgende paragraaf (5.3) zal de 'ruimte' voor extra-curriculaire activiteiten worden beschreven. Dit hoofdstuk zal vervolgens worden afgesloten met verwachte onderzoeksresultaten in paragraaf 5.4 en conclusies (5.5).

5.1 Het leerrechtenbeleid

In de beleidsbrief 'Meer flexibiliteit, meer keuzevrijheid, meer kwaliteit' (Ministerie van OCW, 2004) stelt staatssecretaris Mark Rutte, een verandering van de financiering van het Hoger Onderwijs voor. Dit voorstel bestaat uit de invoering van leerrechten voor studenten met daarbij een aanpassing van de collegegeldsystematiek, een aanpassing van het studiefinancieringsstelsel en een verandering in de bekostiging van hogescholen en universiteiten (de onderwijsinstellingen). Deze veranderingen zullen verwoord worden in een nieuwe wet voor het Hoger Onderwijs, de WHOO (Wet op het Hoger Onderwijs en Onderzoek). In onderstaande alinea wordt kort weergegeven wat het leerrechtenconcept inhoudt.

5.1.1 Het leerrechtenconcept

Het is de bedoeling dat alle studenten vanaf het collegejaar '07/'08 leerrechten krijgen. Leerrechten zijn persoonsgebonden rechten voor onderwijs. Dit studietegoed krijgen studenten van de overheid bij aanvang van hun studentenperiode. Deze kunnen leerrechten 'inzetten' voor een opleiding bij een Hoger Onderwijsinstelling die door de overheid gefinancierd wordt. Indien een student een leerrecht inzet, betaalt hij voor het onderwijs dat hij geniet het wettelijk vastgestelde collegegeld aan de onderwijsinstelling. De onderwijsinstelling ontvangt voor de ingezette leerrechten overheidsbekostiging (het geld van de overheid aan de onderwijsinstelling). Als een student geen leerrechten meer heeft, kan hij doorstuderen, maar onderwijsinstellingen kunnen dan een ander (hoger) collegegeld vragen aan de student.

Doel van de verandering van de aangepaste onderwijsfinanciering is om 'verwatering van middelen tegen te gaan', aldus de staatssecretaris in het Kamerdebat op 9 december 2004. De overheidsbekostiging wordt gekoppeld aan de student en volgt de student. Daarmee krijgt de student als het ware de 'macht' in handen. Door weg te gaan bij de onderwijsinstelling als het onderwijs niet bevalt, merkt de onderwijsinstelling dit direct in de inkomsten vanuit de overheid. Deze flexibiliteit en de dreiging van dit zogenaamde 'stemmen met de voeten', waarbij de student de onderwijsinstelling verlaat en de onderwijsinstelling dus direct de financiering van deze student verliest, moet de onderwijsinstellingen dwingen zo goed mogelijk onderwijs te bieden. Daarbij worden studenten bewust gemaakt van het onderwijs en zullen, door het beperkte aantal leerrechten, bewuster een studiekeuze maken. Foute keuzes moeten daardoor verminderen.

5.1.2 Leerrechten voor een student

Leerrechten zijn gekoppeld aan een individuele student. Studenten krijgen een beperkt aantal leerrechten, dat ze kunnen inzetten bij onderwijsinstellingen. Bij aanvang van de studie krijgen studenten leerrechten voor de studieduur van één bachelor- en één masteropleiding *plus* twee jaren extra om uit te lopen (de zogenaamde 'uitlooprechten'); in totaal dus C+2, waarbij C staat voor collegeduur (de som van de studieduur van een bachelor- én een masteropleiding). Dat betekent dat er voor een driejarige bachelor en een eenjarige master vier jaren leerrechten plus twee jaar uitloop beschikbaar is; men heeft dus in totaal voor zes jaren leerrechten. Indien

een student een tweejarige master zou doen, krijgt hij in totaal voor zeven jaar leerrechten. Met de invoering van leerrechten zal het voor studenten niet meer mogelijk zijn tegelijkertijd meer dan één bachelor of master te doen tegen betaling van eenmaal het wettelijke collegegeld. Studenten zullen voor een tweede master direct naast een andere master extra (verhoogd) instellingscollegegeld betalen.

Verder kunnen studenten hun leerrechten per half jaar⁶ inzetten. Dat betekent dat de mogelijkheid bestaat voor studenten om zich een halfjaar uit te schrijven bij een onderwijsinstelling, om elders bijvoorbeeld te gaan studeren, of een bestuursfunctie uit te oefenen.

De leerrechten worden niet alleen beperkt uitgekeerd aan studenten, maar ook gekoppeld aan het collegegeld. Bij de hoogte van het te betalen collegegeld hangt het er vanaf of de student in het bezit is van leerrechten. Als een student een leerrecht 'inzet', betaalt hij het wettelijk vastgestelde collegegeld aan de onderwijsinstelling (collegejaar '05/'06: € 1.496). Indien de student geen leerrechten meer heeft, betaalt hij het door de onderwijsinstelling vastgestelde collegegeld. De hoogte hiervan kan fluctueren, momenteel is er door het Ministerie van OCW een maximum van € 3.000 (ruim twee keer het wettelijk collegegeld) vastgesteld. Deze maximering zal in 2010 komen te vervallen en in dat geval zijn de onderwijsinstellingen vrij de hoogte te bepalen (Memorie van Toelichting, 2005, paragraaf 3.4.2).

5.1.3 Veranderingen binnen de studiefinanciering

Een onderdeel van de veranderingen in het financieringsbeleid is de verandering binnen het studiefinancieringsstelsel. Er wordt een apart collegegeldkrediet ingesteld om de studenten de mogelijkheid te bieden om gedurende hun studie hun collegegeld apart te lenen, dit komt dus bovenop de huidige IB-Groep-lening en beurs. Dit krediet heeft een maximum van vijf maal het wettelijk collegegeld. (Staatssecretaris Rutte, Kamerstuk 29 853, 2005). Als studenten geen leerrechten inzetten en daarbij meer dan het wettelijk collegegeld moeten betalen aan de onderwijsinstelling, biedt de IB-Groep dus de mogelijkheid dit volledig te lenen. Daarnaast wordt er binnen het stelsel van studiefinanciering een andere afbetalingsregeling gehanteerd. Waar studenten momenteel hun studieschuld aan de IB-Groep betalen op basis van annuïteiten en een draagkrachtregeling, zal bij dit aangepaste stelsel het af te lossen bedrag afhangen van het verdiende loon en wordt de annuïteiten- en draagkrachtberekening vervangen door een inkomensafhankelijke berekening. Daarnaast wordt de afbetalingstermijn verhoogd van 15 jaar naar 25 jaar.

De studieduur waarvoor het wettelijk collegegeld geldt, wordt bij de invoering van leerrechten verkort. Vóór de invoering van de leerrechten kan een student 'onbeperkt' studeren tegen betaling van het wettelijke collegegeld, mits de student bij het starten van de studie de leeftijdsgrens van 30 niet gepasseerd is. Toch gaat het huidige 'onbeperkt studeren' niet geheel op, omdat er bij de uitbetaling van de studiefinanciering eisen worden gesteld aan studenten. Studenten krijgen volgens de 'Wet Studiefinanciering 2000' maandelijks studiefinanciering gestort. Gedurende de wettelijke lengte van de studie krijgen de studenten dit geld als gift. Gedurende drie jaar ná de wettelijke studieduur kunnen studenten het bedrag van de beurs lenen bij de IB-Groep. Voor een driejarige bachelor plus een eenjarige master kunnen studenten maximaal zeven jaar lenen bij de IB-Groep. Om het gift-deel niet terug te moeten betalen, dienen studenten binnen tien jaar na aanvang van de studie hun diploma te halen. Indien ze niet aan deze eis voldoen, zullen ze de gekregen studiefinanciering terug moeten betalen. Er ligt dus een begrenzing aan de studietijd van studenten.

5.1.4 Veranderingen voor onderwijsinstellingen

Voor de onderwijsinstellingen heeft de overschakeling op leerrechten invloed op de overheidsbekostiging. In de situatie voor de invoering van leerrechten hangt de Rijksbijdrage voor onderwijsinstellingen onder meer af van het aantal studenten en de studieresultaten. Bij de invoering van leerrechten krijgen onderwijsinstellingen gelden indien een student een leerrecht inzet tijdens de periode van de wettelijke collegeduur ('C'). Het studieresultaat heeft in dit systeem in mindere mate invloed op de grootte van de Rijksbijdrage. Voor de uitloop: de zogenaamde '+2' en de jaren dat studenten studeren zonder leerrechten in te zetten, krijgen de onderwijsinstellingen géén overheidsbekostiging, maar enkel het collegegeld dat de student betaalt. In de jaren dat een student wil studeren aan een onderwijsinstelling zonder leerrechten, kan een onderwijsinstelling de student een collegegeld van maximaal € 3.000 vragen, met na 2010 de mogelijkheid om dit verder te verhogen.

⁶ Bij het afronden van dit rapport is in het plenaire debat op maandag 15 mei door de staatssecretaris M. Rutte toegezegd dat studenten leerrechten per maand kunnen inzetten (i.p.v. per half jaar).

5.2 Vergoeden van extra-curriculaire activiteiten binnen het leerrechtenbeleid

Van origine is in het concept leerrechten is geen expliciet erkennings-, waarderings- of beloningsbeleid opgesteld voor extra-curriculaire activiteiten. De leerrechten die studenten krijgen bieden, aldus staatssecretaris Rutte, voldoende ruimte om extra-curriculair actief te zijn. De studentenvertegenwoordigers en de Tweede Kamer hebben ondanks deze stellingname extra aandacht en ruimte gevraagd voor studenten die extra-curriculair actief zijn.

In het debat in de Tweede Kamer over de financiering van het Hoger Onderwijs op 27 april 2005 is er door de Kamerleden gevraagd naar een aanpassing van het leerrechtenbeleid op het gebied van (onder meer) extra-curriculaire activiteiten. Naar aanleiding van deze vragen geeft staatssecretaris Rutte in juni 2005 antwoord. In zijn beantwoording van de vragen geeft staatssecretaris Rutte aan dat er gelden worden gelabeld voor extra-curriculaire activiteiten. Letterlijk antwoordt hij: *“Het voorstel te komen tot een per instelling verplicht profileringsbudget wordt overgenomen. Via het profileringsfonds wordt het mogelijk in bijzondere omstandigheden betekenisvolle financiële ondersteuning te geven aan studenten vanwege onder meer bestuursfuncties, functiebeperkingen, «bollebozen» en mogelijk ook niet-EER studenten. Het is daarbij aan de instelling de te ondersteunen groep studenten en de precieze omvang van het te verstrekken bedrag te bepalen. Het profileringsfonds komt ten laste van de rijksbijdrage. De medezeggenschap heeft instemmingsrecht inzake het profileringsfonds, overeenkomstig het huidige recht inzake het afstudeerfonds.”* (Staatssecretaris M. Rutte, Kamerstuk 29 853, 2005).

Dit antwoord betekent dat een deel van de Rijksbijdrage die de Hoger Onderwijs instellingen toekomen gereserveerd wordt voor bepaalde groepen studenten. Er kan dus erkennings-, waarderings-, of beloningsbeleid voor extra-curriculaire activiteiten komen, maar het profileringsbudget kan ook alleen aangewend worden voor buitenlandse studenten. In de Memorie van Toelichting (MvT) voor de nieuwe WHOO (Staatssecretaris Rutte, Kamerstuk 92 171, 2005), waarin leerrechten worden besproken, wordt aangegeven dat er voor dergelijke groepen een apart profileringsfonds komt, wat vergelijkbaar is met het afstudeerfonds uit de WHW. In tegenstelling tot de huidige WHW zal er in de nieuwe WHOO geen vergelijkbaar artikel 7.51 komen. De verantwoordelijkheid wordt aan de onderwijsinstellingen gegeven. Zij moeten samen met de medezeggenschap invulling geven aan het profileringsfonds. De medezeggenschap heeft hierop instemmingsrecht. Ondanks het vervallen van artikel 7.51 blijft de verantwoording van de onderwijsinstellingen naar de overheid voor doelmatige besteding van middelen. En dus heeft de onderwijsinstelling de verplichting dit profileringsfonds op een vergelijkbare wijze als het afstudeerfonds aan te wenden en is er sprake van enige vorm van erkenningsbeleid vanuit het Ministerie. Verder is er in het beleid rond de leerrechten geen andere vorm van waarderings- of beloningsbeleid aanwezig.

In de MvT (2005, paragraaf 3.5.1) wordt echter geen expliciete beschrijving gegeven van de extra-curriculaire activiteiten die onder het profileringsfonds vallen. Door de vergelijking van de staatssecretaris met het afstudeerfonds en de verantwoordelijkheid die bij de onderwijsinstellingen wordt gelegd om de groepsomvang te bepalen, bestaat de mogelijkheid om naast bestuursfuncties ook andere activiteiten, als commissiewerk, financieel te ondersteunen. In de MvT wordt daarnaast aangegeven dat er ruimte is voor de onderwijsinstellingen om hun positie te kiezen en in contact te treden met belanghebbenden om het profileringsfonds verder uit te werken (MvT, 2005, paragraaf 3.5.1). De staatssecretaris en zijn ambtenaren geven daarbij aan dat onderwijsinstellingen bij de invulling van het beleid rond het profileringsfonds zich kunnen onderscheiden van andere onderwijsinstellingen door het erkennings-, waarderings- en beloningsbeleid dat ze voeren.

5.3 ‘Ruimte’ in het leerrechtenbeleid voor extra-curriculaire activiteiten

In voorgaande paragrafen is uitvoerig ingegaan op de veranderingen met de WHOO en leerrechten. Deze paragraaf zal dieper ingaan op de consequenties die deze veranderingen hebben op de ruimte⁷ die studenten hebben om extra-curriculair actief te worden.

⁷ Onder de term ‘ruimte’ wordt hier de eenheid ‘tijd’ gehanteerd, alsmede de flexibiliteit van het systeem van leerrechten.

5.3.1 Veranderingen voor studenten

Onderstaande opsomming geeft de (verwachte) veranderingen die van toepassing zijn op studenten bij de invoering van leerrechten en de WHOO.

Bij de invoering van de leerrechten en de WHOO:

- Krijgen studenten een beperkt aantal leerrechten ('C+2');
- Geef een leerrecht recht op Hoger Onderwijs en het recht wettelijk collegegeld (zo'n € 1.500) te betalen;
- Kunnen studenten deze leerrechten per half jaar inzetten;
- Betalen studenten het instellingscollegegeld als ze willen studeren en geen leerrechten meer kunnen inzetten;
- Is het instellingscollegegeld tot 2010 maximaal €3.000, en verdwijnt deze bovengrens daarna;
- Komt artikel 7.51 ('Financiële vergoeding, afstudeersteun') in de WHW te vervallen en wordt artikel vervangen door een artikel over het profileringsfonds in de WHOO;
- Stelt de overheid geen expliciete eisen voor het profileringsfonds, zoals (in artikel 7.51 het geval was) voor groepen studenten en functies die in aanmerking komen.

5.3.2 Mogelijkheden voor extra-curriculaire activiteiten

Binnen het leerrechtenconcept ontstaat er enige ruimte voor studenten om extra-curriculair actief te zijn. Conform het concept, krijgen studenten leerrechten die ze halfjaarlijks kunnen inzetten. Met het studierooster en eventueel andere studiegerelateerde verplichtingen buiten beschouwing latend, hebben studenten de mogelijkheid zich één of meer malen een half jaar uit te schrijven en deze periode aan te wenden voor extra-curriculaire activiteiten. Daarnaast kunnen studenten in de twee jaar uitlooptijden ('+2'), deze jaren kunnen ze ook aanwenden voor extra-curriculair activiteiten.

In de laatste plaats biedt de nieuwe wet ruimte voor extra-curriculaire activiteiten. Doordat de expliciete voorschriften uit de WHW komen te vervallen en onderwijsinstellingen met de instemming van de medezeggenschap de invulling van het profileringsfonds moeten vaststellen, blijft de ruimte om extra-curriculaire activiteiten te erkennen, waarderen en te belonen bestaan. Door het opnieuw vaststellen van het vergoedingsbeleid zou dit kunnen leiden tot een ruimer beleid dan dat er momenteel op een onderwijsinstelling gevoerd wordt.

5.3.3 Kanttekeningen en pijnpunten

Studenten hebben volgens het leerrechtenconcept en de WHOO de mogelijkheid om extra-curriculair actief te zijn. Toch is hier wel een aantal kanttekeningen bij te plaatsen, die in deze alinea worden behandeld.

In de WHOO wordt het WHW-artikel 7.51 als leidraad gebruikt voor het profileringsfonds. Daarbij ontstaat een eerste pijnpunt; Studenten die zich uitschrijven bij een onderwijsinstelling, verliezen de status 'student' en komen niet in aanmerking voor studiefinanciering. Indien een student zich 'een leerrecht' uitschrijft om extra-curriculair actief te worden, maakt hij geen aanspraak op een financiële ondersteuning omdat hij niet ingeschreven staat. Met de verplichte verantwoording aan de overheid over de besteding van middelen, zoals het profileringsfonds, zal het voor onderwijsinstellingen niet mogelijk zijn profileringsfonds te betalen aan personen die geen student zijn aan de onderwijsinstelling. Daarbij is de huidige wetgeving de leidraad voor het profileringsfonds en wordt er geen aanpassing gemaakt op de inschrijvingsverplichting zoals die staat in de WHW artikel 7.51. Het ligt dus in de lijn der verwachtingen dat studenten verplicht zijn ingeschreven te staan om in aanmerking te komen voor geld uit het profileringsfonds.

Een tweede pijnpunt ontstaat als studenten wel ingeschreven blijven bij hun onderwijsinstelling, extra-curriculair actief worden en daardoor studievertraging oplopen. Het actief zijn 'kost' studenten dan leerrechten, die eigenlijk bedoeld zijn voor het nutten van onderwijs. Voor zulke studievertraging is in principe het profileringsbudget ingesteld. Dit budget moet studenten niet alleen tegemoetkomen in hun gemiste studiefinanciering, maar ook in de gemiste leerrechten (MvT, 2005). Het profileringsfonds is een financiële tegemoetkoming en geen uitgifte van een extra leerrecht. Door deze regeling kunnen er toch problemen ontstaan. In de eerste plaats zal de financiële tegemoetkoming de hoogte moeten hebben van de studiefinanciering plus het *verhoogde* collegegeld. Dit, omdat het de student tegemoet komt in de studievertraging die groter is dan de '+2'-jaar die studenten in leerrechten

krijgen. Studenten zonder bijdrage uit de onderwijsinstelling zullen zonder leerrechten hun studie moeten afmaken. In dat geval betaalt de student het instellingscollegegeld, waarvan verwacht wordt dat deze hoger ligt dan het wettelijk collegegeld⁸. Cijfers uit Engeland⁹ ondersteunen deze verwachting: onderzoek naar de collegegeldverhoging in Engeland toont aan dat tweederde van de universiteiten het maximale (verhoogde) collegegeld van €4.500 vraagt in 2005. Slechts 11% wilde gaan variëren met de hoogte van het collegegeld (Belleman, 2004). Met het profileringsfonds moeten studenten gecompenseerd worden. De vraag is in hoeverre de onderwijsinstellingen bereid zijn (van te voren) een vergoeding te geven die tegemoet komt aan het verhoogde collegegeld. Indien onderwijsinstellingen niet het verhoogde collegegeld compenseren kan een extra-curriculaire activiteit een student letterlijk duur komen te staan.

In de tweede plaats is met de zeer algemene voorschriften voor het profileringsbudget geen verandering gekomen in de huidige problemen bij de financiële vergoeding van artikel 7.51. Volgens dit artikel zijn onderwijsinstellingen vrij om collegegeld te vragen aan studenten gedurende de periode dat ze extra-curriculair actief zijn, maar geen *studie*activiteiten ondernemen. Momenteel vragen praktisch alle universiteiten (ISO, 2005) en hogescholen een volledig collegegeld aan studenten en worden studenten daarvoor niet gecompenseerd. Door het inzetten van een leerrecht is het te verwachten dat onderwijsinstellingen dit beleid niet veranderen en studenten collegegeld moeten blijven betalen.

Een derde knelpunt ontstaat op het moment dat studenten wel extra-curriculair actief zijn, studievertraging oplopen, maar niet in aanmerking komen voor financiële ondersteuning. Zowel in de huidige situatie zonder leerrechten als in het toekomstige systeem met leerrechten zullen er extra-curriculaire activiteiten bestaan waarvoor studenten geen financiële ondersteuning ontvangen. In de huidige situatie kost dit de student extra tijd, bijkomend collegegeld en studiefinanciering. In de toekomstige situatie betekent dit dat studenten bij het uitlopen van hun studie niet alleen studiefinanciering en leerrechten 'verliezen' aan niet-studie gerelateerde zaken, maar ze daarbij de kans lopen een verhoogd collegegeld te moeten betalen als ze uit hun leerrechten lopen. Dit kan niet alleen een negatief gevolg hebben voor de student die actief is, maar ook op het studentenactivisme an sich. Daarbij staat er in de antwoorden van de staatssecretaris én de MvT alleen 'bestuursfuncties' genoemd. Veel (parttime) activiteiten die wel degelijk voor studievertraging zorgen, hebben met deze enkele verwijzing geen zekerheid op financiële ondersteuning. In een dergelijk geval kan een extra-curriculaire activiteit die slechts voor enkele maanden uitloop zorgt resulteren in een forse kostenpost, omdat een student een hoger collegegeld zal moeten betalen. Bij bovengenoemde problemen rijst de vraag in hoeverre studenten actief zullen blijven, met het risico dat ze uit hun leerrechten lopen en meer collegegeld moeten betalen.

In de laatste plaats ontstaan er knelpunten door het wegvallen van basisvoorwaarden in de WHOO, die in de WHW artikel 7.51 wel staan. In beleidsnotities die ten grondslag ligt aan het leerrechtenconcept, onder meer *'Meer flexibiliteit, Meer keuzevrijheid, Meer kwaliteit'* (Ministerie OCW, 2004), en de nieuwe WHOO (2005) staan verder geen artikelen die ruimte scheppen voor studenten die zich extra-curriculair ontplooiën. Door het wegvallen van de minimale eisen waaraan het profileringsfonds moet voldoen, ligt de invulling van het beleid volledig in handen van de onderwijsinstelling. Men kan net zoals nu het geval is meer geld, beursmaanden en aan meer functies uitkeren dan wettelijke vereist is, maar momenteel gebeurt dit op beperkte schaal. Alleen kunnen onderwijsinstellingen straks, in tegenstelling tot de huidige WHW, aan studenten minder financiële vergoeding geven, of aan minder (groepen van) studenten een vergoeding uitkeren. Door het ontbreken van een wettelijke basis is het onzeker of studenten wel in aanmerking komen voor een financiële ondersteuning en zijn zij overgeleverd aan de individuele keuzes van de onderwijsinstelling.

5.4 Verwachte onderzoeksresultaten

In de interviews zal het laatste deel betrekking hebben op de invoering van leerrechten en het profileringsbudget van de onderwijsinstellingen. Daarnaast zal er gekeken worden op welke wijze studenten reageren op onderwijsverandering in relatie tot de (vergoeding van de) extra-curriculaire activiteiten.

⁸ Dit is gebaseerd op het feit dat de onderwijsinstellingen na de 'C'-jaar niet meer worden bekostigd vanuit de overheid en de kosten van onderwijs blijven bestaan.

⁹ Engelse universiteiten mogen vanaf 2005 maximaal €4.500 collegegeld vragen. Deze vrijheid is gekomen om collegegelddifferentiatie te krijgen.

5.4.1 Het Ministerie

Het ligt in de verwachting dat vanuit het Ministerie zal worden aangegeven dat met de voorgestelde onderwijsverandering niets verandert in de vergoeding van studenten, omdat het profileringsbudget wordt ingevoerd. Er zal dus voor studenten niets veranderen en er zullen evenveel studenten extra-curriculaire activiteiten blijven. De hierboven geïdentificeerde knelpunten in het nieuwe onderwijssysteem zullen leiden tot discussie tijdens de interviews. Het is echter te verwachten dat de respondenten dit niet als knelpunten zullen zien, maar scharen onder de verantwoordelijkheid van de onderwijsinstellingen en de studenten.

5.4.2 Onderwijsinstellingen

Verwacht wordt dat de onderwijsinstellingen momenteel nog geen beleidsveranderingen doorvoeren, of uitgedacht hebben voor de leerrechten. Daarbij wordt verwacht dat ze aangeven dat ze het huidige beleid weinig veranderen en alleen kiezen voor 'goedkope' vergoedingsvormen, zoals waarderingvormen. Daarbij zal de begeleiding en de 'schouderklopjes' een veel belangrijkere rol innemen, omdat het studentenactivisme niet meer vanzelfsprekend is voor veel studenten. De financiële zekerheid, betaald uit het profileringsfonds, zal volgens de onderwijsinstellingen steeds belangrijker worden voor studenten om actief te zijn. De pijnpunten binnen het leerrechtenbeleid (paragraaf 4.3) zullen ze onderkennen en aangeven dat de overheid de onderwijsinstellingen anders moet financieren om dit op te lossen.

5.4.3 Studenten

Met de invoering van leerrechten kan verwacht worden dat de studenten aangeven minder actief te zullen worden. Men zal wel aangeven in enige maat actief te blijven. Dit zal hoofdzakelijk door hun intrinsieke motivatie komen. Willen studenten actief worden of blijven, dan moet daar voldoende onkostenvergoeding tegenoverstaan. De onkostenvergoeding en studiepunten worden de belangrijkste vergoedingsvorm voor actieve en minder-actieve studenten.

5.5 Samenvatting en conclusie

Met de invoering van de leerrechten gaat er veel veranderen binnen het Hoger Onderwijs. Studenten krijgen persoonsgebonden 'leerrechten' om tegen wettelijk collegegeld te studeren voor een duur van hun wettelijke bachelor- en master-opleiding plus twee jaar extra. Daarnaast komen er hogere leenmogelijkheden en een andere afbetalingsregeling bij de studiefinanciering en daarbij krijgen de onderwijsinstellingen bekostiging die afhangt van het aantal leerrechten dat door studenten wordt ingezet. Deze veranderingen worden beschreven in de nieuwe wet op het Hoger Onderwijs, de WHOO, en beleidsbrieven.

De verandering van de financiering heeft ook betrekking op de extra-curriculaire activiteiten van studenten. Studenten hebben binnen het leerrechtenconcept twee jaar extra de tijd (de '+2') om zich onder andere extra-curriculair te ontplooiën. Daarnaast bestaat de mogelijkheid voor studenten om bovenop de leerrechten ('C+2') aanspraak te maken op het profileringsfonds. Dit hangt echter wel af van de onderwijsinstelling waaraan de student studeert, aangezien onderwijsinstellingen zelf bepalen hoe het profileringsfonds wordt besteed. Dit profileringsfonds is vergelijkbaar met de huidige financiële vergoeding (het afstudeerfonds), wat gezien kan worden als een vorm van erkennen. In tegenstelling tot de huidige WHW, zal er in de nieuwe WHOO geen apart artikel worden gewijd aan financiële ondersteuning van extra-curriculaire activiteiten en zijn er geen andere waardering- of beloningvormen te onderkennen in het beleid. De verantwoordelijkheid over de studenten die in aanmerking komen voor het profileringsfonds en de verdeling van het fonds wordt bij de onderwijsinstellingen en de medezeggenschap gelegd. Zij kunnen dan het eigen vergoedingsbeleid bepalen, waarmee er de mogelijkheid ontstaat om zich te onderscheiden ten opzichte van andere onderwijsinstellingen.

Naast deze mogelijkheden is er voor studenten in het systeem de ruimte om de leerrechten een halfjaar niet in te zetten om bijvoorbeeld een bestuursfunctie, of een commissie te bekleden. Geconcludeerd kan worden dat er vanuit de overheid binnen de leerrechten geen expliciet erkennings-, waardering- en beloningbeleid wordt gevoerd. Wel is er met het profileringsbudget sprake van erkenning van extra-curriculaire activiteiten, maar wordt de verdere invulling van vergoeding overgelaten aan de onderwijsinstellingen.

Binnen het leerrechtensysteem is er een aantal pijnpunten te onderkennen. In de eerste plaats ontstaan er problemen als studenten zich uitschrijven en afstudeersteun willen ontvangen. Een tweede pijnpunt is de

M.Hofmijster – Extra-curriculair, maar niet voor niets

verplichting van het betalen van (verhoogd) collegegeld als studenten extra-curriculair actief zijn en beursmaanden willen ontvangen. Een derde pijnpunt is de onzekerheid in de ondersteuning van (parttime) functies en als laatste pijnpunt is er geen zekerheid over de minimale hoogte van de financiële ondersteuning en zijn studenten daardoor overgeleverd aan de individuele keuzes van de onderwijsinstelling.

Deel 3 - Praktijkstudie

Hoofdstuk 6 Resultaten – het Ministerie van OCW

Dit hoofdstuk geeft de resultaten van twee interviews met beleidsambtenaren op het Ministerie van OCW. Een korte functieomschrijving van de geïnterviewden staan in Bijlage A. Doel van dit hoofdstuk is een weergave te geven van de standpunten, de overeenkomsten en de verschillen van het Ministerie van OCW en de ambtenaren.

De eerste paragraaf (6.1) gaat in op het belang dat de overheid hecht aan extra-curriculaire activiteiten en hoe zich dat vertaalt naar het beleid. In de daaropvolgende paragrafen (6.2 t/m 6.4) worden de erkenning, waardering en beloning van extra-curriculaire activiteiten behandeld. Per paragraaf wordt de huidige situatie en de ideale vorm voor de ambtenaren gegeven. In paragraaf 6.5 worden de vergoedingsvormen door de geïnterviewden naast elkaar gezet en met elkaar vergeleken. In de afsluitende paragraaf (6.6) zal dieper worden ingegaan op het leerrechtenconcept in combinatie met extra-curriculaire activiteiten. Hierbij wordt de visie van de ambtenaren op de pijnpunten in het leerrechtensysteem behandeld.

6.1 Het belang dat het Ministerie van OCW hecht aan extra-curriculaire activiteiten

In beide interviews komt naar voren dat er door de ambtenaren belang wordt gehecht aan extra-curriculaire activiteiten, maar dit in het beleid niet veel terugkomt. In de wet is een financiële ondersteuning opgenomen en binnen de leerrechtensystematiek is het profileringsbudget geïnitieerd welke aangesproken kunnen worden door studenten die extra-curriculair actief zijn. Er wordt opgemerkt dat het belang van extra-curriculaire activiteiten wel wordt ingezien binnen het Ministerie, maar het geen grote rol speelt binnen de beleidsvorming. Als het over de vergoeding van extra-curriculaire activiteiten gaat, wordt volgens de ambtenaren 'het balletje' al snel bij onderwijsinstellingen gelegd.

Bij discussies op het Ministerie over onderwijssystemen spelen extra-curriculaire activiteiten geen noemenswaardige rol en geen standaard onderdeel om te bespreken. Er wordt eerst vorm gegeven aan het *onderwijsbeleid*. Pas in een later stadium wordt gekeken wie of wat er tussen-wal-en-schip valt en het beleid wordt dan eventueel aangepast. Dit gebeurt vaak nadat studentenvertegenwoordigers zich roeren, of er Kamervragen worden gesteld. Dat extra-curriculaire activiteiten van enig belang zijn voor het Ministerie, blijkt als extra-curriculaire activiteiten één van de eerste onderdelen was waarop het leerrechtenconcept is aangepast. Uit de interviews komt naar voren dat het debat binnen OCW over extra-curriculaire activiteiten en de erkenning in het onderwijs ervan niet actief wordt gevoerd, zoals dat wel met EVC's gebeurt. Voor EVC's zijn beleidslijnen opgesteld waarin staat dat het Ministerie ernaar streeft de competenties die men in het werkveld opdoet te erkennen in het studieprogramma. Deze erkenning zou volgens de ambtenaren ook bij extra-curriculaire activiteiten moeten plaatsvinden.

Dat de meningen van de gesprekspartners onderling verschillen blijkt uit het feit dat één ambtenaar concludeert dat het interne debat niet wordt gevoerd en het daarbij laat, omdat extra-curriculaire activiteiten in principe geen onderdeel uitmaken van het onderwijs. Terwijl de andere ambtenaar juist actief de discussie met zijn collega-ambtenaren in gang probeert te zetten om hen er op te wijzen dat extra-curriculaire activiteiten wel degelijk van belang zijn voor studenten en de maatschappij en daarom een rol behoren te spelen binnen de door OCW bepaalde onderwijssystemen. Deze ambtenaar verwacht ook dat in de toekomst extra-curriculaire activiteiten een belangrijk(ere) rol gaan spelen binnen het onderwijs en binnen het Ministerie.

6.2 Vormen van erkennen vanuit het Ministerie van OCW

6.2.1 De erkenning vanuit het Ministerie van OCW

De erkenning van het Ministerie vindt plaats via de financiële ondersteuning. Met de invoering van de nieuwe WHOO vervalt de expliciete wetgeving en wordt het wetsartikel veralgemeniseerd. Studenten kunnen dan aanspraak maken op het profileringsfonds binnen de onderwijsinstelling waaraan ze studeren. Er is daarbij vanuit het Ministerie geen sturing op de invulling van dit fonds.

6.2.2 Eigen ideale vorm van erkennen

Voor de respondenten is de erkenning van de verworven competenties belangrijk. Een voorwaarde die meteen wordt gesteld aan een ideale erkenningsvorm, is een intensivering van het aantal (openbare) *debatten*, dat gevoerd wordt over de erkenning van de opgedane competenties. Dit zal de erkenning van extra-curriculaire

activiteiten vergroten. Binnen het Hoger Onderwijs is er een sterke scheiding tussen de studie, het sociale wezen (het studentenleven, extra-curriculaire activiteiten en werk) en de maatschappelijk relevante bezigheden. Eén van de gesprekspartners ziet hier liever een vervlechting. Hierbij verdwijnt de scheiding en kan elders opgedane kennis in het onderwijs worden erkend. Deze samenvoeging zorgt voor synergie en 'begeesterde' studenten ontstaan.

Voor de ideale vorm van erkennen betekent dit dat studenten de competenties die ze opdoen in extra-curriculaire activiteiten erkend kunnen krijgen met *studiepunten*. Het gaat daarbij om vaardigheden of vakkennis die studenten ook binnen hun curriculum zouden opdoen. In het ideale geval ligt het initiatief voor de studiepuntenkenning bij de student en hoort hier een stevige kwaliteitstoetsing bij. Het Ministerie zal geen strakke kaders stellen, maar er op aansturen dat er sprake is van een bijdrage aan de opleiding, transparantie en controle.

Verder is de uitgave van *certificaten* bij diploma's voor extra-curriculaire activiteiten een andere vorm van erkennen die wordt aangedragen.

Bij de invoering van nieuwe erkenningsvormen zal de studiepuntenkenning in het competentiegericht onderwijs het makkelijkst worden ingevoerd, aldus de ambtenaren. Problemen die ontstaan bij veel vormen van erkennen is het meten van de opgedane kennis en die vervolgens omzetten in studiepunten of een certificaat. Daarbij ontstaat, volgens de ambtenaren, de kans dat bij invoering van dergelijke erkenningsvormen studenten en onderwijsinstellingen het niet zo nauw nemen met de controle en studenten onterecht studiepunten verdienen. Regels moeten dit voorkomen, maar die moeten dan wel door de onderwijsinstellingen zelf worden opgesteld, aldus de ambtenaren.

Binnen enkele (met name HBO-)instellingen worden al studiepunten gegeven voor extra-curriculaire activiteiten. Als binnen deze onderwijsinstellingen zulke regelingen verdwijnen, zal dit volgens de ambtenaren weinig invloed hebben op het studentenactivisme en zal het eerder gezien worden als een gemis. De invoering van studiepuntenkenning op onderwijsinstellingen zal een kleine invloed hebben op het totale studentenactivisme, deze zal mogelijk stijgen als studenten een (klein) tekort aan studiepunten hebben en op deze wijze de ontbrekende studiepunten vergaren. Wel zullen studenten hun activiteiten omzetten in studiepunten.

6.3 Vormen van waarden vanuit het Ministerie

6.3.1 De waardering vanuit het Ministerie

Binnen het overheidsbeleid is er geen vorm van waardering voor extra-curriculaire activiteiten. Het waarden is grotendeels de taak van de Colleges van Bestuur van de onderwijsinstellingen, aldus de respondenten. De waardering die geuit wordt vanuit het Ministerie, wordt geuit door staatssecretaris Rutte. Hij geeft in debatten en besprekingen het belang van extra-curriculaire activiteiten aan en hecht er zelf in hun ogen duidelijk waarde aan. Er is dus sprake van waardering, niet vanuit het beleid, maar door 'Management by Speech' door staatssecretaris Mark Rutte.

6.3.2 Eigen ideale vorm van waarden

Als het de ideale vorm van waarden betreft, verschillen de ambtenaren van mening. Beide ambtenaren zijn tevreden over de positieve uitspraken die staatssecretaris Rutte doet over extra-curriculaire activiteiten. Voor één ambtenaar is dat voldoende en is het de beste vorm van waarden die het Ministerie kan bieden. Volgens hem is het verder de taak van de onderwijsinstellingen om te waarden. Daarbij geven de WHOO en het profileringsfonds de onderwijsinstellingen straks de mogelijkheid om waarderingsvormen te implementeren. Voor de andere ambtenaar gaat dit niet ver genoeg en is binnen 'de waardering' wel degelijk een rol weggelegd voor het Ministerie. Daarbij moet het Ministerie zich niet richten op één enkele student door hem bijvoorbeeld een prijs te geven, maar moet zij juist de vergoeding van onderwijsinstellingen beoordelen en belonen met een prijs. Het Ministerie kan met een prijs voor het beleid over extra-curriculaire activiteiten op een onderwijsinstelling haar waardering uit te spreken. Deze prijs zal onderwijsinstellingen niet alleen stimuleren om als beste bekend te staan, de *'best practices'* kunnen gebruikt worden anderen een kans te geven ervan te leren. Deze waarderingsvorm zal het Ministerie nauwelijks iets kosten. Een mogelijk nadeel is dat onderwijsinstellingen niet happig zijn op vergelijkingen, maar in het kader van de transparantie zal dit passen binnen het overheidsbeleid. In contrast met het pleidooi dat wordt gehouden voor de prijs, staat de andere geïnterviewde die hiervoor bijzonder weinig voelt. Volgens hem is er geen meerwaarde voor het onderwijs zelf. Hij verwacht dat

onderwijsinstellingen weinig voelen voor de onderlinge vergelijking, of zoals hij het noemt de 'name-blame-and-shame-cultuur', zoals hij die bij best practices ziet ontstaan. Hij voegt er wel de mogelijkheid van het *trainen* van bestuurders, zoals dat ook bij managers gebeurt in het bedrijfsleven, aan toe. Studenten krijgen dan managementachtige trainingen die hun professionaliteit in hun bestuurswerk ten goede moet komen.

6.4 Vormen van belonen vanuit het Ministerie

6.4.1 De beloning vanuit het Ministerie

Speciale beloningen voor extra-curriculaire activiteiten worden niet door het Ministerie gegeven. Belastingregels die gelden voor forfaitaire onkostenvergoeding van vrijwilligers (zie paragraaf 3.3) kunnen als mogelijkheid dienen voor studentenorganisaties en onderwijsinstellingen om actieve studenten te belonen. Zij belonen dan uit eigen middelen, zonder loon- of inkomstenbelasting te betalen.

6.4.2 Eigen ideale vorm van belonen

Bij beide ambtenaren is de beloning van extra-curriculaire activiteiten niet populair. Ondanks dat belonen niet favoriet is, wordt wel het voorbeeld van de 'smartcard' aangedragen als een mogelijke beloningsvorm van extra-curriculaire activiteiten. De 'smartcard' is ingevoerd in het Verenigd Koninkrijk, daar sparen scholieren en studenten met hun smartcard speciale punten tijdens hun studie. De punten krijgen ze als ze bijvoorbeeld tentamens halen, of exacte vakken volgen. In het Verenigd Koninkrijk kunnen studenten van de punten bijvoorbeeld spijkerbroeken met korting kopen. De 'smartcard' wordt momenteel, naar het voorbeeld uit het Verenigd Koninkrijk, in het kader van 'Bèta en Techniek' getest in Tilburg. In Nederland zijn de kortingen nog niet exact vastgesteld. Mogelijk krijgen de studenten korting op hun collegegeld, studiekosten of een laptop. Omdat de kortingen uit het Verenigd Koninkrijk ver van het onderwijs afstaan, ziet de ambtenaar de smartcard in Nederland voor het onderwijs en extra-curriculaire activiteiten niet direct zitten. Een spaarkaart, zoals de smartcard heeft toekomstperspectief als er geen lokkertjes aan zitten. Deze kaart valt onder 'belonen' voor studenten die extra-curriculair actief zijn, omdat ze voor extra-curriculaire activiteiten kortingen krijgen.

De smartcard is nog niet aanwezig in het Hoger Onderwijs in Nederland. De geïnterviewden kunnen ook geen uitspraak doen over de invloed van de invoering of de afschaffing van de smartcard op studenten en hun activiteiten.

6.5 Erkennen, waarderen of belonen?

In deze paragraaf geven de ambtenaren aan waarvoor het Ministerie en zij zelf kiezen bij de vergoedingsvormen. Daarna wordt een alinea gewijd aan de (verwachte) motivatie van studenten om actief te worden.

6.5.1 Kiezen tussen erkennen, waarderen en belonen

Het Ministerie hecht de meeste waarde aan het mondeling waarderen van extra-curriculaire activiteiten, direct gevolgd door erkennen. Belonen is voor het Ministerie geen optie.

Als de geïnterviewden hun eigen mening geven, blijkt dat beiden waarderen ook het hoogst aanslaan. Erkennen wordt zelfs 'te koud' genoemd. In de interviews wordt opgemerkt dat erkennen en waarderen door iedere student anders wordt ervaren en het daarom verstandig zou zijn als deze meer op de wensen van de student worden afgestemd. De geïnterviewden spreken dan van erkennen en waarderen 'op maat'.

Naar de mening van de ambtenaren is het niet aan het Ministerie om het instellingsbeleid te bepalen. Daarbij is de wijze van waarderen afhankelijk van het 'soort' mensen dat in het College van Bestuur zit en verschilt dus per onderwijsinstelling. De beste manier om onderwijsinstellingen te sturen in de vergoedingswijze, zal het mondeling benadrukken en waarderen vanuit het Ministerie zijn.

Daarbij dienen niet alleen onderwijsinstellingen bewuster gemaakt te worden van de waarde van extra-curriculaire activiteiten, ook onder ambtenaren binnen het Ministerie moet de bewustwording groeien. Bij beide gevallen speelt de staatssecretaris een belangrijke rol.

6.5.2 Motivatie van studenten

Volgens de ambtenaren zijn studenten om een aantal redenen extra-curriculair actief. Een ambtenaar verdeelt de motivatie in een aantal stappen: in de eerste plaats is men actief voor de zelferkenning en omdat men het leuk

vindt. Dit is een voorbeeld van intrinsieke motivatie. In de tweede plaats is men vanuit altruïstisch oogpunt actief, waarbij studenten hun keuzes laten bepalen door de belangen van anderen. Studenten zich opofferen 'iemand moet het doen' of vanwege hun CV¹⁰. In de derde plaats doet men het voor het 'schouderklopje', voor de waardering en in de laatste plaats is men actief vanuit materieel oogpunt, vanwege de beloning door bijvoorbeeld een CD-bon. Studenten zijn in principe dus intrinsiek gemotiveerd, aldus de ambtenaar.

In het algemeen willen de geïnterviewden stellen dat erkennen en waarderen in enige mate een rol spelen bij het actief-zijn van studenten. Erkennen heeft in hun ogen een positieve werking op studenten die niet of minder gemotiveerd waren om actief te worden. Als het Ministerie, maar juist ook de onderwijsinstelling extra-curriculaire activiteiten erkent door bijvoorbeeld uit te spreken dat deze activiteiten mogelijk zijn op de onderwijsinstelling én ze belangrijk zijn, kunnen studenten meer vertrouwd worden met extra-curriculaire activiteiten. Dit is echter een optie. Dé methode om studenten te motiveren bestaat niet, omdat iedere vorm van erkennen en waarderen anders is voor iedere student en anders aansluit op de motivatie van de student, aldus de respondenten.

6.6 Extra-curriculaire activiteiten en leerrechten

6.6.1 Erkennen, waarderen en belonen binnen het leerrechtenbeleid

Bij beide geïnterviewden verandert de ideale vergoedingsvorm niet rigoures door de invoering van leerrechten, juist met het nieuwe profileringsfonds en de nieuwe wet worden de mogelijkheden verruimd voor de studenten. Naast de heropening van de discussie tussen CvB en medezeggenschap over de invulling van de regelingen rond het profileringsfonds, verdwijnen de expliciete voorschriften en wordt er dus meer ruimte geboden aan onderwijsinstellingen in hun vergoedingsbeleid. Zo kunnen straks ook 30+'ers aanspraak maken op gelden uit het profileringsfonds. De controle op de uitvoering van het profileringsfonds zou daarbij via het jaarverslag moeten gaan, aldus een ambtenaar. Binnen het leerrechtenconcept wordt de erkenning van extra-curriculaire activiteiten wel belangrijk. Extra-curriculaire activiteiten moeten dan niet 'apart' worden gezien, maar dienen onderdeel uit te maken van de vorming van de student in zijn studietijd en moeten dus ook studiepunten opleveren, aldus de respondenten.

6.6.2 De knelpunten in de ogen van het Ministerie

De knelpunten van het leerrechtenbeleid (paragraaf 5.3.3) worden niet als zodanig gezien. Juist met het wegvallen van de voorschriften (WHW artikel 7.51) zal opnieuw de discussie over de erkenning en mogelijk de waardering en beloning weer gevoerd worden tussen CvB's en medezeggenschapsraden. Daarbij zien de geïnterviewden geen verantwoordelijkheid voor het Ministerie voor de invulling, die ligt puur bij de onderwijsinstellingen en hun medezeggenschapsraad. Het zal dan voor kunnen komen dat er voor bepaalde extra-curriculaire activiteiten geen financiële ondersteuning (meer) ontvangen wordt.

Het vooruitzicht dat extra-curriculaire activiteiten kunnen leiden tot studievertraging en tot een hoger collegegeld, zal een negatieve invloed hebben op de animo voor de activiteiten, volgens de respondenten. Deze activiteiten zullen, naar hun verwachting, zonder geld uit het profileringsfonds verdwijnen. Maar, zo merkt één van de respondenten op, als er geen vergoeding tegenover staat gaat ook om 'franje'.

De verwachte knelpunten die ontstaan na de invoering van leerrechten, zoals het risico op studievertraging door inflexibiliteit in tentamenmogelijkheden, -roosters en studierooster, zullen volgens een van de ambtenaren kleiner zal zijn in plaats van groter. Eén van de geïnterviewden voorspelt dat met de leerrechten de flexibiliteit in onder meer tentamens en roosters zal toenemen door de nieuwe bekostiging. Parttime activiteiten zullen zo makkelijker gecombineerd kunnen worden met studeren. De vertraging zal dan minimaal zijn. Het probleem van het ontstaan van een grote studievertraging verdwijnt dan, aldus de respondenten van het Ministerie van OCW.

¹⁰ In dit onderzoek zou actief zijn vanwege de CV niet onder 'altruïsme' vallen; altruïsme is een levenshouding is waarbij iemand zich laat leiden door de belangen van anderen (Van Dale, 2006)

Hoofdstuk 7 Resultaten – de onderwijsinstellingen

Veel vormen van erkennen, waarderen en belonen van extra-curriculaire activiteiten worden gehanteerd door de onderwijsinstellingen. Om die reden zijn zij een belangrijke speler in dit onderzoek. Op vier onderwijsinstellingen zijn interviews gehouden met medewerkers die betrokken zijn bij de beleidsbepaling, -uitvoering en de verdeling van de financiële ondersteuning op dit terrein. Een korte beschrijving van de onderwijsinstellingen en de geïnterviewden is te vinden in Bijlage A.

Het doel van dit hoofdstuk is om van de vier onderwijsinstellingen hun vergoedingsvormen, de mening van de geïnterviewden en de overeenkomsten en verschillen tussen de onderwijsinstellingen in kaart te brengen.

De eerste paragraaf (7.1) gaat over de wijze van financiële ondersteuning op de onderwijsinstelling en het belang dat ze eraan hechten. In de daarop volgende paragrafen 7.2 t/m 7.4 gaan in op de huidige en de ideale vorm van respectievelijk erkennen, waarderen en belonen. In paragraaf 7.5 zullen de geïnterviewden de vergoedingsvormen onderling vergelijken en ingaan op de motivatie van studenten. Het leerrechtenbeleid en de knelpunten zullen in de laatste paragraaf (7.6) worden beschreven.

7.1 Instellingsbeleid

In deze paragraaf wordt het instellingsbeleid omtrent extra-curriculaire activiteiten (7.1.1) beschreven en gaat de tweede alinea (7.1.2) specifiek in op de financiële ondersteuning op de onderwijsinstellingen.

7.1.1 Instellingsbeleid en extra-curriculaire activiteiten

Alle onderwijsinstellingen geven aan dat ze (enig) belang hechten aan extra-curriculaire activiteiten. De Universiteit Twente (UT), de Universiteit Utrecht (UU) en Hogeschool Utrecht (HU) vermelden dat expliciet in de interviews. De wijze waarop de wettelijk verplichte financiële ondersteuning wordt ingevuld en aangevuld, is echter verschillend.

De UT neemt extra-curriculaire activiteiten als één van haar speerpunten op in haar instellingsbeleid en biedt meer financiering dan wettelijk voorgeschreven aan studenten die extra-curriculair actief zijn en richtte de Student Union op. Dit is een koepel van studentenorganisaties die onder meer extra-curriculaire activiteiten stimuleert en faciliteert.

Op de Saxion Hogeschool (Saxion) kunnen buitenlandse studenten, die geen studiefinanciering van de IB-Groep ontvangen, ook afstudeersteun ontvangen.

De UU en de HU hebben een gezamenlijk beleid voor de voorzieningen van studentenorganisaties en hebben daarnaast elk aanvullend beleid opgesteld. Beide onderwijsinstellingen financieren de medezeggenschap op een andere wijze: binnen de UU krijgen ze beursmaanden (financiële ondersteuning) en op de HU krijgen ze vacatiegeld. De UU geeft studentenorganisaties subsidie en sponsoring in geld en natura. De subsidie en de geldelijke sponsoring gebeuren voor zover mogelijk in samenwerking met de HU. De HU heeft naast de gezamenlijke regeling een apart Stimuleringsfonds dat extra beurzen financiert voor HU-studenten.

Naast het gezamenlijke beleid is er binnen de UU het 'U-fonds'. Deze stichting is opgericht voor zowel individuele studenten als studentenorganisaties. Het U-fonds wordt gefinancierd door begunstigenden en alumni en staat los van het CvB. Het U-fonds maakt in beginsel geen onderscheid tussen soorten studentenorganisaties, wat wel gebeurt bij de financiële ondersteuning vanuit het CvB.

Beleid over de vergoeding wordt op verschillende niveaus bepaald. Financiële ondersteuning, subsidies en medezeggenschapsvergoeding worden op alle onderwijsinstellingen op centraal niveau vastgesteld. Het CvB bepaalt dit samen met beleidsmedewerkers, decanen, de universiteitsraad, de CMR (centrale medezeggenschapsraad), of de GMR (gemeenschappelijke medezeggenschapsraad). Het gezamenlijke beleid van de HU en de UU wordt daarbij door beide instellingsbesturen en raden opgesteld. Studenten worden in de beleidsbepalingen rond extra-curriculaire activiteiten via verschillende organen betrokken. Het gaat dan altijd om aspecten binnen de financiële ondersteuning. Studenten worden betrokken bij de instemming van het beleid via de centrale medezeggenschapsraad. Ter voorbereiding op de besluiten rond de financiële ondersteuning zijn er binnen de UT en de UU en HU samen aparte commissies opgericht die een sterk adviserende rol hebben richting de centrale medezeggenschapsraad, die uiteindelijk instemmingsrecht heeft. Op de UT is dat de WAR

(Werkgroep Afstudeer Regeling) voor de verdeling en het beleid rond de financiële ondersteuning en op de UU en HU is dat de gezamenlijke SAC (Student Advies Commissie) voor de verdeling van 'bestuursbeurzen' en subsidies. Daarnaast wordt op deze drie onderwijsinstellingen de precieze verdeling van maanden binnen studentenorganisaties overgelaten aan de organisaties zelf. Binnen de UT worden de studenten die extra-curriculair actief zijn gestimuleerd en gefaciliteerd door de uit studenten bestaande Student Union. Verder hebben op de UT de medewerkers van DiSC (Dienst Studentenvoorzieningen & Campus) een behoorlijke invloed op de beleidsbepaling rond de extra-curriculaire activiteiten. Een vergelijkbare rol is weggelegd voor de decanen op de andere onderwijsinstellingen. Alleen op het U-fonds heeft het CvB van de UU geen invloed.

Naast de centrale regelingen wordt decentraal veel bepaald. De regeling rond de studiepuntverdeling binnen Saxion en de HU wordt op decentraal niveau (faculteit- of opleidingsniveau) bepaald. Daar is de toekenning van studiepunten is vaak weggelegd voor de Examencommissies van een opleiding.

De vergoeding van studenten die actief zijn binnen studieverenigingen wordt op de HU decentraal bepaald. Op de UU wordt de financiële ondersteuning voor actieve studenten binnen studieverenigingen in enkele gevallen door de faculteiten verder aangevuld. Op de UU en de HU wordt naast de centraal geregelde financiële ondersteuning binnen studentenorganisaties, de facultaire medezeggenschapsraden en de Onderwijscommissies juist weer door de faculteiten voorzien van financiële ondersteuning. Dergelijke constructies leiden ertoe dat men op centraal niveau niet volledig op de hoogte is van de verschillende vergoedingsvormen en dat de vergoedingen tussen de faculteiten en opleidingen op één onderwijsinstelling onderling verschillen.

7.1.2 De financiële ondersteuning per onderwijsinstelling

Op alle vier de onderwijsinstellingen kunnen studenten een financiële ondersteuning krijgen. De verdeling en het aantal maanden dat beschikbaar is, verschilt per onderwijsinstelling.

– Universiteit Twente:

De financiële ondersteuning bestaat in het collegejaar '05/'06 totaal uit 3.545 maanden financiële ondersteuning, wat goed is voor €1.141.000. Hiervan zijn voor de wettelijk vastgestelde functies en organen en de functies binnen de categorie studie, sport, gezelligheid en cultuur 2.377 maanden beschikbaar. De overige maanden zijn gereserveerd voor onder meer ziekte en incidentele aanvragen. Binnen de UT is er een 'gesloten systeem' waarbij van te voren is vastgesteld hoeveel maanden er per categorie kunnen worden uitgekeerd. De verdeling van deze maanden over de verschillende studenten wordt op hun beurt aan de studentenorganisaties zelf over gelaten;

– Universiteit van Utrecht:

Voor ongeveer 140 studentenorganisaties zijn er 2.400 bestuursmaanden per jaar beschikbaar. De verdeling over de organisaties wordt samen met de HU bepaald. Binnen de 140 aangewezen organisaties kunnen de studenten zelf de verdeling maken, die wordt niet door de onderwijsinstelling bepaald. Studentenorganisaties kunnen besluiten bestuursmaanden niet uit te keren, maar om ze op te sparen en mee te nemen naar een opvolgend jaar voor bijvoorbeeld een lustrum;

– Hogeschool Utrecht:

In het collegejaar '04/'05 kregen 72 studenten één of meerdere maanden financiële ondersteuning. Op centraal niveau is daar € 80.000 voor gereserveerd. Naast de vastgelegde regelingen zijn er ook incidentele aanvragen voor financiële ondersteuning voor bijvoorbeeld de organisatie van een symposium. Er is een aantal voorwaarden waar studenten aan moeten voldoen om in aanmerking te komen voor een bestuursbeurs. In de eerste plaats moet er een minimaal aantal studiepunten gehaald worden, in de tweede plaats mogen studenten maximaal tien maanden financiële ondersteuning ontvangen en in de laatste plaats moeten ze in hun eerste vijf jaar van hun studie zitten;

– Saxion Hogeschool:

Binnen het afstudeerfonds zijn er in het collegejaar '04/'05 47 keer één of meerdere maanden financiële ondersteuning aan studenten uitgekeerd. Voor een bestuursfunctie kan een student maximaal zes maanden ontvangen.

Alle onderwijsinstellingen geven een beurs ter hoogte van de studiefinanciering die de student normaliter zou ontvangen. Bij de uitgave van maanden wordt er op enkele punten onderscheid gemaakt tussen studenten. De UU en de HU maken onderscheid tussen studie-, andere studentenorganisaties en facultaire

medezeggenschapsraden en OC's. De eerste groep krijgt op de HU beurzen van de faculteiten en op de UU vult men de beurzen op decentraal niveau aan. Subsidie voor studieverenigingen wordt binnen deze instellingen decentraal vergeven. Daarbij worden de facultaire medezeggenschapsraden en OC's vanuit de faculteiten gefinancierd. Op de UT en Saxion wordt een dergelijk onderscheid niet gemaakt.

7.2 Vormen van erkennen vanuit de onderwijsinstellingen

7.2.1 De erkenning vanuit de onderwijsinstelling

Op de vier onderwijsinstellingen is er op centraal niveau beleid over de financiële ondersteuning en subsidies van studentenorganisaties. Naast de wettelijke regelingen worden extra-curriculaire activiteiten op de UT erkend in het instellingsbeleid. In dit beleid wordt er een duidelijke koppeling gemaakt tussen extra-curriculaire activiteiten en academische vorming. Binnen het instellingsbeleid op de UT wordt de Student Union en hun extra-curriculaire activiteiten erkend. Eén bestuurslid van de Student Union heeft daarbij de portefeuille studentenactivisme en houdt zich op centraal niveau onder andere bezig met de vergoeding van extra-curriculaire activiteiten.

Op de HU en Saxion kunnen studenten studiepunten krijgen voor extra-curriculaire activiteiten. Dit wordt wel op decentraal niveau bepaald en hangt af van de opleiding, of faculteit. Op de HU krijgen studenten in de centrale en decentrale medezeggenschap vacatiegeld. Een andere vorm van erkennen kunnen farmacie-studenten krijgen op de UU: door extra-curriculair actief te zijn kunnen zij een door de faculteit geaccrediteerd certificaat krijgen. In het verleden is er op de UU collegegeldcompensatie geweest, maar door bezuinigingen is dit onlangs afgeschaft.

Onderwijsinstellingen voorzien in faciliteiten voor studentenorganisaties. Deze erkenning is meestal voor een complete vereniging en niet voor individuen. Onderwijsinstellingen schaffen soms een pand aan in de studentenstad voor studentenverenigingen en stellen kamers op de onderwijsinstelling beschikbaar voor studentenorganisaties. Deze ruimtes worden tegen een sterk gereduceerde prijs verhuurd aan de studentenorganisaties.

Op de UU zijn er geen speciale voorzieningen voor studenten die extra-curriculair actief zijn en dit proberen te combineren met hun studie. Flexibiliteit is op de UU beperkt omdat studenten te maken hebben met strakke roosters. Het beleid is meer gericht op de financiële ondersteuning. Voorlichtingsbijeenkomsten over bestuursbeurzen (financiële ondersteuning) worden wel gegeven. De individuele begeleiding op de UU is minimaal en meer gericht op studentenorganisaties. Decanen helpen studentenorganisaties bij problemen, het (opzetten van) sponsoring, de financiële situatie et cetera. Saxion geeft dergelijke hulp aan opstartende studentenorganisaties.

Flexibiliteit en persoonlijke begeleiding en maatwerk bij de studieplanning is op alle onderwijsinstellingen alleen in de topsportregeling aanwezig. Voor studenten die extra-curriculaire activiteiten ontplooiën gelden deze regels niet. De geïnterviewden op de UT geven ook aan het spijtig te vinden dat de begeleiding minimaal is.

7.2.2 Eigen ideale vorm van erkennen

Voor de UT, de UU en Saxion is financiële ondersteuning de basis van erkenning en valt dus onder de ideale vorm. Binnen deze onderwijsinstellingen worden de beursmaanden niet direct gekoppeld aan een functie, maar aan studentenorganisaties die op hun beurt de financiële ondersteuning verdelen onder hun actieve studenten. De HU geeft als enige aan, behoefte te hebben aan de koppeling met de functie. Een voordeel daarvan is dat het aantal maanden versus de geïnvesteerde tijd beter in verhouding staat, een nadeel van deze koppeling zit in de toename van de bureaucratie.

Alle vier de onderwijsinstellingen geven aan dat de ideale vorm van erkennen ook bestaat uit de facilitering van studentenorganisaties in de vorm van onderdak in de studentenstad en op de onderwijsinstelling plus het gebruik van vergaderzalen. Saxion noemt hierbij ook de facilitering van studenten(organisaties) door kopieerapparaten en computermogelijkheden.

Daarbij noemen Saxion en de HU studiepunterkenning bij de ideale vorm. Centraal beleid moet op beide onderwijsinstellingen een raamwerk bieden voor de studiepunterkenning. De daadwerkelijke toewijzing van punten zal altijd liggen bij de Examencommissie van de opleiding, of faculteit. De opgedane vaardigheden waarvoor studenten studiepunten krijgen, moeten wel in het verlengde van de studie liggen. Voor de HU dient het aantal studiepunten wel behoorlijk te zijn, aangezien een klein aantal studiepunten voor studenten weinig interessant is. De studiepunten kunnen dan een (onderdeel van een) minor vormen.

Vergelijkbaar met de studiepunten is het voorstel van certificering op de UT. Men is bezig met de erkenning van extra-curriculaire activiteiten door certificaten. Een certificaat geeft aan dat een student vaardigheden heeft opgedaan in een andere leeromgeving (vergelijkbaar met EVC's) en middels dit certificaat worden deze vaardigheden erkend binnen het onderwijs. Net als bij de studiepunterkenning is controle een moeilijk punt. Het idee van de UT is om studenten een portfolio (diplomamap) te laten opstellen, waarin dergelijke certificaten kunnen worden opgenomen. Op de UU is een portfolio¹¹ met vermelding van de erkende beursmaanden aanwezig. De HU geeft juist aan weinig interesse te hebben in aparte certificaten naast het diploma, voor studenten zou het weinig interessant zijn.

De trend in het onderwijs is steeds meer vraaggestuurd en competentiegericht, aldus de UT en Saxion. Hierbij staat het opdoen van vaardigheden centraal en omdat deze vaardigheden ook bij extra-curriculaire activiteiten worden opgedaan, moeten deze ook erkend worden binnen het curriculum en hoort daar studiepunterkenning en certificering bij.

Goede begeleiding wordt alleen door de UU als ideale erkenning genoemd.

Bij vermindering van de financiële ondersteuning verwachten de geïnterviewden van de UU, de HU en de UT geen noemenswaardige vermindering in activisme, het is juist de intrinsieke motivatie die studenten motiveert. Studenten doen ervaring op en krijgen een goede CV-vulling en geld is volgens de geïnterviewden geen drijfveer. Op de HU zijn voorbeelden bekend van studenten die zonder financiële ondersteuning een bestuursfunctie bekleden. Op de UT heeft men eerder één derde moeten bezuinigen op de financiering van bestuursbeurzen en zien geen vermindering van activisme. Wel geeft men aan dat bij het afschaffen van de financiële ondersteuning er wel vermindering van studentenactivisme zal optreden, maar het activisme nooit compleet zal verdwijnen. Als de facilitering wordt afgeschaft worden veel extra-curriculaire activiteiten moeilijk, maar niet onmogelijk gemaakt. Als de locatie voor een studentenorganisatie ontbreekt, zullen studenten eerder geneigd zijn te stoppen met extra-curriculaire activiteiten. Het weghalen van aanwezige studiepuntenregeling zal volgens de HU wel een negatieve impact hebben op het activisme.

7.3 Vormen van waarden vanuit de onderwijsinstellingen

7.3.1 De waardering vanuit de onderwijsinstellingen

Voorbeelden van waardering op de UT, UU en de HU zijn borrels, etentjes en ontmoetingen van extra-curriculair actieve studenten met het CvB. Het gaat dan meestal om studenten die fulltime actief zijn. 'Schouderklopjes' en complimenten worden door studiebegeleiders, decanen, het CvB en de Rector Magnificus aan alle actieve studenten gegeven op de vier onderwijsinstellingen. Op de UT, de UU en de HU benadrukken de Rector Magnificus en het CvB regelmatig het belang van extra-curriculaire activiteiten in voorlichtingsspeeches en tijdens de opening van het academisch jaar. Binnen de UT is men trots op (de mogelijkheden die) extra-curriculair actieve studenten (krijgen). De betrokkenheid en erkenning van de HU en de UU blijkt uit de aanwezigheid van de medewerkers van de afdelingen Studentenzaken (HU) en Studentenservice (UU) op belangrijke bijeenkomsten van koepels, op symposia en zelfs op constitutieborrels van studentenorganisaties. Op de UT, de UU en de HU vindt er waardering plaats door het geven van (deskundigheidsbevordering)trainingen. Op de UT zijn dit algemene trainingen en competentie-ontwikkelingstrainingen voor studentenbestuurders. Op de UU zijn er functiegerelateerde trainingen voor onder meer voorzitters en penningmeesters. De HU traint alleen de Onderwijscommissieleden. De waardering met een prijs gebeurt alleen op de UT. De geïnterviewde van Saxion kon geen voorbeeld van waardering noemen.

7.3.2 Eigen ideale vorm van waarden

De geïnterviewden hebben een scala aan ideale waarderingsvormen. De aanwezigheid op activiteiten van medewerkers van de UU (onder meer van Studentenservice en het CvB) en het bureau Studentenzaken is voor de UU en de HU belangrijk. Saxion geeft nog eens aan dat het zaak is dat het activisme niet wordt afgekeurd door de docenten. In het interview op de UT wordt zelfs aangegeven dat bij het CvB en de Rector de vanzelfsprekendheid van de extra-curriculaire activiteiten af moet. Door de vanzelfsprekendheid lijkt de waardering af te nemen. Men moet studenten die extra-curriculair actief zijn weer meer waarden om wat ze doen. De Rector Magnificus kan bijvoorbeeld zijn waardering voor extra-curriculaire activiteiten via de media laten

¹¹ Internationaal Diploma Supplement (IDS) is verplicht gesteld door de EU

blijken. Voorbeelden waarbij de UT meer waardering via de media had kunnen geven zijn de recente deelname van het UT-Solar team in Australië in 2005 en het ISO-voorzitterschap van UT-studente Madelein Hofmijster. Naast de waardering naar studenten, levert het de onderwijsinstelling ook positieve reclame op, aldus de UT-geïnterviewden. Zij noemen ook de zittingname van CvB-leden en de Rector Magnificus in een Comité van Aanbeveling van een studentenorganisatie bij de ideale vorm. Als laatste voorbeeld van waarderingsvorm is het uitreiken van een prijs aan een studentenorganisatie, in plaats van aan een individuele student. Zo kan ook het onderlinge groepsgevoel onder de studenten worden versterkt.

Als onderwijsinstellingen geen aandacht besteden aan studenten die extra-curriculair actief, zal bij deze studenten het gevoel van belang en interesse voor de onderwijsinstelling en daarmee de motivatie om actief te zijn dalen, aldus de HU-geïnterviewde. De waardering heeft een sterke invloed op de motivatie van studenten om actief te worden. Dit was zichtbaar na wisselingen in een instellingsbestuur; minder interesse en waardering vanuit een bestuur heeft een negatieve impact op de motivatie van studenten tijdens hun activisme. De UT geeft aan niet zeker te zijn of de huidige, uitgebreide waardering zal blijven bestaan na de wisseling van het CvB en de Rector Magnificus in 2005. Als de waardering helemaal wegvalt, verwacht men een daling in het studentenactivisme. Saxion en de UU geven juist aan dat intrinsieke motivatie overheerst en het wegvallen van de waardering weinig invloed heeft op de motivatie van de studenten, studenten zullen daarom niet stoppen met hun extra-curriculaire activiteiten.

7.4 Vormen van belonen vanuit de onderwijsinstellingen

7.4.1 De beloning vanuit de onderwijsinstellingen

Individuele studenten die extra-curriculair actief zijn kunnen op alle vier de onderwijsinstellingen vergaderzalen huren. Naast het aanbieden van faciliteiten voor eigen gebruik, heeft de HU een vast bedrag voor studenten die mentor zijn van eerstejaarsstudenten, wat een voorbeeld is van forfaitaire kostenvergoeding.

7.4.2 Eigen ideale vorm van belonen

De onderwijsinstellingen noemen weinig ideale beloningsvormen. Het gebruik van faciliteiten voor extra-curriculair actieve studenten wordt door een enkeling genoemd.

De invoering van cadeaus heeft volgens de geïnterviewden geen meerwaarde voor studenten en zal hen niet extra motiveren om actief te worden naast de studie.

7.5 Erkennen, waarderen of belonen?

In deze paragraaf geven de onderwijsinstellingen aan welke vergoedingsvorm het beste werkt. De daaropvolgende alinea (7.5.2) wordt gewijd aan de visie van de onderwijsinstellingen op de motivatie van studenten om actief te worden.

7.5.1 Kiezen tussen erkennen, waarderen en belonen

Erkennen en waarderen ligt voor de geïnterviewden dicht bij elkaar. Voor de universiteiten ligt de voorkeur bij erkennen. De redenering is dat uit erkenning de waardering automatisch voort komt. De hogescholen geven de voorkeur aan waarderen. Belonen is voor alle geïnterviewden het minst belangrijk.

Zowel de HU als Saxion geven aan dat maatwerk voor studenten belangrijk is. In het kader van het persoonlijke leerweg-concept en competentieonderwijs moeten de extra-curriculaire activiteiten erkend en gewaardeerd worden door de onderwijsinstelling. Binnen de HU is er al sprake van maatwerk: studenten in de OnderwijsCommissies kunnen reeds kiezen tussen vacatiegeld en studiepunten, en bij het mentorproject op de HU kunnen studenten kiezen tussen studiepunten en een vast bedrag. Alle onderwijsinstellingen geven aan dat volledig maatwerk eigenlijk alleen bestaat voor topsporters.

7.5.2 Motivatie van studenten

Studenten zijn op verschillende manieren gemotiveerd om extra-curriculair actief te zijn. Intrinsieke motivatie vertaalt zich in de persoonlijke ontwikkeling en de HU noemt hierbij tevens de synergie en samenwerkingsverbanden als prikkels om actief te zijn. De UU geeft aan dat studenten intrinsiek gemotiveerd zijn

en daarom niet zullen stoppen om actief te zijn. Saxion stelt wel dat een daling in waardering van mensen van wie je het verwacht een nog sterkere invloed heeft op de motivatie van studenten. Als onderwijsinstellingen niets meer waarderen dan zal het effect op de medezeggenschap sterker zijn dan bij studentenverenigingen, deze laatste groep kan makkelijker waardering krijgen vanuit de eigen vereniging dan medezeggenschapsraden. Volgens de geïnterviewden heeft de financiële ondersteuning, als extrinsieke prikkel, een minder sterke invloed op de animo om actief te zijn. Naast deze extrinsieke prikkel vallen, volgens de HU, het opbouwen van het CV en het netwerk ook onder de extrinsieke motivatie. De geïnterviewden vertellen dat indien op een onderwijsinstelling helemaal geen vergoedingsvorm aanwezig zijn het aantal extra-curriculair actieve studenten zal dalen.

7.6 Extra-curriculaire activiteiten en leerrechten

7.6.1 Veranderingen in het vergoedingsbeleid door de leerrechten

Alle gesprekspartners zijn bekend met het leerrechtenplan, maar inhoudelijk zijn ze niet volledig op de hoogte. Op dit moment maakt echter geen enkele onderwijsinstelling aanstalten om het beleid (drastisch) aan te passen. Onduidelijkheid en onzekerheid over de invoering liggen hieraan ten grondslag. Wel hebben ze een aantal uitspraken gedaan waarin ze hun verwachtingen aangeven. Voor de UT zullen extra-curriculaire activiteiten een speerpunt blijven. Ze geven als enige aan dat dit waarschijnlijk een profileringspunt wordt. Zowel de UT als Saxion verwachten door de veranderingen in de instellingsbekostiging een sterke druk op de financiële ondersteuning. Hierdoor zullen vergoedingsvormen ook onder druk komen te staan, maar binnen de UT verwacht men geen afschaffing van de erkenning. De invoering van leerrechten kan ook een positieve impuls geven aan de onderwijsportfolio's, waarbij studenten hun extra-curriculaire activiteiten op papier erkend krijgen. De HU verwacht dat het beleid en de afdeling Studentenzaken meer aandacht zullen besteden aan het binden van studenten aan de onderwijsinstelling. Hierbij zullen studentenorganisaties en extra-curriculaire activiteiten in het algemeen een belangrijke rol spelen. Hierdoor kunnen vergoedingsvormen veranderen.

7.6.2 De knelpunten in de ogen van de onderwijsinstellingen

De onderwijsinstellingen reageren verschillend op de aangegeven knelpunten. Met name de HU en de UT zien het knelpunt van het in- en uitschrijven per halfjaar voor extra-curriculaire activiteiten als een probleem. Ze geven aan dat ze genooddaakt zijn om het instellingsbeleid er op aan te passen. Het uitbetalen van uitgeschreven studenten zal niet verantwoord kunnen worden. Dit geldt extern naar het Ministerie én intern naar de docenten, voor wie het onverkoopbaar is om geld te steken in studenten die niet studeren aan de onderwijsinstelling. De universiteitsraad van de UU heeft de pijnpunten onlangs aangegeven bij het CvB en de decanen. Mochten zich problemen voordoen ten gevolge van de invoering van leerrechten dan verwacht de geïnterviewde dat het CvB hier serieus naar kijkt. Dit zal kunnen uitmonden in een aanpassing van het beleid. Saxion ziet als enige geïnterviewde de pijnpunten niet en stelt dat de twee jaar uitloop-leerrechten meer dan voldoende zijn om extra-curriculair actief te zijn. Volgens hem zal de impact van de leerrechten op het HBO niet groot zijn, omdat HBO-studenten sneller afstuderen, aldus de respondent van Saxion.

Hoofdstuk 8 Resultaten – de studenten

Binnen onderwijsinstellingen en het Ministerie zijn er verschillende vergoedingsvormen die bedoeld zijn voor studenten die extra-curriculair actief zijn. De vraag is in hoe de studenten hier tegen aan kijken. Binnen vier onderwijsinstellingen is gesproken met studenten om daar antwoord op te vinden. Er is met in totaal acht studenten gesproken die meer en die minder dan tien uur per week extra-curriculair actief zijn (geweest) naast hun studie. De eerste groep worden in dit hoofdstuk 'actieve studenten' genoemd en de tweede groep 'minder-actieve studenten'. Kenmerken van de respondenten, zoals leeftijd en studie, zijn te vinden in Bijlage A. In dit hoofdstuk zal vanuit deze twee groepen gekeken worden naar de huidige en ideale vergoedingsvormen. Het doel van dit hoofdstuk is om de mening van de geïnterviewden over de huidige en ideale vergoedingsvormen en de overeenkomsten en de verschillen tussen de (actieve en minder-actieve) studenten in kaart te brengen. De eerste paragraaf (8.1) beschrijft de extra-curriculaire activiteiten van de actieve en minder-actieve studenten. De daarop volgende paragrafen 8.2 t/m 8.4 gaan in op de huidige en de ideale vergoedingsvorm van de respondenten. In paragraaf 8.5 worden de drie vergoedingsvormen vergeleken en gaat in op de motivatie van studenten. In de laatste paragraaf (8.6) zullen de studenten aangeven wat in hun ogen de ideale vergoedingsvorm is binnen het leerrechtensysteem en welke impact het leerrechtensysteem op de motivatie zal gaan hebben.

8.1 Activiteiten van actieve en minder-actieve studenten

Deze paragraaf beschrijft de activiteiten van de geïnterviewde studenten. Voor de actieve studenten wordt ingegaan op hun extra-curriculaire activiteiten en voor de minder-actieven wordt ingegaan op datgene wat ze in plaats van de extra-curriculaire activiteiten hebben ondernomen naast hun studie.

8.1.1 Extra-curriculaire activiteiten van actieve studenten

De vier actieve studenten waren binnen commissies en besturen meerdere jaren extra-curriculair actief. Bij alle vier werd minimaal één jaar een fulltime functie vervuld. Ze waren actief in verschillende functies en organisaties. Zo is de HU-student vooral in de studievereniging en de (centrale en facultaire) medezeggenschap actief en de Saxion-student alleen op haar studentenvereniging. De UT- en UU-student waren, naast hun functies binnen hun universiteiten en hun studentenverenigingen, voorzitter van instellingsbrede en landelijk overkoepelende besturen.

8.1.2 Bezigheden naast de studie van minder-actieve studenten

Alle minder actieve studenten geven aan dat ze geen tijd hebben om extra-curriculair actief te zijn. Met uitzondering van de UU-student geven de minder-actieve respondenten aan dat ze de tijd naast hun studie besteden aan werk. De UU-student besteedt zijn tijd aan zijn jaarclub en zijn lidmaatschap van de studentenvereniging. De student van de HU en Saxion geven aan geld van betaalde arbeid nodig te hebben en verkiezen daarom betaalde arbeid boven extra-curriculaire activiteiten. Hierdoor hebben ze het te druk om extra-curriculair actief te worden. De UT-student heeft als enige een eigen bedrijf en steekt daar zijn tijd in. Naast deze werkzaamheden besteden de studenten van Saxion en UT hun uren (naast de studie) aan sport en kleine activiteiten.

8.2 Vormen van erkennen

8.2.1 De erkenning van extra-curriculaire activiteiten

De geïnterviewden noemen verschillende erkenningsvormen op hun onderwijsinstellingen. De actieve studenten van de UT, de UU en de HU geven aan dat er speciaal beleid is voor studenten die extra-curriculair actief zijn. De minder-actieve studenten geven niet aan bekend te zijn met dergelijk beleid. Wel weet alléén de *minder-actieve* Saxion-student dat er binnen de hogeschool een centrale coördinator is aangesteld als centraal aanspreekpunt voor de studentenverenigingen. Deze coördinator geeft tips en begeleiding aan de studentenorganisaties. Van centraal beleid is deze student echter niet op de hoogte. Naast Saxion is er binnen de HU ook een vergelijkbare centrale functie; dit is de door de onderwijsinstelling betaalde coördinator voor Onderwijscommissies. In het

beleid van de HU staat tevens dat studenten uit de centrale medezeggenschap hun colleges mogen missen als er raadsvergaderingen zijn. Erkenning wordt op die onderwijsinstelling ook door de directie gegeven. De geïnterviewde studenten van de UT geven aan dat erkenning ook door de directe omgeving en de ouders wordt gegeven. Zij benadrukken dat bij 'erkennen' ook de zelferkenning van studenten hoort.

Op de UU, de UT en Saxion maken de geïnterviewden aanspraak op financiële ondersteuning voor commissiewerk en bestuursfuncties. De minder-actieve studenten van de UT, de UU en Saxion zijn hier ook van op de hoogte. Naast de 'reguliere' maanden financiële ondersteuning kregen de actieve studenten van de UU en de UT enkele beursmaanden als aanvulling op de financiële ondersteuning van het Ministerie van OCW of de instelling voor hun voorzitterschap van het overkoepelde bestuur waar ze fulltime actief waren. De financiële ondersteuning van het Ministerie en het basisbedrag van de UT zijn beide vormen van erkennen, waarbij de bedragen gebaseerd zijn op de bedragen van het NIBUD¹², het collegegeld en kosten voor levensonderhoud. De HU-student kreeg ook een vast bedrag als onkostenvergoeding, de uitkering van dit bedrag staat daarbij los van de financiële ondersteuning. Vacatiegeld wordt uitgekeerd door de UU en de HU voor het bijwonen van vergaderingen van onder andere medezeggenschapsraden.

De student van de Saxion Hogeschool kan als enige geïnterviewde extra-curriculaire activiteiten inruilen voor studiepunten en een stage. Dit werd wel op opleidingsniveau bepaald. Van de minder-actieve studenten geeft naast de Saxion-student ook de minder-actieve HU-student aan dat ze studiepunten kunnen krijgen voor extra-curriculaire activiteiten.

Alle onderwijsinstellingen bieden studentenorganisaties faciliteiten aan. Op de UU en de HU zijn aparte complexen voor de sport- en cultuurverenigingen en in Enschede heeft men op de UT en in de stad panden van de UT en Saxion voor studentenorganisaties. De faciliteiten voor studieverenigingen zijn alleen op de UT centraal geregeld. Op de andere onderwijsinstellingen hangt dit af van de opleiding, of faculteit.

Erkenning in de vorm van flexibiliteit in de studie is beperkt aanwezig, op de UU en Saxion is men in verband met de extra-curriculaire activiteit iets soepeler geweest met de studievолgorde en inwisseling van vakken. Van echte flexibiliteit, zoals het niet volgen van colleges en het aanpassen van het tentamenrooster, is er volgens de actieve studenten geen sprake. Mocht dit er wel zijn, dan geven de minder-actieve studenten aan hiervan niet op de hoogte te zijn.

8.2.2 Eigen ideale vorm van erkennen

De studenten zien een breed scala aan ideale erkenningsvormen. Alle actieve studenten willen flexibiliteit en begeleiding. De respondenten willen onder meer begeleid worden bij hun studieplanning en aanpassingen in hun curriculum. De begeleiding speelt verder een rol bij de voorlichting, bewustmaking en ondersteuning van studenten tijdens hun extra-curriculaire activiteit. Zij bieden hulp bij de timing van een activiteit in de studie en bij het combineren van een extra-curriculaire activiteit en het volgen van vakken. De aanwezigheid van een persoonlijke mentor is belangrijk voor de actieve UT-, HU-student en de minder-actieve UT- en Saxion-student. Tijdens activiteiten kan de mentor optreden als de persoonlijke coach van een actieve student. Daarbij heeft de begeleiding ook een rol in de persoonlijke lessen die een student leert van zijn extra-curriculaire activiteiten en een rol bij de evaluatie van een activiteit, aldus de UT-student.

Het zijn vooral de UU- en HU-studenten die meer flexibiliteit willen in de studie. Dit betekent een versoepeling van de aanwezigheidsplicht bij colleges, roosterwijzigingen en de mogelijkheid om vakken te wisselen. Alleen de minder-actieve UT-student geeft aan dat flexibiliteit niet nodig is. De minder-actieve UU-student plaatst de kanttekening dat de flexibiliteit waarschijnlijk niet haalbaar is en erg duur zal zijn.

Bij alle geïnterviewde studenten valt studiepunterkenning onder de ideale vorm. Daarbij geven ze expliciet aan dat er wel sprake moet zijn van een duidelijke koppeling tussen de activiteit en de inhoud van de studie. En ook de verhouding tussen de geïnvesteerde tijd en het aantal studiepunten moet minder scheef zijn dan momenteel vaak het geval is. De actieve UT-student benadrukt dat er geen sprake mag zijn van een dubbele erkenning door studiepunten én afstudeersteun, omdat studenten dan een dubbele vergoeding krijgen. De financiële ondersteuning is immers al gegeven omdat studenten vertraging oplopen door een extra-curriculaire activiteit. Van alle respondenten zijn de actieve studenten van de UT, de HU en de UU om die redenen terughoudend over deze vorm.

Voor de actieve studenten van de HU en de UU, samen met de minder-actieve student van de UT, de UU en in mindere mate de minder-actieve HU-student is de financiële vergoeding essentieel, omdat dit voor hen

¹² NIBUD: Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting

een onmisbare onkostenvergoeding is. De actieve UU-student vult dit aan met het aanbieden van verzekeringen, zoals een bestuursaansprakelijkheidsverzekering, door de onderwijsinstelling aan actieve studenten.

Voor de minder-actieve studenten van de HU en de UT is naast de financiële vergoeding een certificaat belangrijk. Dit certificaat ontvangen studenten aan het einde van de studie met daarop de extra-curriculaire activiteiten en de daarbij 'geleerde lessen'. Deze UT-student koppelt daaraan een aantal voorwaarden: studenten moeten van te voren hun persoonlijke ontwikkelpunten formuleren, deze worden halverwege het jaar of de activiteit geëvalueerd en worden aan het einde van het jaar aangetoond. Docenten, studiebegeleiders of decanen moeten dit begeleiden. Zowel de UT- als de HU-student geven aan dat dit certificaat vooral ook meerwaarde heeft bij toekomstige sollicitatieprocedures.

Voor alle studenten geldt de voorziening in onderdak en andere faciliteiten voor een studentenorganisatie als ideale erkenningsvorm.

Naast de erkenning die vaak vastligt in beleidsstukken, is voor de actieve respondenten *persoonlijke* erkenning op van niveaus belangrijk. Het gaat dan in de eerste plaats om zelferkenning, studenten doen ervaringen op die ze later kunnen gebruiken. In de tweede plaats wordt de erkenning vanuit de landelijke en plaatselijke overheid gewenst. Dit vertaalt zich in het beleid én in hun gedrag, aldus de actieve UT-student. In de derde plaats speelt de erkenning vanuit de onderwijsinstelling een belangrijke rol. Zij geven studenten inzicht in en voorlichting over extra-curriculaire activiteiten (aldus de actieve UT- en UU-student en de minder-actieve HU-student). De HU-student stelt voor om een centraal, verplicht hoorcollege te geven waarin de mogelijkheden, de meerwaarde en de vergoedingsvormen van extra-curriculaire activiteiten worden verteld, zoals dat momenteel voor internationale stages gebeurt. Verder nemen onderwijsinstellingen een belangrijke positie in de belangenbehartiging op lokaal en landelijk niveau. De actieve HBO-studenten hebben niet alleen behoefte aan erkenning op centraal niveau, maar juist ook op decentraal niveau; docenten moeten meer erkenning geven. Het beleid hoort daarbij geen onderscheid tussen studie- en studentenverenigingen te maken, zoals momenteel op de HU gebeurt. Buiten de onderwijsinstellingen is de erkenning van bedrijven een erkenningsvorm die volgens de Saxion-student moet blijven bestaan. In de laatste plaats geeft de UT-student aan dat extra-curriculaire activiteiten maatschappelijk meer erkend moeten worden. Extra-curriculaire activiteiten vormen een onderdeel van de studententijd. Als voorbeeld draagt de student aan dat bij landelijk onderzoek naar de tijdsbesteding van studenten door onder andere de overheid, 'extra-curriculaire activiteiten' een onderdeel behoren te vormen van enquêtes en deze dus bij de antwoordmogelijkheden staan.

Instellen of afschaffen van ideale erkenningsvormen heeft volgens de actieve en minder-actieve studenten een wisselende invloed op studenten. Als de financiële ondersteuning wordt afgeschaft zal dit studentenorganisaties in problemen brengen, doordat het aantal actieve studenten zal dalen. De respondenten verwachten wel altijd in enige mate actief blijven. De vergoeding van de 'basiskosten' is voor de actieve UU-student belangrijk. Indien deze vervalt, ontstaan er voor studenten problemen om extra-curriculair actief te blijven. Daarbij zal het aantal studenten in commissies niet afnemen, maar wel het aantal studenten dat fulltime actief is.

Ook het afschaffen van faciliteiten, zal voor de studenten een teken zijn dat de onderwijsinstellingen hun activiteiten niet erkennen en kan van invloed zijn op de stimulans om actief te worden en te blijven. Volgens alle geïnterviewde studenten brengt dit het voortbestaan van de studentenorganisaties in gevaar. Kleinere organisaties komen vooral in de problemen en om te overleven zullen studentenorganisaties moeten fuseren. Dit is iets wat in de praktijk zelden voorkomt door onder meer onderling grote cultuurverschillen tussen studentenorganisaties.

Indien de erkenning toeneemt, heeft dat een positieve invloed op het aantal studenten dat actief wordt.

Erkennen heeft invloed op de hoeveelheid extra-curriculair actieve studenten. Daarbij is erkenning vanuit de ouders en flexibiliteit in het onderwijs belangrijk, aldus de UT-student. Voor de actieve student aan de HU heeft de erkenning vanuit de onderwijsinstelling de grootste positieve invloed op het aantal actieve studenten. Dit wordt geïllustreerd door het volgende voorbeeld: Op de HU neemt het CvB studieverenigingen meer serieus en erkent en ondersteunt initiatieven om de studieverenigingen te professionaliseren. Door deze erkenning en toename van aandacht vanuit het CvB groeit het aantal actieve studenten fors. Ook zorgvuldige begeleiding en een verzekeringsmogelijkheid hebben een positieve impact op het aantal actieve studenten. De minder-actieve studenten van de UT, de UU en Saxion geven aan dat studiepunten-erkenning of een certificaat studenten actiever maakt. Door de studiepunten kan de studievertraging verkleind worden en een certificaat geeft studenten meer erkenning bij hun sollicitatie.

8.3 Vormen van waarden voor studenten

8.3.1 De waardering van extra-curriculaire activiteiten

Alle studenten geven aan dat hun onderwijsinstelling in ieder geval door schouderklopjes waardering geeft aan extra-curriculair actieve studenten. Dit gebeurt meestal door het CvB, soms door een studiebegeleider (Saxion), maar zelden of nooit door de docenten. Studenten krijgen wel waardering van de onderwijsinstelling door etentjes met onder meer het CvB en uitjes waaraan ze deel mogen nemen.

Over het algemeen kwam de waardering voor de actieve studenten voornamelijk uit de eigen studentenorganisatie waar ze actief waren, de directie of het CvB, het bedrijfsleven en een enkele studiebegeleider. Op de UT lijkt er onderscheid te zijn tussen de waardering van studenten. De minder-actieve UT-student geeft aan dat zijn faculteit expliciet onderscheid maakt in hun waardering naar studenten die actief zijn voor de faculteit in bijvoorbeeld de faculteitsraad en studenten die actief zijn in een gezelligheidsvereniging. De laatste groep krijgt veel minder of geen waardering vanuit de faculteit. De faculteit zoekt geen contact met de actieve studenten buiten de faculteit en geeft ook geen mondelinge waardering aan deze studenten. Dit, in tegenstelling tot de actieve studenten binnen de faculteit, die bijvoorbeeld wel schouderklopjes krijgen. De actieve UT-student gaf als enige expliciet aan waardering vanuit de familie te krijgen. Het ontbreekt de actieve studenten wel aan waardering vanuit het docentencorps.

Naast de persoonlijke waardering wordt er op alle onderwijsinstellingen deskundigheidsbevorderingstraining gegeven door de onderwijsinstelling zelf (op de HU en de UU), door de Student Union (UT) en het bedrijfsleven. Alleen de minder-actieve UU-student is hiervan niet op de hoogte.

8.3.2 Eigen ideale vorm van waarden

Het geven van schouderklopjes hoort bij alle respondenten binnen de ideale waardering. Hierbij merken ze wel op dat de schouderklopjes niet dagelijks gegeven hoeven worden, maar dat hen juist gaat om het feit dat ze gemeend overkomen. Voor de respondenten van de HU en de minder-actieve UT-student spelen docenten een centrale rol in het geven van waardering. De actieve UU-student ziet daarbij de diploma-uitreiking als een ultiem moment om als onderwijsinstelling de waardering uit te spreken. Dan kunnen naast het studieresultaat ook andere resultaten (zoals een bestuursfunctie) benoemd worden. Waardering ziet deze student ook terug in een kleine attentie.

Met uitzondering van de Saxion-student geven de actieve studenten deskundigheidsbevorderingstrainingen als ideale waarderingsvorm. Het geeft studenten basiskennis voor functies als penningmeester, of als raadslid. Deze basiskennis voorkomt fouten. Daarnaast leren studenten in dergelijke trainingen ook vaardigheden die na hun studietijd van kunnen pas komen.

Borrels en uitjes zijn waarderingsvormen die door de actieve studenten en de minder-actieve HU-student erg op prijs worden gesteld; niet alleen om de gezelligheid, maar juist ook vanwege de kans om van elkaar te leren en een netwerk op te bouwen.

Daarbij stelt de actieve HU-student dat de eigen studentenorganisatie ook voor waardering hoort te zorgen.

De minder-actieve UT-student stelt als enige respondent voor een activismeprijs uit te reiken. Een student kan alleen in aanmerking komen voor de prijs als hij een certificaat heeft en dus voldaan heeft aan de door hem voorgestelde voorwaarden, zoals beschreven in paragraaf 8.2.2.

Volgens de minder-actieve studenten van de UT en de HU heeft het invoeren van waarderingsvormen geen invloed op de animo voor studentenactivisme. Studenten worden actief omdat ze er zelf van kunnen leren, of vanwege sociale aspecten.

Volgens de actieve studenten heeft het invoeren of afschaffen van waarderingsvormen wel enige impact op het studentenactivisme. In het geval dat de waardering volledig wegvalt, zal dit volgens de actieve Saxion-student zorgen voor minder animo voor kleine activiteiten die rond tien uur per week inzet vergen. Volgens deze actieve student worden kleine activiteiten van minder waarde dan grote activiteiten. Dit uit zich in de waarde voor studenten doordat ze van kleine activiteiten minder leren dan van grote activiteiten. Daarbij uit zich dit in de lagere waardering van kleine activiteiten ten opzichte van grote op hun CV.

De studenten van de HU en UT geven beide aan dat waardering ervoor zorgt dat studenten actief blijven en dat de kwaliteit van extra-curriculaire activiteiten vergroot. Waardering is een stimulant, die in het geval dat deze *verdwijnt* wel impact zal hebben op het aantal studenten dat actief *blijft*.

De invoering van deskundigheidstrainingen kunnen volgens beide UU-studenten en de minder-actieve Saxion-student een positieve invloed hebben op het aantal actieve studenten. Professionele begeleiding en trainingen geven hen zekerheid en een houvast, wat ze over de drempel kan helpen om actief te worden.

8.4 Vormen van belonen voor studenten

8.4.1 De beloning van extra-curriculaire activiteiten

Voor de actieve studenten is geen standaard beloning aanwezig. Binnen de UU zijn wel relatiegeschenken, maar de minder-actieve UU-student weet niet in hoeverre actieve studenten dergelijke cadeaus krijgen. De actieve UU-student noemt deze cadeaus zelf niet tijdens haar interview. De HU-student kreeg als enige grote cadeaus: een kerstpakket (voor de hele medezeggenschap) en een laptop aan het einde van zijn inzet voor de faculteit. De student van Saxion kreeg bij haar bestuurswissel cadeaus en tijdens een parttime commissie gratis Red Bull omdat ze commissielid was. De actieve UT-student kreeg incidenteel een concertkaartje als stoffelijke waardering voor zijn inzet.

Naast cadeaus kreeg één actieve student een beloning in de vorm van forfaitaire kostenvergoeding. De UT-student kreeg voor de organisatie van de voetbalcompetitie een vastbedrag van f 500,- (€ 227,-). De hoogte van dit bedrag was nergens op gebaseerd en vormde ook geen onkostenvergoeding. In de ogen van de UT-student was de betaling puur een manier om op relatief goedkope wijze de competitie te regelen.

8.4.2 Eigen ideale vorm van belonen

De geïnterviewde studenten noemen verschillende beloningsvormen. De minder-actieve UU-student vindt dat faciliteiten ook voor de individuele actieve student (gratis) ter beschikking gesteld moeten worden. De actieve UU-student wil een cadeautje voor actieve studenten bij het afstuderen. De HU-studenten en actieve UU-student vinden dat belonen mag, zolang dit niet te groot is. De minder-actieve Saxion-student stelt juist kortingen voor en de minder-actieve HU-student cadeaubonnen. Deze cadeaubonnen mogen alleen geen loon vormen.

De actieve UT-student heeft bedenkingen bij belonen. In de eerste plaats moet voorkomen worden dat er een stapeling van beloningen ('en-en') ontstaat en in de tweede plaats laten beloningen extra-curriculaire activiteiten al snel op 'werk' lijken wat niet hoort bij de aard van de activiteiten.

Volgens de respondenten zal de afschaffing van faciliteiten voor individuele studenten geen invloed hebben op het activisme. Het invoeren van beloningen zal geen invloed hebben op het aantal studenten dat actief wordt. De motivatie van studenten om extra-curriculair actief te worden staat los van belonen.

8.5 Erkennen, waarderen of belonen?

De geïnterviewde studenten geven in deze paragraaf aan welke vergoedingsvorm in hun ogen het beste werkt. De hierop volgende alinea (8.5.2) beschrijft de motivatie van studenten om actief te worden.

8.5.1 Kiezen tussen erkennen, waarderen en belonen

Van de drie vergoedingsvormen werkt erkennen volgens alle respondenten het best. Zij hebben daarbij verschillende voorkeursvormen. De wijze van erkennen moet van de actieve HU- en Saxion-student in ieder geval zwart op wit staan in het instellingsbeleid. Dit geeft studenten de zekerheid voor de erkenningsvormen. Bij de actieve UT-student gaat het juist om flexibiliteit. De beide UU-studenten en minder-actieve UT-student geven aan dat de financiële ondersteuning het mogelijk maakt om fulltime actief te zijn en daarom het belangrijkste is. Voor de minder-actieve studenten zijn daarnaast studiepunten, begeleiding en een certificaat het belangrijkste. Na 'erkennen' noemen de studenten verschillende vormen van waarderen. Waarderen en erkennen kunnen volgens de actieve studenten van de HU en Saxion niet los gekoppeld worden. De HU-student verkiest erkennen boven waarderen, omdat dit aan de 'start' van een activiteit staat; waarderen volgt juist achteraf. De minder-actieve studenten onderschrijven dit in hun antwoorden. De laatste vergoedingsvorm 'belonen' is voor alle de studenten niet belangrijk.

Naast de keuze tussen de drie vergoedingsvormen, is de studenten gevraagd naar hun mening over 'vergoeding-op-maat'. Alle studenten zien hier mogelijkheden in. Vooral de actieve studenten van de UU en Saxion en alle minder-actieve studenten zijn erg enthousiast. Zij benadrukken dat dit aan de wensen van studenten zal voldoet,

omdat ze toch verschillende voorkeuren hebben. Het maatwerk biedt de mogelijkheid om te kiezen tussen bijvoorbeeld drie vergoedingsvormen, zoals financiële ondersteuning, inwisselen tegen een stage of studiepunten. Binnen het nieuwe Bachelor-Masterstelsel kan maatwerk een groot voordeel bieden bij de inflexibiliteit van de studieroosters. Studenten kunnen bijvoorbeeld kiezen voor studiepunten als ze een (klein) puntentekort hebben om op deze manier te voorkomen dat ze een (half)jaar dienen te wachten op een vak. De actieve studenten van de HU en de UT geven aan dat de gegeven studiepunten vaak niet in verhouding staan met de (in de activiteit) geïnvesteerde tijd. De minder-actieve UT-student stelt daarom voor een deel van de geïnvesteerde tijd in een extra-curriculaire activiteit om te zetten in studiepunten en voor de overige tijd de studenten afstudeermaanden te geven.

8.5.2 Motivatie van studenten

Uit de gesprekken met actieve studenten blijkt dat de motivatie om extra-curriculair actief te zijn overeenkomsten vertoont. In de eerste plaats geven ze aan dat ze zelf actief geworden zijn door er toevallig in te rollen, in de tweede plaats zijn ze vooral gemotiveerd door de lessen die ze kunnen leren en in de laatste plaats zijn ze gemotiveerd door de persoonlijke ontwikkeling. Deze vormen van intrinsieke motivatie wordt ook door de minder-actieve studenten aangegeven. Studenten zijn actief omdat ze willen leren en zich ontwikkelen. Er is dan sprake van 'groei motivatie'. Naast de intrinsieke motivatie speelt de sociale motivatie (een vorm van extrinsieke motivatie) een rol om actief te zijn. Dit blijkt als de vier actieve studenten aangeven dat erkenning van de omgeving en van de ouders belangrijk is. Status, als sociale motivator, wordt door de actieve HU en UU studenten daaraan toegevoegd.

Voor studenten is de financiële ondersteuning van belang bij de keuze om actief te worden. De actieve HU-student geeft aan dat betaling van studenten (extrinsieke motivatie) een hulpmiddel kan zijn om studenten actief te maken en te houden. Dit is in lijn met de opmerking van de actieve UU-student die vindt dat een onkostenvergoeding (de bij de betaling de basiskosten) van fulltime activiteiten aanwezig moet zijn voor studenten om activiteiten te ondernemen. De minder-actieve UT-student ondersteunt dit met een voorbeeld uit zijn vriendenkring, waarbij zijn medestudent alleen een jaar fulltime actief werd, omdat hij zekerheid had op financiële ondersteuning. Zonder die ondersteuning was de vriend niet een jaar fulltime actief geworden. Toch geven deze minder-actieve student, de actieve UT- en Saxion-student aan dat geld en beloning niet de motivator is om extra-curriculair actief te zijn, maar eerder een voorwaarde (een selectie criterium).

De minder-actieve studenten hebben ook hun overwegingen om niet meer dan tien uur per week actief te zijn naast hun studie. In de eerste plaats geven twee van de vier studenten aan het geld wat ze met werken verdienen hard nodig te hebben en in de tweede plaats geven ze aan dat hen de tijd ontbreekt. Zij vinden het loon voor hun werk belangrijk. De minder-actieve UU-student wordt, net als zijn omgeving, door het strakke studierooster en de bijkomende studiedruk beperkt in de mogelijkheid om actief te worden. Wel geven de HU-, de UT- en de Saxion-student aan dat ze (persoonlijk) van extra-curriculaire activiteiten veel kunnen leren en zien daarin ook de mogelijkheid om je als student te ontwikkelen en veel te leren.

Bij de indeling van de studenten in het model van het vrijwilligerskwadrant (figuur 1) blijkt dat iedere respondent in verschillende kwadranten valt. De respondenten zijn niet toe te wijzen aan één of twee kwadranten. De respondenten vertoonden allemaal in sterke mate de kenmerken van de kwadranten ondernemer, stimulator, regelaar en dienstverlener.

8.6 Extra-curriculaire activiteiten en leerrechten

8.6.1 Ideale vergoedingsbeleid binnen leerrechtensysteem

In de laatste fase van het gesprek werd de studenten gevraagd hun voorkeur voor vergoedingsvormen uit te spreken als er leerrechten zouden zijn.

Als studenten leerrechten krijgen, worden studenten niet automatisch actief en wordt de erkenning nog belangrijker dan in de huidige situatie, aldus de respondenten. De onderwijsinstellingen spelen dan een centrale rol in de erkenning van extra-curriculaire activiteiten. Om zeker te zijn van de erkenning is het essentieel dat de erkenningvormen (daar waar mogelijk) worden vastgelegd in regelgeving op de onderwijsinstelling, aldus de minder-actieve UT-student. Tevens speelt de onderwijsinstelling een belangrijke rol in de voorlichting over en 'goedkeuring' van een extra-curriculaire activiteit; het aantal actieve studenten wordt verwacht sterk samen te

hangen met de flattering van de onderwijsinstelling. Hoe explicieter de onderwijsinstelling de extra-curriculaire activiteiten goedkeurt, hoe meer studenten actief zullen zijn. Deze goedkeuring zal studenten ook ondersteunen in hun latere sollicitatieprocedures, het geeft immers een verantwoording van hun (wellicht) opgelopen studievertraging.

Onderwijsinstellingen horen het ongemak en de obstakels binnen de leerrechten met betrekking tot de extra-curriculaire activiteiten tot het minimum te beperken, aldus de beide UT-studenten, minder-actieve UU- en HU-student. De minder-actieve HU- en UT-student voorzien ook problemen wanneer studenten zich uitschrijven. Als grote nadelen daarvan noemen zij het verdwijnen van de mogelijkheid om afstudeermaanden of studiepunten te ontvangen, omdat de studenten niet meer staan ingeschreven aan hun onderwijsinstelling. De actieve en minder-actieve studenten noemen verschillende vergoedingsvormen die belangrijk worden, zoals een goede studiepunterkenning en zekerheid op (een hogere) financiële ondersteuning. Het gaat de studenten ook om ruimte en flexibiliteit. Vooral voor parttimers is belangrijk, willen ze de activiteiten naast de studie kunnen ontplooien. De erkenning vanuit ouders wordt volgens de actieve Saxion-student belangrijker dan in de huidige situatie. Doordat studievertraging grotere financiële consequenties kan hebben, is de (financiële) ondersteuning – en erkenning- door ouders van belang. Deze erkenning geeft studenten meer zekerheid.

De actieve UT-student verwacht dat geld nu wel een belangrijke rol gaat spelen in de overweging om actief te worden. Actieve studenten van de UU, Saxion en de UT-studenten willen dan ook zekerheid over extra financiële ondersteuning voor studenten die buiten de leerrechten vallen. Wel geven ze aan dat de ' + 2 ' in eerste instantie voldoende tijd is om zowel actief te zijn als af te studeren.

Niet alleen erkennen vinden de respondenten belangrijk, ook waarden wordt belangrijker omdat in hun ogen minder waardering binnen het leerrechtensstelsel nog sterker zal leiden tot minder activisme. Wederom speelt de onderwijsinstelling een centrale rol in de waardering: het instellingsbestuur bepaalt in grote mate de waardering die de onderwijsinstelling geeft aan actieve studenten. Daarbij is de mate van waarden van een instellingsbestuur persoonsafhankelijk. Bij een verandering in bestuurssamenstelling, verwacht men ook een verandering in waardering. Er ontstaat een reële kans dat waardering minder wordt. In het leerrechtensstelsel verwacht men dat dit verband nog sterker zal zijn en de gevolgen groter. Als een nieuw instellingsbestuur minder waarde hecht aan het studentenactivisme, zal dat een grote negatieve impact hebben op het aantal studenten dat extra-curriculair actief is.

Volgens de minder-actieve UT-student worden bij de invoering van leerrechten alle vergoedingsvormen belangrijker. Opmerkelijk is de redenering van de actieve Saxion-student, zij verwacht eerder een *automatische* stijging van de waardering van extra-curriculaire activiteiten. Zij veronderstelt dat studenten door leerrechten minder actief worden. De studenten die desondanks wel actief zijn, krijgen hiervoor meer waardering van de onderwijsinstelling en de studentenorganisatie dan voorheen, omdat ze ondanks de leerrechten toch actief zijn.

De minder-actieve UU-student plaatst kanttekeningen bij de veronderstelling van het Ministerie dat vergoedingsvormen als profilerings-, onderscheidings- en reclame-methode gebruikt zullen worden door de onderwijsinstellingen. Voor de eerstejaars zal de studiekeuze nauwelijks afhankelijk zijn van de vergoedingsvormen op een hogeschool of universiteit. Studenten raken in zijn ogen pas geïnteresseerd in extra-curriculaire activiteiten en vergoedingsvormen wanneer ze studeren. De profilering op vergoedingsvorm zal dus alleen voor Master-studenten een selectiecriteria kunnen worden.

8.6.2 Extra-curriculaire activiteiten binnen het leerrechtensysteem

Alle studenten geven aan dat ze verwachten dat de invoering van leerrechten een negatieve invloed heeft op het aantal actieve studenten. De actieve HU-student en minder-actieve UU-student geven aan dat het lastig is om jongerejaars binnen het Bachelor-Mastersysteem te overtuigen van de meerwaarde van extra-curriculaire activiteiten. Dit zal met leerrechten verder toenemen. Volgens de actieve en minder-actieve studenten laten de hoge druk en de harde (financiële) deadlines studenten niet starten maar wel stoppen om extra-curriculair actief zijn. De actieve UU-student verwacht dat men minder gemotiveerd is om kleine activiteiten, zoals een feestcommissie, te ondernemen die op het CV van minder waarde zijn. De extrinsieke motivatie gaat hierin dan een rol spelen.

M.Hofmijster – Extra-curriculair, maar niet voor niets

Ondanks de verwachte negatieve invloed van leerrechten geven de actieve studenten aan dat ze ook binnen het leerrechtensysteem actief zullen zijn, maar dat de afweging om het niet te doen wel sterker wordt. De minder-actieve studenten geven aan binnen het leerrechtensysteem niet actief zijn geworden.

Deel 4 – Samenvatting, conclusie en reflectie

Hoofdstuk 9 Samenvatting en conclusies

In dit hoofdstuk worden samenvattende conclusies getrokken. Ter afsluiting van iedere paragraaf zal een alinea gewijd worden aan de combinatie van theorie en praktijk en wordt dit in breder perspectief geplaatst. Het eerste deel gaat in op de vergelijking tussen vrijwilligerswerk en extra-curriculaire activiteiten. Vervolgens worden de drie vergoedingsvormen (erkennen, waarderen en belonen) afzonderlijk behandeld in paragraaf 9.2 t/m 9.4. In paragraaf 9.5 wordt gekozen tussen de drie vergoedingsvormen. De daaropvolgende paragraaf 9.6 geeft conclusies over de motivatie van studenten en in paragraaf 9.7 geeft conclusies over extra-curriculaire activiteiten en leerrechten. Daarna zal in 9.8 een aantal algemene conclusies worden getrokken en wordt in paragraaf 9.9 een korte reflectie gegeven op dit onderzoek.

9.1 Extra-curriculaire activiteiten en vrijwilligerswerk

In dit onderzoek wordt een vergelijking gemaakt tussen vrijwilligerswerk en extra-curriculaire activiteiten. Zowel vrijwilligers als studenten die extra-curriculair actief zijn, werken voor organisaties zonder winstoogmerk. Daarbij staat de vergoeding voor de verleende diensten niet in verhouding tot de omvang van het werk en de geïnvesteerde tijd. Op basis van deze kenmerken worden extra-curriculaire activiteiten vergeleken met vrijwilligerswerk.

Studenten die extra-curriculair actief zijn, ondernemen activiteiten die niet binnen het studiecursus vallen. Daarbij doen ze hun activiteiten en inspanning niet voor een werkgever of instantie. Op basis van de tijdsbesteding zijn extra-curriculaire activiteiten te verdelen in drie categorieën. Kleine extra-curriculaire activiteiten beslaan minder dan tien uur per week, parttime activiteiten tussen de tien en 32 uur per week en fulltime activiteiten vragen (gezamenlijk) meer dan 32 uur per week. In dit onderzoek staan de laatste twee categorieën centraal, omdat daar de meeste vergoedingsvormen op gericht zijn en deze de meeste tijd kosten en daarmee de meeste invloed (kunnen) hebben op de studievoortgang.

Het vergoeden van vrijwilligers is onder te verdelen in erkennen, waarderen en belonen. Deze driedeling kan ook worden toegepast op de vergoeding van studenten die extra-curriculair actief zijn. Een vergoeding wordt gegeven door de organisatie waarbij de student actief is, de maatschappij of de onderwijsinstelling waaraan de student studeert. De scheidinglijn tussen de vergoedingsvormen is niet heel strak. Waarderen en belonen onderscheiden zich van elkaar doordat belonen een 'stoffelijke' vorm van waarderen is. Bij de indeling van vergoedingsvormen wordt gekeken vanuit het perspectief van de ontvanger.

Conclusie

1: HRM-principes van vrijwilligers zijn ook op studenten van toepassing

9.2 Erkennen

Bij erkennen gaat het om 'het serieus nemen' van de activiteiten. Voorbeelden hiervan die bij vrijwilligers voorkomen en overeenkomen met vergoedingsvormen in het Hoger Onderwijs zijn: wet- en regelgeving over extra-curriculaire activiteiten, beleid, financiële ondersteuning (als onkostenvergoeding), studiepunten, flexibiliteit in het onderwijs en begeleiding van vrijwilligers en studenten.

Aan de hoogte van de (onkosten)vergoeding van vrijwilligers zijn wettelijke grenzen gesteld. Dergelijke grenzen bestaan niet voor extra-curriculaire activiteiten. Voor studenten die extra-curriculair actief zijn, is er wel een apart wetsartikel (WHW artikel 7.51) opgesteld. Dit artikel bepaalt in grote lijnen dat studenten die extra-curriculair actief zijn, aanspraak maken op financiële ondersteuning vanuit de onderwijsinstelling waaraan ze studeren.

De financiële vergoeding wordt in dit onderzoek ingedeeld bij erkennen, omdat er (o.a. volgens de ontvangende partij) sprake is van een onkostenvergoeding. Onkostenvergoedingen vallen bij vrijwilligers ook onder erkennen. Deze onkostenvergoeding ontvangt een student voor de periode dat hij extra-curriculair actief is (geweest). Het

aantal maanden dat hij ontvangt is gebaseerd op de vertraging die hij oploopt door extra-curriculaire activiteiten te ondernemen. Deze financiële ondersteuning is dan een onkostenvergoeding voor het aantal gemiste maanden studiefinanciering. Op deze wijze wordt de student tegemoet gekomen in onder meer de kosten voor levensonderhoud, zoals de IB-Groep dat met de studiefinanciering doet en valt de financiële ondersteuning onder 'erkennen'.

9.2.1 Erkennen van extra-curriculaire activiteiten in de praktijk

De overheid kent alleen wet- en regelgeving als erkenningsvorm. Binnen onderwijsinstellingen is een aantal erkenningsvormen te onderscheiden. De belangrijkste conclusies uit de antwoorden van de onderwijsinstellingen staan hieronder.

Beleid binnen onderwijsinstellingen

- Instellingsbeleid bevat meer regelingen en vergoedingsvormen dan wettelijk voorgeschreven. Instellingen doen dus meer dan noodzakelijk;
- Slechts in één instellingsplan worden extra-curriculaire activiteiten gekoppeld aan academische vorming;

Onderscheid centraal – decentraal

- Op decentraal niveau wordt onafhankelijk van centraal niveau het beleid bepaald voor de extra-curriculaire activiteiten (m.u.v. de UT, waar al het beleid op centraal niveau wordt bepaald);
- Binnen onderwijsinstellingen is op centraal niveau geen overzicht over de vergoeding op de hele onderwijsinstelling.
- Vergoeding van facultaire medezeggenschap en Onderwijscommissies wordt op decentraal niveau bepaald (m.u.v. de UT);
- Faciliteiten voor studie(gerelateerde)organisaties wordt decentraal bepaald (m.u.v. de UT);
- Studiepunterkenning wordt per faculteit of opleiding bepaald;
- Decentrale erkenning veroorzaakt verschillen in vergoeding tussen studies binnen één onderwijsinstelling.
- Alleen binnen de UT wordt de vergoeding op centraal niveau bepaald en uitgevoerd.

Financiële ondersteuning

- Hogescholen begroten minder voor financiële ondersteuning dan universiteiten (72 beursmaanden voor zo'n 13.000 studenten aan de onderwijsinstelling tegenover 3.500 beursmaanden voor 7.600 studenten);
- De hoogte van de financiële ondersteuning is op alle onderwijsinstellingen gelijk aan het wettelijke vastgestelde minimum bedrag;
- Alle onderwijsinstellingen keren aan meer functies en organen uit dan de wet minimaal voorschrijft;
- Drie van de vier onderwijsinstellingen stellen van te voren (i.p.v. achteraf) vast op hoeveel maanden financiële ondersteuning studenten(organisaties) aanspraak kunnen maken;
- Studenten adviseren op deze drie onderwijsinstellingen over de verdeling van de financiële ondersteuning over de studenten(organisaties);
- Studentenorganisaties bepalen vervolgens zelf de verdeling van de financiële ondersteuning over hun actieve studenten;

Overige erkenningsvormen binnen onderwijsinstellingen

- Eén onderwijsinstelling keert vacatiegeld uit;
- Alle onderwijsinstellingen voorzien studentenorganisaties van faciliteiten (een werkruimte). Dit wordt op verschillende niveaus verzorgd. Faculteiten verzorgen dit voor studieverenigingen en op centraal niveau wordt dit voor studentenverenigingen verzorgd. De onderwijsinstellingen verschillen wel in wát ze faciliteren; Saxion levert ook benodigdheden als computers.
- Hogescholen erkennen met studiepunten, universiteiten doen dit niet;
- Alle onderwijsinstellingen geven aan op centraal niveau begeleiding te geven aan studenten die extra-curriculair actief zijn.

Van de geïnterviewde studenten zijn alleen actieve studenten op de hoogte van de erkenningsmogelijkheden binnen hun onderwijsinstelling. Zij maken gebruik van financiële ondersteuning

(eventueel vacatiegeld) en zijn bekend met de regelingen rond faciliteiten voor de studentenorganisaties. De minder-actieven zijn niet bekend met deze regeling het merendeel weet niet dat ze aanspraak maken op financiële ondersteuning. Voor alle studenten geldt dat ze nauwelijks bekend zijn met de centrale begeleiding.

9.2.2 De ideale vormen van erkennen

Naast de huidige erkenningsvormen is de respondenten gevraagd naar de ideale vergoedingsvorm. De respondenten van het Ministerie van OCW willen een grotere verplechting van het onderwijs en extra-curriculaire activiteiten. Zij willen dit met studiepunten, een EVC-procedure of certificaten vergoeden. Over dit onderwerp wensen ze een intensivering van het debat (op het Ministerie) over dit onderwerp.

Onderwijsinstellingen willen erkenning van de vaardigheden die studenten opdoen tijdens extra-curriculaire activiteiten. Zij stellen voor dit door middel van een op centraal niveau vastgesteld raamwerk voor studiepunten (hogescholen) of certificaten (universiteiten). De ideale erkenningsvorm van onderwijsinstellingen verschilt verder van het Ministerie doordat driekwart van de onderwijsinstellingen de financiële ondersteuning als ideale erkenning noemt.

Alle studenten willen flexibiliteit en/of (persoonlijke) begeleiding en faciliteiten voor studentenorganisaties. De erkenning door middel van studiepunten wordt door alle studenten genoemd. De financiële ondersteuning wordt door een meerderheid van de studenten genoemd als ideale erkenningsvorm. Naast deze overeenkomsten, zijn er ook verschillen tussen de actieve en minder actieve studenten. Minder-actieve studenten noemen vooral certificaten en verplichte voorlichtingscolleges over extra-curriculaire activiteiten. Actieve studenten leggen juist de nadruk op zelferkenning en niet op certificaten, als ze spreken over de ideale vorm van erkennen.

9.2.3 Erkennen in breder perspectief

Alle onderwijsinstellingen ondersteunen hun studenten meer dan wettelijk wordt voorgeschreven. Daarbij is onderscheid tussen hogescholen en universiteiten zichtbaar.

Alle respondenten noemen studiepunten als ideale erkenningsvorm, maar bij deze vorm van erkennen moet wel een kanttekening geplaatst worden. Op het moment dat extra-curriculaire activiteiten erkend worden met studiepunten en een vast curriculumonderdeel worden, kan men niet meer spreken over 'extra-curriculair'. Het worden in dat geval curriculaire vaardigheden. Dit wordt door geen van de respondenten opgemerkt, zij blijven de activiteiten ondanks de erkenning met studiepunten zien als *extra-curriculair*.

Conclusie

- 2: Hogescholen geven minder financiële ondersteuning dan universiteiten.
- 3: Minder-actieve studenten zijn matig tot slecht op de hoogte van de aanwezige erkenningsvormen op hun onderwijsinstelling. Opvallend is dat er bij hen wel behoefte is aan meer voorlichting over extra-curriculaire activiteiten en de vergoeding.
- 4: Bij erkennen is bij de respondenten geen overeenstemming over de gegeven erkenning, ook is er geen overeenstemming over de ideale erkenningsvorm. Hierbij staan de studenten tegenover de onderwijsinstellingen en het Ministerie van OCW.

9.3 Waarderen

Bij waarderen ligt de nadruk op het toekennen van een hoge waarde aan de inzet van vrijwilligers (of studenten) en het uiten van appreciatie voor het verrichte werk. Bekende vormen van waarderen die zowel voor vrijwilligers als voor studenten kunnen worden gebruikt, zijn: het geven van 'schouderklopjes', het organiseren van uitjes, het geven van deskundigheidstraining.

9.3.1 Waarderen in de praktijk

Vanuit het beleid vanuit OCW wordt er geen waardering gegeven. Volgens de ambtenaren ligt de verantwoordelijkheid van het waarderen bij de onderwijsinstellingen. De bewindspersoon, Mark Rutte, spreekt echter wel veel waardering uit voor actieve studenten in de media en in het debat.

De onderwijsinstellingen waarderen vooral fulltime actieve studenten met voornamelijk 'schouderklopjes'. Voor deze studenten worden op drie van de vier onderwijsinstellingen borrels, etentjes, ontmoetingen met het CvB en deskundigheidstrainingen georganiseerd.

De studenten zien vergelijkbare vormen van waarderen en noemen de 'schouderklopjes' en de door het CvB geïnitieerde etentjes en borrels. Ook voelen ze zich door het bedrijfsleven gewaardeerd. Naast deze waardering kregen alle actieve studenten deskundigheidstrainingen aangeboden door de onderwijsinstelling en het bedrijfsleven. De waardering wordt daarbij meestal door het CvB gegeven, een enkele keer door de studiebegeleiding en zelden of nooit door de docenten, aldus de geïnterviewde studenten.

9.3.2 Ideale vorm van waarderen

De respondenten binnen het Ministerie hebben elk een andere mening. De deskundigheidstraining en (persoonlijke) waardering van de staatssecretaris vindt één ambtenaar voldoende. Zijn collega-ambtenaar ziet daarbij een actieve rol voor het Ministerie. Het Ministerie dient onderwijsinstellingen openlijk te waarderen voor de wijze waarop extra-curriculaire activiteiten worden vergoed.

Vanuit onderwijsinstellingen waardeert men idealiter door aandacht en de aanwezigheid van medewerkers, decanen en collegeleden op constitutieborrels en de positieve waardering door docenten.

Onder studenten is het 'schouderklopje' onderdeel van de ideale waarderingsvorm. De aandacht van docenten is daarbij ook belangrijk. Actieve studenten noemen hierbij de borrels en uitjes die CvB's organiseren alsmede deskundigheidstraining. Kleine attenties worden door driekwart van de respondenten genoemd.

9.3.3 Waarderen in breder perspectief

Binnen het Ministerie heersen verschillende opvattingen die de discussie over de waardering kan voeden. Momenteel wordt er alleen waardering gegeven door staatssecretaris Rutte. In de praktijk blijkt de waardering vanuit onderwijsinstellingen door studenten ontvangen en gewaardeerd te worden. Studenten ontvangen in het ideale geval wel meer waardering dan er gegeven wordt, zoals meer waardering van de werkvloer (de docenten). Uit de antwoorden blijkt de persoonlijke aandacht belangrijk te zijn, wat ook uit onderzoeken onder vrijwilligers blijkt. Kleine attenties worden ook op prijs gesteld, dit is in lijn met de theorie van vrijwilligers die hieraan de voorkeur geven boven een groot cadeau.

Er is voor de waardering van parttime actieven weinig aandacht, ondanks dat zij tot 32 uur per week aan extra-curriculaire activiteiten besteden en daarmee vaak een groot deel van de activiteiten voor hun rekening nemen.

Conclusie

5: Er is bij de respondenten overeenstemming over de ideale vorm van waarderen, te weten aandacht (o.m. door 'schouderklopjes') en deskundigheidstrainingen.

9.4 Belonen

Belonen is een speciale vorm van waarderen; het gaat om een 'stoffelijke', tastbare vorm van waarderen. Cadeaus, kortingen, privé-gebruik van faciliteiten, forfaitaire onkostenvergoeding, zijn voorbeelden van belonen die zowel binnen het vrijwilligerswerk, als bij extra-curriculaire activiteiten voorkomen.

9.4.1 Belonen in de praktijk

Het Ministerie geeft geen beloningen aan studenten of onderwijsinstellingen voor extra-curriculaire activiteiten. Hooguit bepaalde belastingregels kunnen beloningen aan studenten mogelijk maken.

Op de vier onderwijsinstellingen kunnen studenten voor privé-gebruik gebruikmaken van faciliteiten. Alleen zijn niet alle studenten bekend met deze mogelijkheden en maakten niet alle studenten er gebruik van. Naast een enkele forfaitaire onkostenvergoeding worden er geen andere beloningsvormen gegeven.

De studenten zien dit anders en geven aan wel beloond te zijn in de vorm van kerstpakketten, een laptop, een forfaitaire kostenvergoeding¹³ en concertkaartjes. Hierbij is er wel sprake van incidentele gevallen.

9.4.2 Ideale beloningsvormen

¹³ Forfaitaire onkostenvergoeding: studenten krijgen een vast bedrag voor het organiseren van een activiteit. De hoogte van dit bedrag hangt niet samen met gemaakte kosten, of is gebaseerd op de hoogte van de studiebeurs.

De respondenten op het Ministerie noemen geen ideale vorm. De respondenten van de onderwijsinstellingen en de studenten noemen de beschikbaarheid van faciliteiten voor actieve studenten als ideale vorm.

9.4.3 Belonen in een breder perspectief

In de praktijk blijken er weinig beloningen gegeven te worden. Daarbij ontvangen studenten meer beloningen dan dat de respondenten van de onderwijsinstellingen aangeven. Een reden hiervoor kan zijn dat ze deels vanuit decentraal niveau worden gegeven en een incidenteel karakter hebben. Verder worden er geen hoge beloningseisen/-wensen door de studenten gesteld.

Conclusie

6: Bij belonen is er bij de respondenten overeenstemming over de ideale vorm van belonen. De ideale beloning beperkt zich tot het beschikbaar stellen van faciliteiten voor actieve studenten.

9.5 Kiezen tussen erkennen, waarderen en belonen

Vrijwilligers hechten de meeste waarde aan waardering en erkenning. Daarbij is de inhoud van het werk, het sociale netwerk, de persoonlijke aandacht vanuit een hogere hiërarchische positie belangrijk. Vrijwilligers hebben geen behoefte aan (hoge) financiële vergoedingen. De uitzondering hierop vormt de groep vrijwilligers die het financieel niet breed heeft. Zij hechten meer waarde aan een onkostenvergoeding, omdat ze hier (enigszins) van afhankelijk zijn. Op basis van de financiële situatie van studenten kunnen studenten vergeleken worden met deze laatste groep vrijwilligers, omdat zij zonder de financiële vergoeding niet extra-curriculair actief kunnen zijn.

Over de voorkeur van studenten is in tegenstelling tot vrijwilligers niet veel bekend. De voorkeur van vrijwilligers gaat uit naar een niet-financiële vergoeding, persoonlijke aandacht en kleine waarderingen en presentjes. Dit wordt meer gewaardeerd dan hoge beloningen. Vrijwilligers hebben meer behoefte aan 'vergoeding op maat'. Steeds meer vergoedingspakketten zijn toegesneden op de individuele wensen en behoeftes van vrijwilligers. Binnen onderwijsinstellingen bestaat dergelijk maatwerk alleen voor topsporters.

9.5.1 Kiezen tussen vergoedingsvormen

Het Ministerie vindt waarderen de belangrijkste en best werkende methode, maar doet dit zelf weinig. De tweede voorkeur heeft erkennen. Belonen wordt niet genoemd als vergoeding van extra-curriculaire activiteiten.

De onderwijsinstellingen hebben verschillende voorkeuren: universiteiten vinden erkennen het belangrijkste. Maar hogescholen kiezen voor waardering.

Studenten zijn eensgezinder in hun voorkeur: erkennen staat op de eerste plaats en waarderen op de tweede. Bij de voorkeur voor erkennen worden verschillende vormen genoemd, zoals financiële ondersteuning, flexibiliteit, studiepunten en certificaten.

Zowel de onderwijsinstellingen als de studenten geven aan dat erkennen en waarderen onderling slecht los te koppelen zijn. Geen van de drie de respondentengroepen kwalificeert beloning als 'best-werkend'.

De respondentengroepen staan positief tegenover 'vergoeding op maat'. Van de onderwijsinstellingen zien vooral de hogescholen hierin mogelijkheden, omdat dit past binnen het persoonlijke leerweg-concept en competentieonderwijs. De studenten zien mogelijkheden in het maatwerk, zo lang studenten een aantal keuzes wordt voorgelegd zoals studiepunten, financiële ondersteuning of de activiteit als stage laten gelden. Opvallend is dat op geen enkele onderwijsinstelling dergelijk maatwerk is, hoewel dit voor topsporters al wel bestaat.

De respondentengroepen geven aan dat de vergoedingswijze sterk afhankelijk is van de persoonlijkheden in een CvB van een onderwijsinstelling. Veranderingen binnen de samenstelling van het CvB veroorzaakt(e) een verslechtering van de vergoeding.

9.5.2 Korte beschouwing van de voorkeuren

De grootste voorkeur van studenten gaat uit naar erkennen. Een verklaring hiervoor kan zijn dat erkennen als het ware de basis is van de vergoedingsvormen. Een andere verklaring kan zijn dat de voorkeur ontstaat doordat de financiële ondersteuning als de onkostenvergoeding wordt gedefinieerd. Dit is in lijn met de indeling bij

vrijwilligerswerk. Ondanks deze vorm van 'betalen' is hier nog steeds sprake van extra-curriculaire activiteiten gezien de aard van de activiteiten en het feit dat de betaling geen salaris is en niet in verhouding staat tot de geleverde dienst. Daarbij dient men bij de voorkeur van studenten voor erkennen wel in ogenschouw te nemen dat actieve studenten bekend zijn met de financiële ondersteuning en zij deze verworven rechten niet kwijt willen raken.

Maatwerk waarbij de vergoeding afgestemd is op de voorkeur van de student, de zogenaamde "vergoeding op maat", staat de respondenten aan. Voor de afstemming tussen onderwijsinstelling en studenten van de vergoeding op maat zijn de ingrediënten aanwezig, maar wordt het op geen onderwijsinstelling toegepast voor studenten die extra-curriculair actief zijn. Voor de haalbaarheid van maatwerk stellen studenten voor om een keuzemodel op te stellen.

Conclusie	
7:	Studenten vertonen gedrag dat overeenkomt met het gedrag van vrijwilligers in de bijstand. Dit wordt vooral zichtbaar bij de financiële ondersteuning van studenten.
8:	Studenten en universiteiten hechten de meeste waarde aan erkennen. Hogescholen en het Ministerie van OCW juist aan waarderen door de onderwijsinstelling.
9:	De respondenten zien mogelijkheden in 'vergoeding op maat', maar binnen onderwijsinstellingen wordt dit niet toegepast op extra-curriculaire studenten.
10:	Geen van de respondenten verwacht dat belonen het beste werkt.

9.6 De motivatie van studenten

Motivatie is te verdelen in intrinsieke en extrinsieke motivatie. Vrijwilligers zijn vooral intrinsiek gemotiveerd. Dan doen ze het vrijwilligerswerk vanuit een groei motivatie (omdat ze zichzelf willen ontwikkelen) en cultuur motivatie (vanwege hun betrokkenheid bij de organisatie, of anderen). Uitzondering hierop vormen de vrijwilligers met een laag inkomen. Bij hen is de extrinsieke motivatie sterker, omdat zij afhankelijker zijn van de onkostenvergoeding. De extrinsieke motivatie komt voort uit een economische motivatie (ze willen salaris) en een sociale motivatie (omdat ze erbij willen horen).

Gedrag dat voortkomt uit intrinsieke motivatie wordt geremd door extrinsieke motivatie, zoals beloning van buitenaf en grote en anonieme cadeaus. Persoonlijke aandacht en waardering worden vooral op prijs gesteld. Vrijwilligers raken vooral gemotiveerd als de vergoeding aanslaat bij hun persoonlijke wensen. Vergoeding op maat is hiervoor een aangewezen manier van vergoeden omdat de vergoeding wordt bepaald in samenspraak met en op basis van de voorkeur van de vrijwilliger.

Vrijwilligers zijn op basis van hun motivatie volgens het vrijwilligerskwadrant van CIVIQ (zie figuur 1 Hoofdstuk 3, paragraaf 3.2.5) onder te verdelen in vier typen: ondernemers, stimulators, dienstverleners en regelaars. Deze indeling is gebaseerd op de mate waarin men kiest voor 'uitdaging' of 'veiligheid' en 'egocentrisch' of 'omgevingsgericht'

9.6.1 Motivatie volgens respondenten in dit onderzoek

De ambtenaren van het Ministerie hebben een helder beeld over de motivatie van studenten om extra-curriculair actief te zijn. Zij leggen zelf de link met vrijwilligers en concluderen dat studenten in de eerste plaats intrinsiek gemotiveerd zijn. Men is extra-curriculair actief voor de zelferkenning en omdat men het leuk vindt. Vervolgens raken studenten om altruïstische redenen gemotiveerd. Het 'schouderklopje' volgt daarna. Pas in de laatste plaats zijn studenten actief vanwege de beloning.

Ook onderwijsinstellingen zijn van mening dat de intrinsieke motivatie de sterkste motivator is om actief te worden. Studenten zullen daarom nooit volledig stoppen. Studenten zijn ook extrinsiek gemotiveerd doordat de extra-curriculaire activiteiten een goede 'CV-aanvulling' en 'netwerk-uitbreiding' zijn. Volgens onderwijsinstellingen is financiële ondersteuning geen motivator.

Studenten noemen verschillende voorbeelden die onder intrinsieke motivatie vallen, zoals het leeraspect en de groeimogelijkheden. Wel speelt extrinsieke motivatie een rol in de keuze om actief te worden. Naast de erkenning door anderen (cultuurmotivatie is extrinsieke motivatie) speelt bij de keuze om actief te worden blijven, speelt de financiële vergoeding een fundamentele rol. Dit is dus extrinsieke motivatie in combinatie met

erkennen. Actieve studenten zijn echter actief geworden door er toevallig 'in te rollen'. De financiële ondersteuning heeft hen niet gemotiveerd actief te *worden*, wel zijn zij eerder geneigd *niet* verder extra-curriculair actief te worden bij afwezigheid van financiële ondersteuning. De aanwezigheid van financiële ondersteuning kan gezien worden als een selectie-eis. Voor de minder-actieve studenten heeft de aanwezigheid van financiële ondersteuning eveneens een selecterende rol. Voor hen is het gebrek aan geld en tijd de belangrijkste reden geweest om niet actief te worden. De aanwezigheid van financiële ondersteuning heeft hen er in het verleden niet toe gestimuleerd (gemotiveerd) extra-curriculair actief te worden. Wel geven deze studenten aan dat zij bij afwezigheid van financiële ondersteuning *niet* actief zullen worden. Opvallend is dat studenten niet actief worden *vanwege* de financiële ondersteuning, dit heeft geen motiverende invloed op hen. De financiële ondersteuning heeft echter wel een selecterende functie; het ontbreken van financiële ondersteuning is een selectie-eis in de keuze om extra-curriculair actief te worden.

9.6.2 Invoering en afschaffing van vergoedingsvormen

Voor erkennen geldt dat afschaffing van de faciliteiten voor studentenorganisaties of van financiële ondersteuning, studenten en hun organisaties in problemen brengt. En verwacht men ook dat het zorgt voor een daling in het aantal studenten dat extra-curriculair actief is. Invoering van studiepunten of een certificaat zal vooral minder-actieve studenten extra-curriculair actief maken.

Bij het verdwijnen van waardering raken studenten minder gemotiveerd en daalt het aantal actieve studenten. Toename van waardering heeft nauwelijks invloed op het aantal studenten dat actief is.

Alle respondenten geven aan dat de invoering en eventueel afschaffing van beloningsvormen geen invloed hebben op de motivatie van studenten en het aantal studenten dat actief is.

9.6.3 Indeling van studenten naar het Vrijwilligerskwadrant

Op basis van de onderzoeksgegevens blijken de respondenten niet in te delen in één van de kwadranten van het Vrijwilligerskwadrant. De respondenten vertoonden geen overeenkomsten per 'soort', zoals actief versus niet-actief of HBO versus universiteit. De enige overeenkomst die vertoonden was dat ze allen kenmerken van alle kwadranten vertoonden. De studenten identificeerden zich overwegend met alle vier de kwadranten uit het model. Het geringe aantal respondenten heeft ertoe bijgedragen dat het Vrijwilligerskwadrant voor dit onderzoek niet resulteerde in een indeling van studenten naar de kwadranten en er geen handvatten uit dit model gehaald kunnen worden. Op basis van deze resultaten kan er voor de motivatie geen andere dan deze conclusie getrokken worden.

9.6.3 Motivatie in breder perspectief

Belangrijke is te concluderen dat financiële ondersteuning een selecterende, en niet een motiverende, functie heeft. Studenten lijken meer dan vrijwilligers extrinsieke motivaties te hebben. Het negatieve effect van belonen op de motivatie, wat uit studies blijkt en door vrijwilligers wordt onderstreept, wordt niet door studenten genoemd. Wel stellen studenten beloning niet op prijs, waaruit een 'negatieve impact' op hun motivatie om actief te worden, kan blijken.

Conclusie

- 11: Als de vergoeding vermindert, heeft dat een negatief effect op het aantal studenten dat extra-curriculair actief is. Dit effect wordt verwacht sterker te zijn dan het (positieve) effect bij een toename in vergoeding.
- 12: Studenten zijn vooral intrinsiek gemotiveerd om extra-curriculair actief te worden. Vanwege deze intrinsieke motivatie verwachten de respondenten nooit volledig te stoppen met hun extra-curriculaire activiteiten.
- 13: Financiële ondersteuning is een selectie-eis voor studenten om extra-curriculair actief te worden. Het heeft geen motiverende functie. Wanneer financiële ondersteuning geheel ontbreekt, werpt dit een hoge drempel op om actief te worden.
- 14: Studenten (actief en niet-actief) zijn op basis van dit onderzoek niet in te delen in één van de kwadranten van het Vrijwilligerskwadrant.

9.7 Extra-curriculaire activiteiten en leerrechten

In 2007 worden leerrechten ingevoerd in het Hoger Onderwijs en komt er een nieuwe Hoger Onderwijswet. Dit zal de nodige veranderingen met zich mee brengen. De overheid bekostigt instellingen grotendeels 'via' de student. Studenten krijgen een beperkt aantal leerrechten ter beschikking die ze per half jaar inzetten. Gedurende de periode dat studenten leerrechten 'inzetten' (met een duur 'C+2'¹⁴ jaar) betalen studenten wettelijk collegegeld, anders bepaald de instelling de hoogte van het collegegeld.

De beperkte termijn dat tegen het wettelijk collegegeld gestudeerd kan worden, biedt ruimte om extra-curriculair actief te worden. Wel kan men concluderen dat de beperking in studieduur en de mogelijke collegegeldverhoging een grotere financiële druk op de studietijd legt. De wettelijk verplichte financiële ondersteuning wordt vervangen door het 'profielingsfonds'. Het vervangende wetsartikel zal in veel algemenere termen omschreven worden, dan voorheen. De hoogte, de instanties of functies die in aanmerking komen voor middelen uit het profileringsfonds worden niet meer expliciet beschreven. De invulling wordt overgelaten aan de onderwijsinstelling en hiermee vervalt de zekerheid op financiële ondersteuning voor studenten en zien de onderwijsinstellingen en studenten knelpunten ontstaan.

De knelpunten voor extra-curriculaire activiteiten binnen het leerrechtensysteem puntsgewijs:

- Studenten die zich uitschrijven om extra-curriculair actief te zijn, maken geen aanspraak op financiële ondersteuning;
- Studenten die ingeschreven blijven, verspelen een leerrecht aan niet-onderwijsgerelateerde zaken;
- De expliciete wettelijke basis voor financiële ondersteuning verdwijnt en daarmee ontstaan onzekerheden over:
 - a. het ontvangen van financiële ondersteuning voor een functie;
 - b. de toereikendheid van de financiële ondersteuning bij de compensatie van stijgende studiekosten en collegegeld.

9.7.1 De ideale vergoedingsvorm binnen het leerrechtensysteem

De respondenten van het Ministerie voorzien geen grote veranderingen voor extra-curriculaire activiteiten bij de invoering van het leerrechtenconcept. Zij verwachten ook dat activiteiten onderdeel worden van een onderwijsconcept; waarbij het erkennen van extra-curriculaire activiteiten belangrijker wordt. Ook enkele onderwijsinstellingen geven aan te verwachten dat de vervlechting van onderwijs en extra-curriculaire activiteiten sterker wordt (o.a. door het onderwijsportfolio). Dit betekent in de meeste gevallen dat er een nieuwe vorm van erkennen ontstaat op de onderwijsinstelling. Voor studenten staat centraal dat erkennen het belangrijkste blijft. De onderwijsinstelling speelt een centrale rol in de erkenning en in het weghalen van obstakels en ongemak. Van voorlichting, flexibiliteit en ruimte in de roosters en 'goedkeuring' van extra-curriculaire activiteiten door studiepunten wordt door de respondenten verwacht dat ze direct een grote invloed op het aantal studenten dat actief is. De mate van erkennen door financiële ondersteuning en studiepunten wordt verwacht een selectie criterium te zijn in de overweging om actief te worden. Het gaat hierbij dan niet alleen om de hoogte van de vergoeding, maar vooral ook om de zekerheid (om voldoende) financiële ondersteuning te krijgen. Daarnaast wordt ook de waardering belangrijker dan momenteel het geval is. Minder waardering, zal snel leiden tot afname van actieve studenten. In een onderwijssysteem met leerrechten worden extra-curriculair actieve studenten afhankelijker van hun onderwijsinstelling dan momenteel het geval is. Studenten geven door hun antwoorden aan die afhankelijkheid te wensen.

9.7.2 Herkennen en erkennen van knelpunten en kansen

Knelpunten voor extra-curriculair activisme door leerrechten zien de respondenten van het Ministerie niet. Het ontbreken van financiële ondersteuning voor sommige activiteiten zal de animo voor deze activiteiten laten dalen, maar dit wordt door de respondenten niet als problematisch gezien.

De meerderheid van de onderwijsinstellingen ziet wel knelpunten ontstaan. Toename van financiële druk op de onderwijsinstelling zal druk zetten op het vergoedingsbeleid voor extra-curriculaire activiteiten. Het in- en uitschrijven in relatie tot het leerrechtenverbruik en de financiële ondersteuning wordt een probleem. Onderwijsinstellingen zullen actieve studenten die uitgeschreven zijn niet financieel ondersteunen. Hierdoor lopen studenten financiële ondersteuning mis of wenden (als ze ingeschreven blijven) leerrechten aan voor niet-

¹⁴ 'C' staat voor wettelijke collededuur

onderwijsgerelateerde zaken. De onderwijsinstellingen hebben wel de intentie het huidige beleid zoveel mogelijk te handhaven en zonodig aan te passen zodat de huidige vergoedingsvormen voortgezet worden.

Binnen een onderwijssysteem met leerrechten geven studenten in de eerste plaats aan dat een afname in erkennen en/of waarderen onherroepelijk zal leiden tot een daling in het aantal actieve studenten. De financiële consequenties gaan een prominente rol spelen in de overweging actief te worden. Toch geven de actieve studenten aan dat ze ook binnen de leerrechtensystematiek (in enige mate) actief blijven. Minder-actieve studenten worden zeker *niet* actief in het geval de leerrechten van kracht zijn.

Het Ministerie ziet in plaats van knelpunten vooral kansen ontstaan. De twee jaar extra leerrechten ('+2') worden voldoende geacht om de studie af te ronden en in enige mate actief te zijn. Slechts twee respondenten onderschrijven dit. Een kans ontstaat door de verruiming in de wet dat de discussie over vergoedingsvormen binnen onderwijsinstellingen op gang zal brengen. Dit biedt mogelijkheid meer vergoedingsvormen in te voeren. Daardoor ontstaat een profileringsmogelijkheid voor een onderwijsinstelling. De vraag is of dit zal gebeuren, in de eerste plaats noemt slechts één onderwijsinstelling de mogelijkheid om zich hierop te profileren, in de tweede plaats lijken studenten op andere criteria hun onderwijsinstelling te kiezen en in de derde plaats is de intrinsieke motivatie sterker bij de overweging actief te worden, de profilering met vergoedingsvormen zal hier weinig invloed op hebben.

Verder verwacht het Ministerie juist door leerrechten een toename in flexibiliteit, omdat het leerrechtensysteem dit in hun ogen vereist. Hierdoor zullen er mogelijkheden voor parttime actieve studenten ontstaan.

Onderwijsinstellingen en studenten zien dit niet, zij zien eerder een toename van tijdsdruk. Ze geven daarbij niet aan dat dit zich zal vertalen in meer flexibiliteit.

9.7.3 Extra-curriculaire activiteiten en leerrechten in een ruimere context

Volgens de meeste respondenten lijken leerrechten de druk op extra-curriculaire activiteiten te vergroten, slechts enkele respondenten beweren het tegenovergestelde. Alle respondenten geven aan dat erkennen belangrijker wordt dan voor de invoering van leerrechten. Geld gaat nu een prominentere rol spelen; vooral de financiële ondersteuning en studiepuntenkenning zijn favoriet. Een toename van vervechting van onderwijs en extra-curriculaire activiteiten laten een 'schimmig' gebied ontstaan tussen wat als extra-curriculair en als 'curriculair' bestempeld kan worden. Hier maken de respondenten ook in dit geval geen opmerkingen over.

De knelpunten binnen het leerrechtensysteem en extra-curriculaire activiteiten worden door het Ministerie niet zo gezien. Zij formuleren juist kansen. De overige respondenten zien knelpunten en zien weinig in de geopperde kansen. Dit ligt in de lijn der verwachtingen; het Ministerie voert immers het leerrechtenbeleid in met de argumentatie dat het onderwijs en de flexibiliteit zullen verbeteren. Studenten en onderwijsinstelling staan meer sceptisch tegenover de veranderingen en redeneren vanuit de dagelijkse praktijk. Bij een daling in erkennen en waarderen verwacht men meer dan voorheen een negatieve impact op het aantal studenten dat extra-curriculair actief is. De gevolgen van vergoedingen en de eisen die aan vergoedingen gesteld worden zijn hoger dan voorheen. Aan de vergoedingen en vooral ook het behoud van de huidige vergoedingsvormen wordt meer belang gehecht dan voorheen.

Conclusie

- 15: Studenten verwachten dat het belang van erkenningsvormen toeneemt na de invoering van leerrechten.
- 16: Knelpunten in het leerrechtensysteem worden wel door studenten en onderwijsinstellingen gezien, maar niet door het Ministerie van OCW.
- 17: De onderwijsinstellingen en studenten verwachten dat het negatieve effect van het verminderen van vergoedingen sterker wordt als de leerrechten van kracht zijn.
- 18: Bij een onderwijssysteem met leerrechten verwachten onderwijsinstellingen en studenten dat het aantal studenten dat extra-curriculair actief is afneemt, het Ministerie van OCW verwacht deze afname niet.

9.8 Algemene conclusies

Op basis van de deskstudy's en de interviews blijkt dat de meeste vergoedingsvormen zich op fulltimers richten. Dit komt vooral naar voren in de waarderingsvormen zoals bij etentjes met CvB's, deskundigheidstrainingen en zelfs bij 'schouderklopjes', waar men zich primair op de studenten die fulltime actief zijn richten.

Uit de antwoorden van de minder-actieve studenten in combinatie met de andere interviews en deskstudy blijkt dat deze groep studenten vaak niet of nauwelijks op de hoogte was van de vergoedingsvormen die op hun onderwijsinstelling werd gegeven. Enkele minder-actieven waren ook niet op de hoogte van de financiële ondersteuning waar ze wettelijk gezien aanspraak op maken. In de laatste plaats werd 'voorlichting' met name door de minder-actieven genoemd als ideale erkenningsvorm. De combinatie van deze bevindingen leiden tot de conclusie dat de minder-actieven matig tot slecht op de hoogte zijn van de vergoedingsmogelijkheden op hun onderwijsinstelling.

Conclusie

- 19: De meeste vergoedingsvormen richten zich op fulltimers.
20: Minder-actieve studenten zijn matig tot slecht op de hoogte van de aanwezige vergoedingsvormen. Opvallend is dat er bij hen wel behoefte is aan meer voorlichting over extra-curriculaire activiteiten en de vergoeding.

9.9 Eigen reflectie

Afsluitend nog een aantal opmerkingen en opmerkelijkheden over het onderzoek. Dit onderzoek is (naar mijn weten) het eerste onderzoek waarbij extra-curriculaire activiteiten en (theorie over HRM van) vrijwilligerswerk worden gekoppeld en er veldonderzoek onder drie verschillende partijen plaatsvindt. Dit onderzoek biedt daardoor een ruimer inzicht in de vergoeding van extra-curriculaire activiteiten. Men spreekt vaak over 'belonen', terwijl er naast deze vorm nog andere vergoedingsvormen zijn. Deze term heeft bij velen een negatieve connotatie. Juist de verbreding naar erkennen, waarderen en belonen (dus vergoeden) geeft meer mogelijkheden weer en heeft een meer positieve connotatie.

Het onderscheid in erkennen, waarderen en belonen is niet altijd eenduidig te interpreteren. Daarom kan er discussie ontstaan tussen de toewijzing van vergoedingsvormen aan erkennen, waarderen en belonen. Twee vormen lijken de discussie steeds op te raken: financiële ondersteuning en de erkenning met studiepunten. De eerste vorm is toegewezen aan erkennen omdat er sprake is van een financiële tegemoetkoming als een onkostenvergoeding. Vanuit het perspectief van de ontvanger (de student) is er sprake van erkenning. Deze vergoedingsvorm valt dan¹⁵ onder erkennen. Bij de laatste vorm ontstaat de discussie over de vraag of de activiteit waarvoor men studiepunten nog wel de term 'extra-curriculair' mag dragen, of dat de erkenning met studiepunten de activiteit integreert in het curriculum. Mijns inziens is daar vooralsnog geen sprake van, omdat de studiepunterkenning incidenteel is en per student wordt bepaald. In het geval dat de studiepunterkenning structureel wordt, voor studenten bijvoorbeeld studietijd gereserveerd wordt in het curriculum, deze studiepunten in de plaats van een basisvak in het curriculum (kunnen) komen en de individuele toetsing verdwijnt en dus alle studenten studiepunten krijgen voor een bepaalde activiteit, dan kan men eerder concluderen dat de activiteit curriculaire is.

Uit de resultaten blijkt er een verschil is tussen universiteiten en hogescholen in de wijze en mate van vergoeden. Dit kan te maken kunnen hebben met de grondslag van de onderwijsinstelling. Universiteiten bieden een ruimere financiële ondersteuning aan, maar geen studiepunten. Universiteiten spreken over academische vorming in een academische gemeenschap dat verder reikt dan het studiecursus. Binnen de academische gemeenschap lijken extra-curriculaire activiteiten daarin een belangrijke rol te spelen. Opvallend hierbij is dat de koppeling tussen academische vorming en extra-curriculaire activiteiten slechts door de UT gemaakt wordt in het instellingsbeleid. Deze academische grondslag hebben hogescholen niet. Binnen hogescholen heeft men vaak een wat 'schools' karakter, hierbinnen passen studiepunten beter.

Een belangrijke verrijking die dit onderzoek biedt, is de koppeling met vrijwilligerswerk en de conclusie dat HRM-principes voor vrijwilligers ook van toepassing zijn op studenten. Dit biedt onderwijsinstellingen, studentenorganisaties en het Ministerie van OCW een breder perspectief en instrumentarium om studenten te

¹⁵ Wat in lijn is met de aannames in paragraaf 3.2.3, waarbij de ontvanger leidend is in de indeling van de vergoedingsvormen onder erkennen, waarderen en belonen.

vergoeden. Op basis van (HRM-)onderzoeken onder vrijwilligers en dit onderzoek kan er beleid gemaakt worden en studenten optimaal gestimuleerd en vergoed worden voor hun extra-curriculaire activiteiten. Daarbij kan er ook gestuurd worden op hun motivatie. De koppeling met vrijwilligerswerk biedt verder de mogelijkheid om studenten dezelfde (wettelijke) 'basis' te bieden als vrijwilligers met onder andere verzekeringen en wetsartikelen over de vergoeding.

In de laatste plaats is het in kaart brengen van erkennen, waarderen en belonen een eerste stap geweest voor geïnterviewden op de onderwijsinstellingen en binnen het Ministerie in hun bewustwording over de vergoeding van extra-curriculaire activiteiten. Deze verrijking geldt niet alleen voor de vraag 'hoe' er werkelijk wordt vergoed en wat verschillende partijen wensen, maar vooral ook hoe verschillend men over de aanwezige en ideale vergoedingsvormen denkt.

Studenten meer actief? Ik praat me de blaren op de tong!

Een interview met staatssecretaris Mark Rutte op 11 mei 2006

Enkele dagen voor het plenaire debat waarna de Tweede Kamerleden zullen stemmen over de invoering van leerrechten, spreek ik met Mark Rutte, de staatssecretaris Hoger Onderwijs. Aan hem leg ik vragen en stellingen voor die voortkomen uit de conclusies van dit onderzoek.

Mark Rutte kan een ervaringsdeskundige genoemd worden op het gebied van extra-curriculaire activiteiten én het motiveren van mensen. Als student was hij geruime tijd extra-curriculair actief als voorzitter van de JOVD. En na zijn studententijd was hij HR-manager.

Als bewindspersoon houdt hij er een duidelijke eigen mening op na. Studiepuntvergoeding is voor hem 'bezopen' en studenten moeten hysterisch actief worden.

Om meteen met de deur in huis te vallen, wat werkt in uw ogen het beste: erkennen, waarderen of belonen?

Staatssecretaris Mark Rutte antwoordt meteen ontwapenend: "Mag ik even lomp zijn? Ik ben absoluut tegen het vergoeden. Ik vind ze alle drie onzin. Actief zijn naast je studie betaalt zich later terug in een goed CV en een mooie baan. Als HR-manager weet ik dat er eerst naar nevenactiviteiten gekeken wordt op een CV."

Het gaat hem niet alleen om nieuwe vergoedingsvormen. Ook op de vergoedingsvormen die het Ministerie faciliteert, heeft hij commentaar:

"Ik ben in principe tegen de financiële ondersteuning. En studiepunten vind ik ook bezopen, dan gaan studenten het alleen maar doen voor de punten, terwijl ze intrinsiek gemotiveerd moeten zijn!"

Waarom geven jullie 't dan nu? En behouden jullie de financiële ondersteuning straks in een leerrechtenstelsel?

"Tja, straks wordt 't alleen gegeven aan studenten die meer dan fulltime actief zijn, voor hen is het belangrijk. Er is ook een verschil met de huidige vergoeding: de studenten krijgen straks inspraak en het profileringsfonds is juist bedoeld voor de studenten die echt uit hun leerrechten lopen. Het is dus niet van tevoren vastgesteld, zoals nu vaak het geval.

Kijk, nu staat zelfs voor pjo's¹⁶ van te voren vast hoeveel maanden financiële ondersteuning ze krijgen. Dat vind ik dus echt idioot en overbodig. Zij hebben dit niet nodig. Maar goed, met zulke uitspraken maak ik me natuurlijk niet populair." Eindigt hij lachend.

Verwacht u een verschil tussen het HBO en de universiteiten in de vergoeding?

"Ja, er is natuurlijk een onderscheid tussen beide onderwijsinstellingen. Hogescholen zijn praktisch ingericht en op universiteiten is alles wat vager geformuleerd, waardoor studenten makkelijker extra-curriculair actief worden. Dat is het leuke van een universiteit, studenten zijn onderdeel van een gemeenschap die nu in zichzelf moet investeren, want dat betaalt zich later terug."

Passen die studiepunten dan niet beter bij een hogeschool?

"Nee, ik voel helemaal niets voor studiepunten, dus ook niet op hogescholen."

Terug naar de keuze tussen erkennen, waarderen en belonen. Deze keuze is immers ook aan studenten en onderwijsinstellingen voorgelegd. En hier zie je een tweedeling: studenten en universiteiten hechten de meeste waarde aan erkennen. Hogescholen en het Ministerie van OCW juist aan waarderen.

Wat vindt u hiervan?

"Ik vind 't saai, alsof we onderwijsinstellingen moeten voorschrijven wat ze moeten gaan doen, dit werkt niet. Het moet logisch zijn dat je extra-curriculair actief wordt. Het moet logisch zijn dat studenten intrinsiek gemotiveerd zijn om actief te worden. Maar ja, als onze stimulans op erkennen of waarderen helpt, tja dan moeten we 't maar doen hè!"

Geen van de ondervraagden verwacht dat belonen het beste werkt. Was dit te verwachten?

¹⁶ Pjo: Politieke jongeren organisatie

“Belonen vind ik ook echt achterlijk, behalve dan het privé-gebruik van faciliteiten. Daarmee laat je als instelling zien dat je actieve studenten belangrijk vindt. Zorg maar dat ze de vergaderzalen kunnen huren. En de koffie, die moet er dan gewoon bij zitten vanuit de instelling.”

Verwacht u dat na de invoering van het leerrechtensysteem het aantal studenten dat extra-curriculair actief is afneemt?

“Neemt toe! Er is vastgelegd dat studenten met leerrechten standaard twee jaar extra de tijd krijgen om actief te worden naast de studie.”

Toch verwachten de onderwijsinstellingen en studenten dat het aantal studenten dat extra-curriculair actief is afneemt. Uw eigen Ministerie verwacht deze afname als enige niet.

“Dit ligt in de lijn der verwachtingen. Bestuurders zijn ‘tegen’, dat zijn ze altijd en is niet opmerkelijk. Uit door dit Ministerie geïnitieerde enquêtes blijkt dat 60% van de studenten gewoon voor leerrechten is.”

Leerrechten zorgen volgens onderwijsinstellingen en studenten voor grote veranderingen voor studierend Nederland. In het licht van dit onderzoek verwachten studenten vooral dat na de invoering van leerrechten het belang van erkenningsvormen toeneemt.

Hoe kijkt u hier tegen aan?

“Met leerrechten verandert er mijns inziens niet veel voor de vergoeding van de studenten. Niets wordt ‘belangrijker’.

Wel moet er op onderwijsinstellingen een goede balans in het vergoeden gevonden worden om de studenten extra-curriculair actief te houden. Het antwoord hierop ligt in de cultuur van een onderwijsinstelling. Die goede balans zit in een combinatie van dingen. Mag ik daarvoor even shoppen uit de voorbeelden? Ik vind faciliteiten, een Activismeprijs, deskundigheidstrainingen -deze zijn echt erg nuttig- en privé-gebruik van faciliteiten belangrijk.”

Ook al was er bij de start van het interview een felle ‘tegen’, nu lijkt Mark Rutte toch voorkeur te hebben voor een vergoedingsvorm.

Mag ik hieruit dus concluderen u waarden het belangrijkste vindt?

“Ja, dat kan je wel zo zeggen, maar dan zie ik meer in een combinatie van de genoemde vergoedingen”

Mijn respondenten verwachten negatieve gevolgen van de leerrechten. Ziet u een rol voor het Ministerie om de –verwachte– negatieve gevolgen op te vangen?

“Er ligt geen rol voor het Ministerie om aan te geven dat extra-curriculaire activiteiten belangrijk zijn. Die rol heb ik. Ik praat me de blaren op de tong. Het is mijn taak om aan onderwijsinstellingen aan te geven hoe belangrijk het is dat zij een cultuur laten ontstaan op hun onderwijsinstelling waarin studenten extra-curriculair actief worden.

Dit doe ik in de media, dit doe ik op werkbezoeken. Ik nodig zelfs twee keer per jaar faculteitsraden uit om met me te lunchen: aan het begin van hun periode en aan het einde van hun periode, naar de Uraadsverkiezingen toe. En dan stel ik ook de vraag wat zij willen, zodat ik dat mee kan nemen.”

Misschien kan de volgende conclusie een handreiking bieden om studenten actief te krijgen:

Als we naar de huidige vergoedingsvormen kijken, richten de meeste hiervan zich op fulltimers. Zou je niet juist het parttime activisme moeten stimuleren?

“In principe zijn de vergoedingsvormen vooral op fulltimers gericht, omdat die het nodig hebben. De parttimers kunnen ‘t prima ‘naast’ de studie doen. Daarvoor is een vergoeding niet bedoeld. Dus, nee de vergoedingen moeten zich vooral op fulltimers richten.

Straks is het profileringsfonds ook alleen maar bedoeld voor de ‘hysterisch’ actieve studenten! Voor studenten die aantoonbaar zoveel tijd in de extra-curriculaire activiteiten steken, dat hun studie in het gedrang komt.”

Verder zijn minder-actieve studenten matig tot slecht op de hoogte van de aanwezige erkenningsvormen op hun onderwijsinstelling. Opvallend is dat er bij hen wel behoefte is aan meer voorlichting over extra-curriculaire activiteiten en de vergoeding.

Ziet u dat ook zo?

“Voorlichting vind ik zo suf! Het gaat om de cultuur op een onderwijsinstelling, zodat de 80% die nu niet actief is ‘t wel wordt.”

Hoe ziet u dit in z'n werk gaan? Wat moet er veranderen?

“Er moet een campus-gevoel ontstaan, waarbij de hele mindset van een onderwijsinstelling verandert. Zo'n campusgevoel als op de UCU¹⁷ heerst, kan heel Nederland creëren. Alleen nutten ze dit enkel in Utrecht volledig uit. Daarnaast moeten studenten die extra-curriculair actief zijn rolmodellen worden. Laat een LKvV maar wat prominenter op een onderwijsinstelling aanwezig zijn. Een belangrijke taak ligt trouwens bij de onderwijsinstellingen zelf. Hoogleraren moeten in hun colleges aangeven wat de meerwaarde van extra-curriculaire activiteiten is. Zij moeten studenten vragen wat ze vooral ook náást hun studie doen. Rectoren moeten langs de studentenverenigingen gaan in de introductieperiode. Onderwijsinstellingen moeten bedrijven de campus op slepen en hen laten vertellen wat ze zoeken in studenten. Dat is niet het afstudeercijfer, wat niet geheel onbelangrijk is. Maar vooral ook pagina 2 van het CV; de extra-curriculaire activiteiten. Dat wat een student náást de studie heeft gedaan en dan natuurlijk ook ‘hoe’ hij dat gedaan heeft is belangrijk. Studenten maken deel uit van een gemeenschap en daarbij horen extra-curriculaire activiteiten.”

Afsluitend voordat Mark Rutte doorrent naar een tv-opname, nog een laatste afsluitende vraag:

Heeft u nóg nieuwe dingen gehoord?

“De driedeling vind ik wel aardig en er zit een aantal zeer nuttige methodes in die zeker kunnen helpen om studenten actief te krijgen. Maar ik wil dat studenten vooral intrinsiek gemotiveerd zijn en dat de cultuur op een onderwijsinstelling verandert.”

¹⁷ UCU: University College Utrecht

Hoofdstuk 11 Aanbevelingen

In dit hoofdstuk wordt een aantal aanbevelingen gedaan. Doel van dit hoofdstuk is om een aantal acties te koppelen aan de verzamelde gegevens en getrokken conclusies. De aanbevelingen zijn gebaseerd op de conclusies van dit onderzoek en opmerkingen tijdens de verschillende casestudy's. Tevens is het afsluitende interview met staatssecretaris Mark Rutte meegenomen bij het opstellen van de aanbevelingen.

De aanbevelingen zijn gegroepeerd per partij op wie de aanbeveling van toepassing is.

11.1 Ministerie van OCW

- Voer *binnen* het Ministerie de discussie over de erkenning van extra-curriculaire activiteiten met studiepunten en daarbij ook over de (mogelijke) verplechting van extra-curriculaire activiteiten en het onderwijs. De discussie loopt momenteel matig en het Ministerie weet zelf niet exact welke positie zij moet innemen. Het is aan te bevelen om de komende jaren deze discussie te voeren en een standpunt in te nemen als Ministerie;
- Betrek bij de vaststelling van EVC-procedures (wettelijk en operationeel) extra-curriculaire activiteiten. Onderzoek de mogelijkheden om deze te koppelen;
- Kijk specifiek naar oplossingen voor de knelpunten in het leerrechtenconcept, die zowel door de studenten als door de onderwijsinstellingen worden verwacht. Voorbeelden hiervan zijn knelpunten die ontstaan door een inschrijvingsverplichting van studenten, de onzekerheid op voldoende financiële middelen bij een uitloop uit de leerrechten;
- Zorg voor een clausule in de wet (WHOO) waardoor studenten ingeschreven kunnen staan zonder collegegeld te hoeven betalen voor de periode dat ze fulltime actief zijn en geen onderwijs genieten;
- Stimuleer onderwijsinstellingen om op hun onderwijsinstellingen een cultuur te creëren waarbinnen extra-curriculaire activiteiten vanzelfsprekend zijn. Het Ministerie en de bewindspersoon dienen hiervoor de CvB's, het docentencorps en studentenvertegenwoordigers aan te spreken op rol binnen de onderwijsinstelling om studenten te stimuleren en een cultuur te creëren.

11.2 Ministerie van OCW en onderwijsinstellingen

- Wordt aanbevolen om gezamenlijk een gedragscode op te stellen. Om op onderwijsinstellingen een cultuur te laten ontstaan waarbinnen extra-curriculaire activiteiten vanzelfsprekend zijn, dient het Ministerie samen met de onderwijsinstellingen een gedragscode voor de vergoeding van extra-curriculaire activiteiten op te stellen. Deze gedragscode stelt een minimale basis van vergoeding vast;
- Wordt geadviseerd om in de gedragscode de volgende onderwerpen op te nemen: de financiële ondersteuning (vanuit het profileringsfonds), het type (minimum aantal) functies wat in aanmerking komt voor financiële ondersteuning, de hoogte van de financiële ondersteuning en de zekerheid voor de ondersteuning als studenten geen leerrechten meer hebben, of ze niet inzetten;
- Wordt sterk aanbevolen deze gedragscode door alle onderwijsinstellingen (eventueel ook aangespoord door studentenorganisaties) te laten ondertekenen;
- Zorg voor een (in verhouding) gelijk minimum in de financiële ondersteuning (en profileringsbudget later) op alle onderwijsinstellingen. Dit in verband met de selecterende werking van financiële ondersteuning. Vooral hogescholen kunnen met de rijksbijdrage meer studenten ondersteunen, dan ze momenteel lijken te doen. Het Ministerie heeft hierin een stimulerende en signaalfunctie. Zij hebben het overzicht over de erkenning van de onderwijsinstellingen en kunnen helderheid verschaffen over de best practices bij de financiële verantwoording;
- Zet een monitor op waarin jaarlijks wordt aangegeven op welke wijze de onderwijsinstellingen vergoeden. Dit zorgt voor transparantie onder de studenten, kan voor onderwijsinstellingen dienen als sturingsmiddel en geeft de onderwijsinstellingen de mogelijkheid om te leren van anderen en verbeteringen aan te brengen. Dit kan opgezet worden door het Ministerie, zoals een van de ambtenaren oppert.

11.3 Onderwijsinstellingen

- Stel op centraal instellingsniveau een kaderregel over de erkenning met studiepunten. Iedere opleiding kan hier vervolgens zelf verdere invulling aan geven. Het Ministerie kan voor de kaderregeling een voorzet geven. Dit kan in lijn zijn met het voorstel dat gedaan wordt voor de ECV's;
- Vergroot de aandacht voor en vergoeding van parttimers. Onderwijsinstellingen worden aanbevolen om in hun vergoedingsbeleid en in de uitvoering ervan meer vergoeding(svormen) te geven aan parttime studenten. Het Ministerie kan hier samen met de bewindspersoon ook een belangrijke rol spelen door dit punt op de agenda te zetten bij werkbezoeken of in de media;
- Wees bewust van de instrumenten die men in handen heeft om gericht te sturen op (deelname aan) extra-curriculaire activiteiten. Vindt een onderwijsinstelling extra-curriculaire activiteiten belangrijk, dan kan er een passende vergoeding gegeven worden. Vindt men het onbelangrijk dan kan men de minimale basis geven om studenten minimaal te ondersteunen;
- Stuur vergoedingen aan vanaf centraal niveau. Dit zorgt voor gelijke kansen voor alle studenten op de onderwijsinstelling en zorgt voor bekendheid van de vergoedingen op centraal niveau;
- Richt de nadruk op 'erkennen' en dan met name op begeleiding en flexibiliteit in plaats van enkel de financiële ondersteuning;
- Geef bij het maken van een keuze voor vergoeden de voorkeur aan erkennings- en waarderingsvormen boven beloningen. Beloningen tasten de intrinsieke motivatie aan en motiveren studenten niet om extra-curriculair actief te worden;
- Schaf aanwezige erkenning niet af. Bij een reductie in erkenningsvormen kan hooguit de financiële vergoeding verminderd worden, zolang dit niet drastisch is. Faciliteiten dienen te blijven worden aangeboden aan studentenorganisaties;
- Versterk het bewustzijn en het belang van extra-curriculaire activiteiten onder docenten. Laat hen in het onderwijs aandacht geven aan de meerwaarde van extra-curriculaire activiteiten, zodat het bewustzijn van de mogelijkheden bij studenten groeit;
- Geef docenten meer instrumenten om extra-curriculaire activiteiten te stimuleren (erkennen en waarderen). Geef ze meer vrijheid om studiepunten te geven voor extra-curriculaire activiteiten, of flexibel om te gaan met tentamenmogelijkheden;
- Verzorg regelmatig beter aansluitende voorlichting over de mogelijkheden om binnen de onderwijsinstellingen extra-curriculair actief te zijn. Het gaat dan niet alleen om de verschillende commissies en besturen of de vergoedingsvormen, maar juist ook om de meerwaarde voor studenten (bijvoorbeeld in hun ontwikkeling of voor een latere baan);
- Geef meer aandacht aan de begeleiding van extra-curriculair actieve studenten. Richt deze begeleiding meer op de ondersteuning en de hulp van deze studenten. Voor studenten is dit een van de belangrijkste erkenningsvormen. De begeleiding is in veel gevallen aanwezig, maar worden door studenten niet gevonden, of ondersteunen de studenten niet voldoende;
- Stel de volgende erkenningsvormen ook voor parttimers beschikbaar: deskundigheidstraining, flexibiliteit en begeleiding;
- Voer de mogelijkheid van maatwerk ("vergoeding op maat") ook voor extra-curriculaire studenten in. De vergoedingsmogelijkheden en -wensen sluiten beter op elkaar aan. Studenten kunnen zo kiezen voor de vorm waaraan zij behoefte hebben. Om de variëteit aan vergoedingsvormen niet te groot te maken, kan men kiezen voor een keuzemodel. Er kan dan bijvoorbeeld gekozen worden *tussen* financiële ondersteuning, studiepunten, certificaten (welke weer gekoppeld kunnen worden aan competentieontwikkeling).

11.4 Onderwijsinstellingen en studenten(organisaties)

- Maak onderscheid in erkennen, waarderen en belonen van extra-curriculair actieve studenten;
- Pas HRM-principes van vrijwilligers toe op studenten die extra-curriculair actief zijn, zoals de negatieve impact van beloningen op extra-curriculaire studenten of de voorkeur voor erkenning. Houd daarbij rekening met de intrinsieke en extrinsieke motivatie en hoe deze worden beïnvloed door vergoedingen. Let er wel op dat studenten en hun vaak financieel zwakkere positie in hun gedrag in overeenstemming zijn met

vrijwilligers in de bijstand. Onderken tevens de impact van afschaffing van vergoeding en van beloning op de motivatie van studenten;

- Studenten en onderwijsinstellingen moeten bij elkaar gebracht worden, om erkenningsvormen beter op de wensen en behoeften van studenten aan te laten sluiten. De effectiviteit van de vergoeding wordt zo groter. Beide partijen hebben hun verantwoordelijkheid in het tot elkaar komen;
- Een hechtere samenwerking tussen onderwijsinstellingen en studentenorganisaties moeten de meerwaarde van extra-curriculaire activiteiten meer bekend maken onder studenten;
- Zet de landelijke monitor ook in samenwerking met studentenorganisaties op (zie aanbeveling in paragraaf 11.2).

11.5 Methodologische aanbevelingen

- Verbreed het onderzoek onder meer met meer onderwijsinstellingen en met meer respondenten per onderwijsinstelling;
- Houd in het verlengde van dit onderzoek een kwantitatief onderzoek naar de wijze van vergoeden in het Hoger Onderwijs. Hierdoor kunnen de vergoedingsvormen beter in kaart worden gebracht;
- Tracht in verder onderzoek studenten (actief en minder-actief) in te delen in de kwadranten van het Vrijwilligerskwadrant. Hieruit kunnen lessen geleerd worden over de motivatie van studenten en kan de vergoeding afgestemd worden op de wensen van de studenten;
- Houd verdiepende studies op het gebied van de HRM en studenten die extra-curriculair actief zijn. Dit kan door meer literatuurstudie en door meer onderzoek naar specifiek de motivatie van studenten;
- Houd na volledige invoering van leerrechten een onderzoek wat vergelijkbaar is met dit onderzoek om inzicht te krijgen in de wellicht veranderende (ideale) vergoedingsvormen en de motivatie van studenten om extra-curriculair actief te zijn.

Deel 5 – Bronnen

Hoofdstuk 12 Geraadpleegde bronnen

Belleman, B. (30 september 2004) . Beoogde marktwerking leidt tot torenhoog Brits collegegeld . *Observant 2004* : Maastricht.

Brill, E. J. (1988) . *Het academisch bedrijf. De Leidse universiteit: context en perspectief* . Leiden: Rijksuniversiteit Leiden.

Broenink, N. (2001) . *Onbetaalbare binding. Niet financiële beloningsaspecten en de binding van medewerkers aan een organisatie* . Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Broenink, N., Plempers, E. & Wentink, M. (2005) . *Vrijwillig beloond. Een onderzoek naar het erkennen en waarderen van vrijwilligers* . Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Bruel, M. & Colson, C. (1998) . *De geluksfabriek. Over het binden en boeien van mensen in organisaties*. Schiedam: Scriptum Books.

Bruin, E. de (22 mei 2005) . *Wat wil de mens* . Rotterdam: NRC Handelsblad Onderwijs en Wetenschap.

CIVIQ, Grinsven, S. van & Vervest, M. (2005) . *Meer dan een schouderklopje* . Utrecht: USP.

Daal, H.J. van & Plemper, E.M.T. (2003) . *Geven in Nederland 2003. Giften, Legaten, Sponsoring en Vrijwilligerswerk* . In T.N.M Schuyt, (red.) . Geven van tijd: vrijwilligerswerk . Houten: Bohn, Stafleu Van Loghum.

Dijken, C. van et al. (1999) . *Activisme geactiveerd* (rapportage van de Stuurgroep Activisme) . Enschede: Universiteit Twente.

Frey, B.S. & Goette, L. (1999) . *Does pay motivate volunteers?*. Zurich: Institute for Empirical Research in Economics, University of Zurich

ISO (september 2005) . *Welke koers vaart de studiebeurs* . Utrecht: ISO.

LKvV (juni 2005) . *Brug tussen student en bedrijfsleven* . Utrecht: LKvV.

Ministerie van OCW (29 oktober 2004) . *Meer flexibiliteit, Meer keuzevrijheid, Meer kwaliteit. Financiering in het hoger onderwijs* . Een beleidsbrief met daarin voorstellen voor een onderwijsstelsel met leerrechten en aangepaste studiefinanciering. Den Haag: Ministerie van OCW.

Moor, W. de (1993) . *Arbeidsmotivatie als management-instrument* . Houten/Diegem: Bohn Stafleu van Loghum.

Procee (2001) . *De retoriek van academische vorming* . http://www.utwente.nl/disc/studentenbalie/regelingen_statuut/studentenstatuut/bijlage_51b_forfaitaire_termijn.html . p. 68-69 (oktober 2005).

Staatssecretaris Rutte, M. (29 juni 2005) . *Vernieuwing financiering in het hoger onderwijs, Brief van de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Antwoord 1a, 1g* . Vergaderjaar 2004-2005, Kamerstuk 29 853, nr. 22. Den Haag .

Staatssecretaris Rutte, M. (25 november 2005) . *Memorie van Toelichting op de WHOO* . Vergaderjaar 2004-2005 . Kamerstuk 92 171 . Den Haag.

Staatssecretaris Rutte, M. (25 november 2005) . *Voorstel voor de WHOO* . Vergaderjaar 2004-2005 . Kamerstuk 92 170 . Den Haag.

M.Hofmijster – Extra-curriculair, maar niet voor niets

Titmus, R.M. (1970) . *The gift relationship.From human blood to doacial policy* . London: Allen & Urwin.

Ven, J. van de (2003) . *Psychological Sentiments and Economic Behaviour* . Tilburg: Universiteit van Tilburg.

Vinke, R.H.W. (1996) . *Motivatie en belonen: de mythe van intrinsieke motivatie* . Deventer: Kluwer.

Vinke, R.H.W. & Logger, E.A.C. (1994) . *Functiewaardering en beloning* . In R.H.W. Vinke, & E. De Boer (red). Jaarboek Personeelsmanagement 1995. H5. blz.95 t/m 143. Deventer: Kluwer Bedrijfswetenschappen.

Vinke, R.H.W & Thierry, H. (1983) . *Het Cafetariaplan: een nieuwe weg in belonen?*M&O. Blz 152 t/m 169 mei/juni) (eveneens verschenen in: Praktisch personeelsbeleid/capita selecta - afl. 5, blz. 47 t/m 62, juli 1983).

Watson, T.J. (1995) . *Sociology, work and industry* . London: Routledge

Geraadpleegde internetbronnen

De Belastingdienst . *Vrijwilligersregeling* . <http://www.belastingdienst.nl/particulier/vrijwilligers/vrijwilligers.html> . (oktober 2005a)

De Belastingdienst . *Vrijwilligersregeling* . <http://www.belastingdienst.nl/zoek/simpleSearch.do?query=vrijwilligerswerk> . (oktober 2005b)

De Belastingdienst . *Loonbelasting 2006* . <http://www.belastingdienst.nl/zakelijk/loonbelasting/nieuw2006/nieuw2006-49> . (6 januari 2006)

Martens, R. www.iederwijsleeuwarden.net/artikelr.php (9 februari 2006).

Ministerie van OCW . *Wet op het Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek* . <http://wetten.overheid.nl/cgi-bin/sessioned/browsercheck/continuation=22876-002/session=819271460606638/action=javascript-result/javascript=yes> . (oktober 2005)

Universiteit Utrecht, faculteit Pharmacie . <http://up1.pharm.uu.nl/home/members/default.aspx?page=members&cid=members/sac> . (december 2005).

Van Dale . *Elektronisch woordenboek* . www.vandale.nl . (30 januari 2006)

Deel 6 – Bijlagen

Bijlage A Beschrijving respondenten

A.1 Geïnterviewden van de Vrijwilligerscentrale

- Vrijwilligerscentrale Enschede: Mevrouw E. Weimar;
- Vrijwilligerscentrale Zwolle: Mevrouw B. Talen.

A.2 Beschrijving van de Hoger Onderwijsinstellingen:

- Universiteit Twente (UT) heeft ongeveer 7.600 studenten;
- Universiteit van Utrecht (UU) heeft ongeveer 29.000 studenten;
- Hogeschool van Utrecht (HU) heeft ongeveer 30.000 studenten;
- Saxion Hogeschool (Saxion) bestaat uit drie instellingen in Enschede, Apeldoorn en Deventer met 13.148 studenten in Enschede en 5.967 studenten in Apeldoorn en Deventer. In totaal studeren er 19.115 studenten op de Saxion Hogeschool. Door een bestuurlijke fusie tussen de scholen zijn ze in principe aparte scholen, maar in de praktijk opereren ze als één school.

A.3 Beschrijving geïnterviewden op de instellingen

- UT: Nelleke van Adrichem-Rotteveel, voorzitter CVA (Comité Verdeling Afgestudeermaanden) en Frans van Klaveren, beleidsmedewerker DiSC (Dienst Studentenvoorzieningen & Campus). Dit zijn allebei organen op centraal niveau;
- UU: Anne Hamburger, studentendecaan en projectleider van onder andere de topsport-regeling en opereert daarbij op centraal niveau;
- HU: Saskia Hanssen, hoofd Studentenzaken, heeft daarmee een centrale rol op de HU en is onder meer beleidsmaker voor de uitgifte van bestuursbeurzen;
- Saxion: Rob Grünefeld, studentendecaan op Saxion/Enschede, geeft daarbij studieadvies, psychische hulp, wet- en regelgeving. Heeft daarbij een onafhankelijke positie in de advisering van de Examencommissie over bijvoorbeeld de aanvragen voor afstudeersteun.

A.4 Beschrijving van de geïnterviewde studenten

Categorie 'Actief'

- UT: Maarten Verkerk, 24 jaar, studeert Civiele Techniek sinds 2000;
- UU: Anna van Griethuysen, 24 jaar, studeert Kunst, Beleid en Management (Master) sinds 2005 en studeert aan de UU sinds 2001;
- HU: Marius Scholte Nordholt, 27 jaar, studeert Journalistiek sinds 2001;
- Saxion: Noortje Sluiters, 22 jaar, studeert Industriële Productie en Ontwerpen sinds 2002.

Categorie 'Minder-actief'

- UT: Reinder van der Werf, 23 jaar, studeert Bedrijfsinformatie Technologie sinds 2000;
- UU: Tim van Ee, 23 jaar, studeert Informatiekunde (Master Business Information) aan de UU sinds 2001;
- HU: Nienke Kroneman, 24 jaar, studeert Commerciële Economie sinds 2000;
- Saxion: Lodewiek Harperink, 20 jaar, studeert Commerciële Economie sinds 2001.

A.5 Beschrijving van de geïnterviewden bij het Ministerie Onderwijs Cultuur en Wetenschap

- Paul van Capelleveen, ambtenaar en projectleider Bekostiging/Leerrechten;
- Ronald van den Bos, programmamanager Kwaliteit en Innovatie en daarmee verantwoordelijk voor onder meer de ambitie-agenda, onderwijs en ondernemerschap, programma RAAK en Bèta en Techniek;
- Johan Dijkema, ambtenaar en verantwoordelijk voor Ondernemerschap.

Bijlage B Verklarende woordenlijst

BaMa	– Bachelor Master, onderwijssystematiek dat vanaf 2000 in Nederland van kracht is
CHEPS	– Center for Higher Education Policy Studies
CMR	– Centrale Medezeggenschapsraad
CvB	– College van Bestuur
EVC	– Elders Verworven Competentie
Financiële ondersteuning	– Afstudeerfonds (WHW artikel 7.51)
GMR	– Gemeenschappelijke Medezeggenschapsraad
HBO	– Hoger Beroepsonderwijs
HRM	– Human Resource Management
HU	– Hogeschool Utrecht
IB-Groep	– Informatie Beheer Groep
ISO	– Interstedelijk Studenten Overleg
Leerrechten	– Persoonsgebonden 'rechten' van studenten om te studeren tegen wettelijk vastgesteld collegegeld
LSVb	– Landelijke Studenten Vakbond Ministerie
van OCW	– Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap
MvT	– Memorie van Toelichting
POP	– Persoonlijk Ontwikkel Plan
Saxion	– Saxion Hogeschool
UT	– Universiteit Twente
UU	– Universiteit Utrecht
Vergoedingen	– Parapluterm voor erkennen, waarderen, belonen
WHOO	– Wet op het Hoger Onderwijs en Onderzoek (welke in 2007 van kracht moet zijn)
WHW	– Wet op het Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek
WO	– Wetenschappelijk Onderwijs
WSF 2000	– Wet op de Studiefinanciering 2000